

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Första kammaren. Nr 30.

Måndagen den 15 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkande nr 29, angående en mellan Sverige och Tyska riket afslutad handels- och sjöfartstraktat m. m.; äfvensom

jordbruksutskottets memorial nr 112, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkt 2, angående veterinärväsendet, af jordbruksutskottets utlåtande nr 1, angående regleringen af utgifter under riksstatens nionde hufvudtitel.

Vid föredragning af statsutskottets den 13 i denna månad bordlagda memorial nr 85, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af förslag till aflöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringsproposition.

Vid föredragning af statsutskottets den 13 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående reglering af löneförhållandena vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m.,

nr 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående de medel, af hvilka pensioner, som jämlikt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension komma att beviljas befattningshafvare i patent- och registreringsverket samt vid tullverket äfvensom i försäkringsinspektionen, skola utgå, samt

Första kammarens protokoll 1911. Nr 30.

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande af ett statens kraftverk vid Älfkarleby,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 13 innevarande månad bordlagda memorial nr 89, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens femte hufvudtitel.

Punkterna 1—3.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande den 13 innevarande maj bordlagda ärenden, nämligen bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 32 och 35—38, sammansatta lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, jordbruksutskottets utlåtanden nr 110 och 111 äfvensom andra särskilda utskottets utlåtande nr 2.

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.*

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och bankoutskottets nr 2 den 9 och 10 i denna månad bordlagda utlåtande nr 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till utgiftsstat för postsparbanken m. m. samt i ämnet väckta motioner.

Uti en till Riksdagen aflåten proposition (nr 150) hade Kungl. Maj:t, under återopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 24 mars 1911, föreslagit Riksdagen utom annat att godkänna de i berörda protokoll tillstyrkta förslag till utgiftsstat för postsparbanken, att tillämpas tillsvidare från och med den 1 januari 1912, och till aflöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken jämte till detta reglemente hörande öfvergångsbestämmelser, samt på grund häraf bestämma postsparbankens anslag, förslagsvis, till 320,995 kronor, att utgå af postsparbankens inkomster.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft följande i ärendet väckta motioner, nämligen inom Första kammaren

af herr *J. F. Nyström* (nr 104) samt inom Andra kammaren af *Om utgiftsstat*
herrar vice talmannen *Th. af Callerholm* och *C. Persson* (nr 350), *för postspar-*
J. Pettersson (nr 351) och *K. Starbäck* (nr 352). *banken m. m.*
(Forts.)

Vid utlåtandets föredragning begärdes ordet af

Herr Jonsson, som yttrade: Jag skall taga mig friheten föreslå, att föredragningen må ske så,

att först föredrages paragrafvis utskottets förslag till aflöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken jämte de till detta reglemente hörande öfvergångsbestämmelser;

att vid behandlingen af § 1 i förslaget till aflöningsreglemente öfverläggningen må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att efter genomgåendet af förslaget till aflöningsreglemente och öfvergångsbestämmelser företages utskottets förslag till utgiftsstat för postsparbanken;

att sedermera föredrages punktvis utskottets i utlåtandet gjorda hemställanden; samt

att författningstext ej må behöfva uppläsas i vidare mån än sådant af någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten a).

Utskottet hade i denna punkt på åberopade skäl hemställt, att Riksdagen, med afslag å herrar Petterssons och Starbäcks förberörda motioner, måtte i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition äfvensom med bifall till viss del af, men med afslag i öfrigt å herr Nyströms samt herrar af Callerholms och C. Perssons ofvannämnda motioner, godkänna utskottets förslag till utgiftsstat för postsparbanken, att tillämpas tillsvidare från och med den 1 januari 1912, och till aflöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken jämte till detta reglemente hörande öfvergångsbestämmelser samt på grund häraf bestämma postsparbankens anslag, förslagsvis, till 320,995 kronor, att utgå af postsparbankens inkomster.

Utskottets förslag till aflöningsreglemente för tjänstemännen vid postsparbanken.

§ 1.

Denna paragraf lydde sålunda:

Till generalpostdirektören, i egenskap af ordförande i styrelsen för postsparbanken, utgår arfvode med 2,000 kronor för år och till

Om utgiftsstat enhvar af tre särskilda ledamöter i styrelsen med 600 kronor för år, hvilka arfvoden utbetalas i samma ordning som lön.

för postsparbanken m. m.
(Forts.)

Till de vid postsparbanken anställda tjänstemän utgår fast aflöning enligt följande stat, hvilken angiver tjänstemännens fördelning i vissa grupper, de för tjänstemännen inom en och samma grupp bestämda aflöningsbelopp samt det antal år, som bör förflyta från det tjänsteman tillträdts visst aflöningsbelopp, intill dess han kan komma i åtnjutande af det närmast högre.

	Kronor	År	Kronor	År	Kronor	År	Kronor	År	Kronor
<i>Tjänstemän af högre grad:</i>									
Postsparbanksdirektör och chef...	—	—	—	—	—	—	—	—	9,000
Kamrerare och sekreterare.....	—	—	—	—	6,000	3	6,500	3	7,000
Förste aktuarie.....	—	—	5,000	3	5,500	3	6,000	3	6,500
Registrator och aktuarie; revisor	—	—	4,200	3	4,600	3	5,000	3	5,500
Kassör	—	—	4,200	3	4,600	3	5,000	3	5,500
Bokhållare	1,800	2	2,000	2	2,200	2	2,400	2	—
Kontorsskrifvare ¹⁾	2,600	3	2,900	3	3,200	3	3,500	3	3,800
	—	—	1,500	—	1,700	3	1,900	3	2,100
<i>Tjänstemän af lägre grad:</i>									
Vaktmästare ²⁾	1,140	3	1,260	3	1,380	3	1,500	3	1,650

¹⁾ Till hvar och en af högst 7 kontorsskrifvare, som förordnas att utföra förmanskap, må utgå särskildt arvode med 15 kronor i månaden.

²⁾ Förste vaktmästare åtnjuter särskildt arvode af 200 kronor om året. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad med belysning och uppvärmning samt i öfrigt erforderligt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, å lönen afdragas 300 kronor årligen.

Förestående aflöningsbelopp fördelas på följande sätt i lön och tjänstgöringspengar:

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Summa aflöning
	Kronor	Kronor	Kronor
<i>Tjänstemän af högre grad:</i>			
	5,600	3,400	9,000
	4,600	2,400	7,000
	4,300	2,200	6,500
	4,000	2,000	6,000
Manliga tjänstemän	3,700	1,800	5,500
	3,400	1,600	5,000
	3,100	1,500	4,600
	2,900	1,300	4,200
	2,700	1,100	3,800

				Om utgiftsstat för postspar- banken m. m. (Forts.)
	Lön	Tjänst- görings- penningar	Summa aflöning	
	Kronor	Kronor	Kronor	
<i>Tjänstemän af högre grad:</i>				
Manliga tjänstemän	2,550	950	3,500	
	2,400	800	3,200	
	2,175	725	2,900	
	1,950	650	2,600	
	1,800	600	2,400	
	1,650	550	2,200	
	1,500	500	2,000	
Kvinnliga tjänstemän: kontorsskrifvare...	1,350	450	1,800	
	1,575	525	2,100	
	1,425	475	1,900	
	1,275	425	1,700	
<i>Tjänstemän af lägre grad:</i>				
Vaktmästare.....	1,125	375	1,500	
	1,000	650	1,650	
	950	550	1,500	
	900	480	1,380	
	850	410	1,260	
	800	340	1,140	

Reservationer hade afgifvits af:

1:o) herrar *J. T. Larsson, A. C. J. Christiernson, G. Odqvist* och *A. Wiklund*, hvilka ansett,

att första punkten i § 1 af utskottets förslag till aflöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken bort erhålla följande lydelse:

»Till generalpostdirektören, i egenskap af ordförande i styrelsen för postsparbanken, utgår arfvode med 1,200 kronor för år — — som lön»;

samt att i följd häraf generalpostdirektörens aflöning såsom ordförande i postsparbanksstyrelsen bort i utskottets förslag till utgiftsstat för postsparbanken upptagas till allenast 1,200 kronor och utgiftsstatens slutsumma alltså minskas med 800 kronor till 320,195 kronor; samt

2:o) herrar *J. T. Larsson, A. C. J. Christiernson* och *G. S. Neiglick*, som ansett,

att utskottet bort, med tillstyrkande af bifall till herr *J. Peterssons* förberörda motion, föreslå Riksdagen att för sin del besluta, att kvinna skall vara berättigad att på enahanda grunder som man innehafta bokhållarbefattning vid postsparbanken;

samt att den i § 1 af utskottets förslag till aflöningsreglemente

Om utgiftsstat för tjänstemän vid postsparbanken intagna stat alltså bort erhålla för postsparbanken m. m. följande lydelse:

(Forts.

	Kronor	År	Kronor	År	Kronor	År	Kronor	År	Kronor
<i>Tjänstemän af högre grad:</i>									
Postsparbanksdirektör och chef...	—	—	—	—	—	—	—	—	9,000
Kamrerare och sekreterare	—	—	—	—	6,000	3	6,500	3	7,000
Förste aktuarie	—	—	5,000	3	5,500	3	6,000	3	6,500
Registrator och aktuarie; revisor	—	—	4,200	3	4,600	3	5,000	3	5,500
Kassör	—	—	4,200	3	4,600	3	5,000	3	5,500
Bokhållare ¹⁾	1,800	2	2,000	2	2,200	2	2,400	2	—
Kontorsskrifvare ²⁾	2,600	3	2,900	3	3,200	3	3,500	3	3,800
	—	—	1,500	3	1,700	3	1,900	3	2,100
<i>Tjänstemän af lägre grad:</i>									
Vaktmästare ³⁾	1,140	3	1,260	3	1,380	3	1,500	3	1,650

¹⁾ Kvinna skall vara berättigad att på enahanda grunder som man innehafter bokhållarebefattning vid postsparbanken.

²⁾ Till hvar och en af högst 7 kontorsskrifvare, som förordnas att utföra förmånskap, må utgå särskildt arvode med 15 kronor i månaden.

³⁾ Förste vaktmästare åtnjuter särskildt arvode af 200 kronor om året. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad med belysning och uppvärmning samt i öfrigt erforderligt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, å lönen afdragas 300 kronor årligen.

Herr Juhlin: Det föreliggande förslaget till stat för postsparbanken torde kunna sägas vara en gärd af billighet och rättvisa mot den personal, som delvis i öfver ett kvarts sekel tjänstgjort inom postsparbanken. Meningarna torde nog icke heller vara delade om det rättvisa däri, att denna personal nu kommer på ordinarie stat. Där emot ha nog meningarna varit delade och äro kanske ännu på sina håll delade därom, huruvida postsparbanken fyllt det med densamma afsedda ändamål, huruvida postsparbanken motsvarat de förhoppningar, man ställt på densamma. Det torde råda olika åsikter härutinnan, beroende på huru man ser saken, om man betraktar postsparbanken såsom en affär, såsom en bankinrättning, som skall bära sig bra och ge stor afkastning samt skaffa sig stora fonder. Gör man så, då torde det kunna sägas, att postsparbanken icke fullt fyllt sin uppgift. Postsparbankens uppgift är emellertid, enligt hvad 1883 års Riksdags sammansatta stats-, banko- och lagutskott yttrade, att uppsamla och fruktbargöra de små besparingarna för att sedermera, då dessa vuxit till något mera afsevärdt belopp, tjäna såsom mellanhand till fördelaktigare placering mot högre ränta, än hvad postsparbanken kunde lämna. Det är mera underligt, att postsparbanken kunnat reda sig så pass som den gjort, då man betänker, att den från början på äkta svenskt sätt insnördes i en mycket snäv tvångs-

tröja. Och banden voro så åtdragna, att banken höll på att icke kunna reda sig, då man ändtligen insåg, att det var nödvändigt att lossa på banden undan för undan.

Jag säger, att postsparbanken fyllt sin uppgift. Och såsom skäl för detta mitt påstående kan jag nöja mig med att andraga, att antalet insättningar i postsparbanken har jämt och ständigt varit i växande, och att antalet delägare i postsparbanken är för närvarande cirka hälften af sammanlagda antalet delägare i rikets 428 sparbanker, på samma gång som medelbeloppet af de i postsparbanken gjorda insättningararna är betydligt mindre än motsvarande belopp i sparbankerna, och på samma gång som delägarnes behållning i postsparbanken nedgått till omkring 47 millioner kronor. Det oaktadt har postsparbanken utöfvat en synnerligen välgörande och välsignelsebringande verksamhet. Jag behöfver ju icke här framhålla den ofantliga vikten af att vårt folk lär sig att spara, jag behöfver icke framhålla vikten af att särskildt det uppväxande släktet fostras till sparsamhet mer och mer. Denna fråga är enligt min åsikt en bland de mera viktiga sociala frågor, som vi ha. Det torde kanske icke dröja så länge, innan på Riksdagens bord kommer ett förslag om ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. Och helt visst kommer detta att kräfva af staten åtskilliga millioner kronor, på samma gång som de pensioner, som komma att utbetalas, sannolikt bli så pass små, att de på många håll komma att betraktas såsom små ålderdomsunderstöd. Under sådana förhållanden, menar jag, är det naturligtvis af allra största vikt, att staten bidrager till att så många som möjligt af landets inbyggare under sin krafts dagar göra besparingar, insätta sina små slantar i banker, för att sedan kunna ha på ålderns dagar hjälp och bidrag till underhållet. Härvid böra statsmakterna ställa sig förstående, och jag anser, att, om så skulle behövas, Riksdagen bör bidraga till postsparbankens drift. Jag hoppas dock, att det icke måtte behövas.

Man har sagt, att postsparbankens ekonomi är dålig. Den är icke lysande. Men jag vill säga, att det har händt i Belgien och i England, att postsparbanken under vissa år gått med förlust, och dock ha delägarne i Belgiens postsparbank en behållning af cirka 1 milliard kronor, och af de i Belgiens postsparbank insatta medlen ha cirka 400 millioner kronor placerats i statspapper, hvarigenom sålunda en del af statsskulden innehafves af småfolket. I England har postsparbanken spelat en synnerligen viktig roll, och därför kunde Gladstone redan år 1888 i parlamentet säga om postsparbanken, att »postsparbanken är en af de viktigaste institutioner, som under de sista 50 åren blifvit inrättad till det engelska folkets välfärd, och det beslut af år 1861, hvilket genom postsparbanken kom till stånd, anser jag som ett af de viktigaste och mest välsignelsebringande under min långa politiska bana».

Jag sade nyss, att det är af stor vikt, att vi här göra så mycket som möjligt för att sätta vårt folk i tillfälle att göra besparingar

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

och insätta dem i banker. Och det är af synnerligen stor vikt att hos det uppväxande släktet denna sparsamhetsanda ingjutes. Postsparbanksstyrelsen har under förra året utsändt skrivelser till rikets samtliga folkskollärare och folkskollärarinnor med uppmaning till dem att bli sparmärkesförsäljare och ombud för postsparbanken. Och glädjande att säga har denna maning upptagits med välvilja af folkskollärarkåren, ity att för närvarande mer än 2,000 af våra folkskollärare och folkskollärarinnor anmält sig som ombud för postsparbanken och som sparmärkesförsäljare.

Postsparbanksstyrelsen har i år aflåtit en skrivelse till Kungl. Maj:t med förslag om inrättande af skolsparkassor i vårt land. Dessa skolsparkassor ha särskildt i Holland och Belgien spelat en ofantligt stor roll, och efter mönstret af de belgiska skolsparkassorna har postsparbanksstyrelsen här gått in till Kungl. Maj:t med fullständigt förslag till ordnande och inrättande af skolsparkassor. Men klart är, att man genom dvlika skolsparkassor icke förbättrar postsparbankens ekonomiska ställning, utan att man kanske just på grund häraf framdeles kan komma att behöfva något anslag från statsmakterna.

För min del är jag synnerligen glad och tacksam öfver, att Kungl. Maj:t i så godt som alla delar upptagit postsparbanksstyrelsens förslag, och att detta blifvit gilladt också af sammansatta stats- och bankoutskottet. Jag kan således så godt som i alla punkter instämma med utskottet. Dock är jag i en punkt af annan åsikt, och det är angående öfvergångsbestämmelserna.

Herr Larsson, Jacob: Den föregående ärade talaren har på ett särdeles utmärkt sätt framhållit den välgörande verksamhet, som utöfvas af postsparbanken. Jag tror, att dessa uttalanden af ordföranden i postsparbanksstyrelsen väl närmast varit föranledda af löneregringskommitténs yttrande angående postsparbankens verksamhet. Löneregringskommittén tyckes ha sett på denna verksamhet ganska pessimistiskt, och det vill synas, som om löneregringskommittén till och med hyst en viss farhåga, att den tiden icke skulle ligga så fjärran, då postsparbanken skulle komma att upphöra. Utskottet har emellertid visat sig i denna del ha en helt annan mening än löneregringskommittén. Postsparbanken har otvifvelaktigt, såsom den förste ärade talaren antydtt, fyllt en mycket viktig uppgift, och det finnes, såvidt jag kan förstå, icke anledning antaga, att icke postsparbanken äfven i fortsättningen skulle kunna utföra ett välsignelsebringande arbete i vårt land.

Det är icke heller annat än, såsom också den förste talaren yttrade, en gärd af rättvisa, att den personal, som under ungefär ett kvarts sekel varit anställd i postsparbankens tjänst, får sina villkor reglerade på ordinarie stat. Utskottet har icke haft någon erinran att göra mot den af Kungl. Maj:t föreslagna lönestaten. I ett par punkter har jag emellertid funnit mig föranlåten att afvika från ut-

skottets majoritet, och jag skall tillåta mig, herr talman, då öfverläggningsen vid denna första paragraf får röra sig om förslaget i dess helhet, på en gång redogöra för de delar, i hvilka jag afvikit från utskottets majoritet.

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

Det är först beträffande det arfvode, som af postsparbanksmedel skall utgå till generalpostdirektören såsom ordförande i postsparbanksstyrelsen. Arfvodet är föreslaget till samma belopp som det, hvarmed det för närvarande utgår, eller 2,000 kronor. Vi veta, att detta arfvodes belopp är bestämdt i sammanhang med löneregleringen för postverket, där generalpostdirektörens lön, som ansågs böra uppgå till 15,000 kronor, sattes till 13,000 kronor med hänsyn till att 2,000 kronor skulle utgå af postsparbanksmedel. Utskottet säger emellertid själf, att det kan ifrågasättas, huruvida detta arfvode är af denna tjänstgöring särskildt betingadt, men har dock ansett, att vid det närvarande må bero just af den anledning, som jag nämnde, nämligen sambandet med löneregleringen för postverket. Jag tror likväl, att det kan vara skäl att, då det nu gäller att för framtiden reglera staten för postsparbanken, taga denna fråga i närmare öfvervägande. I likhet med utskottets majoritet anser jag det kunna ifrågasättas, huruvida icke med hänsyn till tjänstgöringen arfvodet må anses ganska högt tilltaget.

Jag tror, att det finnes ett särskildt skäl nu att se till, huruvida detta arfvode icke bör något nedbringas. Det har varit olika meningar om, hvilken ställning generalpostdirektören egentligen intager eller borde intaga i förhållande till postsparbanken. Löneregleringskommittén höll på, att generaldirektören skulle vara postsparbankens chef, och har ju därför också velat inlemma postsparbanken i postverket. Men enligt Kungl. Maj:ts förslag, som af utskottet är tillstyrkt, skall postsparbanken intaga ställningen af en fristående institution. Då är frågan: Hvilken skall vara denna institutions verkliga chef? Af departementchefens anförande till statsrådsprotokollet finner jag alldeles tydligt, att detta icke skall vara generalpostdirektören, utan postsparbanksdirektören. Därför har också åt postsparbanksdirektören gifvits en helt annan ställning än den, chefen för postsparbanksbyrån intagit. Lönen föreslås också till lika belopp med öfverdirektörslönen i normalgrad. Det är således meningen, att postsparbanksdirektören skall intaga en sådan ställning, att man med fog kan beteckna honom såsom postsparbankens verkliga chef. Och däraf följer, synes mig, att generalpostdirektörens ställning såsom ordförande i postsparbanksstyrelsen, hvilken ställning ju är helt naturlig på grund däraf, att postanstalterna hela riket rundt äro på samma gång postsparbankskontor, blir mera att jämföra med ordförandens ställning i annan liknande styrelse. Det har nu inom utskottet yrkats, att arfvodet för generaldirektören skulle nedsättas. Frågan var då den, hvilket belopp skulle anses lämpligt. Och i likhet med några andra ledamöter af utskottet har jag kommit till det resultatet, att ett lämpligt förhållande mellan ordförandens arf-

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

vode och styrelseledamöternas arfvode skulle vinnas genom att ordförandens sattes till dubbla beloppet af ledamöternas.

I nära öfverensstämmelse med denna uppfattning står min mening i fråga om en annan punkt på aflöningsreglementet, vid hvilken jag icke blifvit antecknad såsom reservant. Det har på något sätt blifvit förbisedt, men inom utskottet har jag delat den mening, som återfinnes i en reservation af herr Christiernson vid 6 momentet i 2 paragrafen. Detta moment innehåller bestämmelse om det dagarfvode, som skall utgå till den tjänsteman, som under generalpostdirektörens ledighet eller förfall har att inträda såsom ledamot — icke såsom ordförande — i postsparbanksstyrelsen. Jag har varit af den meningen, att den ersättning, som af postsparbanksmedel skall utgå till styrelsen, bör ligga i arfvodet åt styrelsens ordförande och ledamöter, och att därutöfver af postsparbanksmedel icke bör utgå något arfvode åt ordförandens ställföreträdare. Jag vill icke därmed förneka, att det kunde vara rimligt, att denne företrädare erhöle någon godtgörelse, men i så fall, menar jag, bör detta utgå af ordförandens arfvode och icke af postsparbanksmedel.

Vidare har jag beträffande lönestaten afvikit från utskottsmajoriteten i en fråga af mera principiell betydelse. Det har i en motion inom Andra kammaren väckts förslag, att kvinnlig kontorsskrifvare inom postsparbanken skulle äga rätt till befordran till bokhållartjänst under samma villkor som man. Utskottets majoritet ställer sig afvisande och menar, att det icke skulle vara tillrådligt att i aflöningsreglementet för ett verk af jämförelsevis så liten omfattning som ifrågavarande principiellt afgöra en fråga af så betydande räckvidd som den af motionären afsedda. Ja, naturligtvis är denna fråga af principiell betydelse, men jag tror icke, att man får hårdtaga principerna så, att man på en punkt, där verkligt talande skäl kunna anföras, icke skulle våga att utföra den gärd af rättvisa, som verkligen skulle ligga i ett bifall till den af mig omnämnda motionen. Det finnes för det stora antalet kvinnliga kontorsskrifvare — det är 35, som skulle uppföras på ordinarie stat — icke möjlighet till någon befordran. De äro i alla andra hänseenden likställda med kvinnliga postexpeditörer. Deras aflöning är också föreslagen till samma belopp som det de kvinnliga postexpeditörerna åtnjuta, men i jämförelse med sina kamrater i postverket komma dessa kontorsskrifvare att intaga en synnerligen ogynnsam ställning. De kvinnliga postexpeditörerna hafva möjlighet att befordras till postmästare af viss klass, men de kvinnliga kontorsskrifvarna i postsparbanken hafva icke någon möjlighet att vinna befordran. Utskottet har menat, att deras intressen vore tillräckligt tillgodosedda därmed, att de få ålderstillägg och komma upp till en jämförelsevis god aflöning och äfven därigenom, att Kungl. Maj:t föreslagit visst arfvode, som skulle kunna tilldelas några af dem, som komme att bekläda blifvande förmansbefattningar. Detta är ju godt och väl, men det är icke endast de ekonomiska villkoren man får taga

i betraktande. Man får icke förbise att en kvinna, som ägnar sig åt statens tjänst, måste hafva lika stort intresse som mannen att kunna vinna befordran, och det måste verka nedslående för en kvinna, som, såsom här är fallet, under 25—28 år varit i postsparbankens tjänst, att vara utesluten från hvarje möjlighet till avancemang.

Det är föreslaget att inrätta sju bokhållartjänster, och dessa äro afsedda för manliga innehafvare. De flesta beställningarna äro naturligtvis afsedda för de nuvarande sex amanuenserna, men af dessa sex är en, om jag icke misstager mig, ordinarie tjänsteman i postverket och lär svårigen komma att öfvergå såsom bokhållare på ordinarie stat i postsparbanken. Om man håller på, att det skall vara manliga innehafvare, måste man således gå utanför postsparbanken för att kunna besätta alla sju bokhållartjänsterna. Jag hemställer då till eder, mina herrar, om det icke kan kännas bittert för en kvinnlig befattningshafvare, som mer än ett kvarts sekel tjänstgjort i postsparbanken, att icke kunna komma i fråga vid befordran till någon af dessa bokhållartjänster, tjänster af den beskaffenhet, att det svårigen låter förklara sig, på hvilka grunder en kvinna icke lika väl som en man skulle kunna bekläda dem. Jag har därför i en vid betänkandet fogad reservation yrkat den ändring i aflöningsstaten, att såsom särskild anmärkning vid staten skulle intagas den bestämmelsen, att kvinna skall vara berättigad att efter enahanda grunder som man innehafva bokhållarbefattning i postsparbanken.

Slutligen har jag afvikit från utskottets majoritet med afseende å öfvergångsbestämmelserna. Såsom öfvergångsbestämmelserna blifvit af Kungl. Maj:t föreslagna skulle den orättvisan tillskyndas de nuvarande amanuenserna, som befordras till ordinarie bokhållare, att de skulle komma att få betydligt lägre inkomster såsom ordinarie tjänstemän än den de hittills åtnjutit såsom amanuenser. Öfvergångsbestämmelsernas ändamål är naturligtvis att förebygga, att vid införande af en ny lönestat orättvisa tillfogas redan varande tjänstemän. För att råda bot för detta, har inom denna kammare motionsvis yrkats ändring i öfvergångsbestämmelserna. Icke ens genom ett bifall till denna motion skulle orättvisan blifva helt undanröjd. Äfven med bifall till motionen skulle några af dessa amanuenser komma i sämre ekonomisk ställning än de för närvarande intaga, äfven om man icke får förbise, att deras ställning blir fastare, då de komma i åtnjutande af de förmåner i öfrigt, som följa med ordinarie beställning.

Det är i dessa punkter jag afvikit från utskottets majoritet, och jag skall därför, herr talman, tillåta mig att beträffande första paragrafen yrka, att kammaren med afslag å utskottets hemställan måtte bifalla dels den af mig jämte herrar Christiernson, Odqvist och Wiklund afgifna reservationen i fråga om första punkten i aflöningsreglementet och vidare den af mig jämte herrar Christiernson och Neiglick afgifna reservationen i fråga om lönestaten, och skall jag,

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

Om utgiftsstat för postsparbanken m. m.
(Forts.) då tid därtill kommer, tillåta mig att yrka bifall till herr Christiernsons reservation i fråga om sjätte momentet af andra paragrafen, detta senare naturligtvis beroende på det beslut kammaren kommer att fatta i fråga om första paragrafen.

Herr statsrådet greve Hamilton: Den siste ärade talaren yrkade, att generalpostdirektörens arfvode såsom ordförande i styrelsen för postsparbanken skulle nedsättas från 2,000 till 1,200 kronor. Han erinrade själf i början af sitt anförande om, att vid regleringen af postverkets lönestater generalpostdirektörens aflöning sattes till 2,000 kronor lägre än det belopp, som bestämts för cheferna vid andra liknande verk, under hänvisning till, att han uppbar 2,000 kronor från postsparbanken. Det synes mig, att den ärade talaren, då han angaf detta, äfven bort inse, huru ytterst olämpligt det skulle vara att redan efter ett par år minska detta arvode. Den nuvarande generalpostdirektören har med anledning af detta Riksdagens beslut gått in på den nya staten, som, trots de ökade löneförmåner, som enligt denna stat tillerkännas honom, obestriddligen gifver honom en osäkrare ställning än om han stått kvar på den gamla staten. Under sådana förhållanden torde det icke vara lämpligt att begagna detta ögonblick till att nedsätta det arfvode Riksdagen utgått ifrån, då lönen bestämdes.

Den ärade talaren hade egentligen intet annat skäl för sitt yrkande än att han ansåg, att generalpostdirektörens ställning genom den nya löneregleringen blifvit ändrad. Han vore nu endast ordförande i styrelsen för postsparbanken. Det tror jag icke man kan säga. Man bör äfven observera, att postsparbanken genom den nya löneregleringen kommit i mycket intimare samband med generalpoststyrelsen och postverket, så att till och med tjänstemännen i generalpoststyrelsen enligt 16 § i reglementet blifva tjänstemän äfven i postsparbanken.

Men oafsedt det nämnda skälet ber jag få framhålla, att det skulle vara ytterst olämpligt att just nu nedsätta arfvodet vid en tidsperiod, då utan tvifvel ordföranden i postsparbanksstyrelsen får synnerligen mycket att göra och tänka på. Den som, såsom den siste ärade talaren säkerligen gjort, tagit reda på de många reformer, som måste vidtagas i fråga om postsparbankens verksamhet, för att den skall kunna fylla sitt ändamål, vet nog, att postsparbanksstyrelsen under den närmaste framtiden får mycket att göra, och det ligger icke minst vikt uppå, att ordföranden är intresserad af det. Men framför allt synes det mig alldeles gifvet, att det skulle vara — jag kan icke begagna något annat uttryck — olämpligt, att redan efter ett par år, sedan Riksdagen bestämt aflöningen för generalpostdirektören under uttrycklig hänvisning till att det utgår 2,000 kronor från postsparbanken, nedsätta detta arfvode.

Herr Jonsson: Jag behöfver icke mycket uttala mig om § 1 och det yrkande, som framställt om nedsättning af det arfvode, som utgår till ordföranden i styrelsen för postsparbanken, då herr statsrådet full-

ständigt bemött, hvad den förste talaren i debatten anført. Det skulle vara märkvärdigt, om Riksdagen skulle våga sig på att sätta ned aflöningen för en person, som är i tjänst och tillträdtt denna tjänst under förutsättning att få uppbära beloppet i fråga. Det torde kunna hända, att följderna af ett sådant steg kunde blifva ganska märkvärdiga och ödesdigra, om man icke har respekt för hvad Riksdagen gjort och för den tredje man, som är beroende af detta.

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

Jag kommer nu till herr Larssons yrkande, att de kvinnliga kontorskrifvarna skulle kunna flyttas upp till bokhållare och komma i åtnjutande af den aflöning, som för de manliga är bestämd. Utskottet har, såsom herrarne finna, ansett, att ett sådant steg till kvinnans likställighet med mannen i afseende å aflöningen i tjänsten icke skulle lämpa sig särdeles väl här, där det finnes sex eller sju manliga bokhållarplatser och 35 kvinnliga kontorskrifvare. Det torde vara nödigt att vänta med denna åtgärd, tills den utredning blir färdig, som pågår om, i hvad mån kvinnans ställning beträffande aflöningen i åtskilliga befattningar skall kunna göras förmånligare än för närvarande.

Såvida jag hörde rätt, yrkade också herr Larsson, att 6 mom. i 2 §, som bestämmer, att den byråchef i poststyrelsen, som under generalpostdirektörens semester eller ämbetsresor inträder i hans ställe, skall erhålla 5 kronor om dagen för denna tjänstgöring, skulle borttagas. Utskottet har ansett, att, eftersom det måste vara berättigadt, att generalpostdirektören får arvode för sin tjänstgöring såsom ordförande, också den byråchef, som inträder på hans plats, visserligen icke såsom ordförande utan som ledamot i styrelsen, bör ha ersättning för de dagar, han ägnar sig åt denna tjänstgöring. De 5 kronor han skulle få om dagen lära svårligen komma att utgöra något särdeles betydligt belopp. Det skulle blifva 300 eller allra högst 350 kronor om året. Det synes mig icke vara skäl att villfara det yrkande, som af herr Larsson i detta afseende framställts.

Herr Larssons yrkande gick vidare ut på, att öfvergångsbestämmelserna skulle ändras i öfverensstämmelse med den reservation, som afgifvits af honom m. fl. Jag är tveksam om, huruvida jag vid detta tillfälle bör inlåta mig på detta. Jag tror det är lämpligare att spara mitt anförande rörande detta, tills man får närmare höra de andra reservanternas yttranden.

Jag skall för min del sluta med att yrka bifall till § 1.

Herr Cavalli: Då jag har någon erfarenhet af postsparbanksstyrelsen och dess verksamhet, tillåter jag mig att med några ord deltaga i denna diskussion.

Den förste ärade talaren, reservanten inom utskottet, har yrkat nedsättning i det till ordföranden i styrelsen för postsparbanken utgående arvode från 2,000 till 1,200 kronor. Han blef därvid, såvidt det rörde sambandet med generalpostdirektörens aflöning, bemött af chefen för civildepartementet, hvilken vederlade de skäl, reservanten anført. Jag skall därför icke uppehålla mig vid denna sidan af saken, utan vid den,

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

som rör arvodet i och för sig i postsparbanksstyrelsen. Den ärade reservanten tog, då han ifrågasatte nedsättning af arvodet åt ordföranden i styrelsen för postsparbanken, till norm det arvode, som tillkommer ledamöterna i styrelsen, d. v. s. icke postsparbanksdirektören utan de öfriga ledamöterna. Detta borde näppeligen i förevarande fall anföras såsom skäl, ty härmed förhåller det sig så — hvilket icke borde vara obekant för den ärade reservanten — att sedan ett förslag till aflöning för postsparbankens personal uppgjorts, sattes styrelsen för postsparbanken i tillfälle att yttra sig öfver detsamma, och ledamöterna i postsparbanksstyrelsen förklarade då, att de nöjde sig med det obetydliga arvodet af 600 kronor, som utgått ända sedan postsparbanken instiftades. Af motiveringen till löneregleringskommitténs utlåtande framgår, att det var på denna grund som man bibehöll det synnerligen ringa beloppet oförändradt. Att vid sådant förhållande sluta till att arvodet åt ordföranden i styrelsen för postsparbanken bör nedsättas från hvad det utgått från och med år 1889 till ett belopp, satt i relation till det, som tillkommer ledamöterna i denna styrelse, torde icke vara riktigt och ej heller äga fog.

Nu är det vidare så, att ordföranden i postsparbanksstyrelsen har en ansvarsfull post och mycket arbete. Men den ärade reservanten sade, att om man jämförde hans ställning med den ställning, som intages af ordförandena i »motsvarande styrelser», såsom orden föllo, om jag minnes rätt, skulle man komma till ett belopp af 1,200 kronor. Jag vågar ställa denna fråga till kammaren: kan ett belopp af 1,200 kronor vara ett tillfredsställande och skäligt arvode åt en ordförande i styrelsen för en bank, som förvaltar stora penningebelopp? Näppeligen ens i statens förvaltning, och ännu mindre i enskildas. Ordföranden i postsparbanksstyrelsen har dessutom icke endast att presidera vid sammanträdena, utan han afgör i närvaro af endast föredragande ledamöterna många ärenden.

Det är ju i viss mån en smakfråga, huru man sätter ett sådant arvode, men den uppfattning, som allt mer och mer trängt sig på mig, när jag läst dessa förslag till löneregleringar, som framläggas i Riksdagen, är, att, sedan man väl sörjt för de lägre tjänstemännens aflöning, anser man det icke spela lika stor roll, huru man ställer det för cheferna. Jag undrar, om och huru länge denna princip med fördel skall kunna tillämpas. Jag tror, att det är lämpligt att gifva en chef visserligen icke för stor, men dock tillräcklig aflöning, ty hans initiativ och hans kraft äro af icke mindre betydelse än de underordnades, dessa må vara så flitiga, arbetsamma och trogna som helst.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson, Jacob: Jag skall endast be att få rätta ett litet misstag, som den siste talaren begått.

Jag har icke inlåtit mig på någon jämförelse mellan det arvode, som skulle tillkomma generalpostdirektören i hans egenskap af ordfö-

rande i postsparbanksstyrelsen, och de arfvoden, som i stora enskilda bankföretag tilldelas styrelsens ordförande. Men jag skall be att få ansluta mig till hvad den ärade talaren nämnde beträffande tillgodoseendet af chefen. Det är just ur den synpunkten, jag gjort mitt yrkande, ty, såsom jag uttryckligen betonade, jag utgår ifrån den förutsättningen, att det är just postsparbanksdirektören, som skall komma att blifva postsparbankens verkliga chef, och aflöningen till postsparbanksdirektören har ock blifvit inrättad därefter.

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

Herr Jonsson: Jag skall endast be att få meddela, att Andra kammaren redan bifallit denna paragraf om 2,000 kronors arvode till generaldirektören, och då torde äfven Första kammaren kunna våga sig på den kuppen, tycker jag.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande paragraf yrkats, dels att utskottets förslag skulle godkännas, dels ock, af herr *Larsson, Jacob*, att paragrafen skulle godkännas med de ändringar, som de af honom m. fl. beträffande nu ifrågakvarande paragraf afgifna reservationer utvisade.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Öfriga delar af förslaget till aflöningsreglemente.

Godkändes.

Utskottets förslag till öfvergångsbestämmelser vid detta reglemente.

§ 1.

Godkändes.

§ 2.

Nu föredragna paragraf hade följande lydelse: I fråga om begynnelseaflöningen vid befordran till bokhållare eller kontorsskrifvare vid postsparbanken må den, som vid 1911 års slut innehar fast anställning å postsparbanksbyrån, vare sig såsom manlig eller kvinnlig befattningshafvare, räkna sig tillgodo *sex* år af den tid, den befordrade varit före 1912 års ingång fast anställd å postsparbanksbyrån.

I afseende härå hade reservation afgifvits af friherre *J. G. Beck-Friis* samt herrar *J. T. Larsson* och *G. S. Neiglick*, hvilka hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att i öfvergångsbestämmelsen infördes en ny bestämmelse, så lydande:

»Den, som före 1908 års utgång antagits till e. o. tjänsteman hos

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

postsparbanksstyrelsen eller till e. o. postexpeditör, må, i den mån postsparbanksstyrelsen finner honom böra komma i åtnjutande af en dylik förmån, i fråga om begynnelseaflöning och aflöningsförhöjning såsom bokhållare räkna sig till godo så stor del af tiden för tjänstgöringen såsom e. o. tjänsteman eller e. o. postexpeditör, som öferskjuter 5 år; och äger han att vid sådan beräkning utgå från 2,200 kronor såsom lägsta aflöning»; samt

att § 2 i öfvergångsbestämmelserna skulle erhålla följande förändrade lydelse:

»I fråga om begynnelseaflöningen vid befordran till kontorsskrifvare vid postsparbanken må den, som vid 1911 års slut innehar fast anställning å postsparbanksbyrån, räkna sig till godo *sex* år af den tid, den befordrade varit före 1912 års ingång fast anställd å postsparbanksbyrån.»

Friherre Beck-Friis, Johan: Såsom herrarne redan af den föregående diskussionen hört, kommer postsparbanken, ehuru den numera blifvit en själfständig organisation, dock att stå i mycket intimt samband med postverket, och Kungl. Maj:t liksom löneregleringskommittén hafva föreslagit, att postverkets nya lönereglering skall till fullo tillämpas äfven på postsparbanken. Sålunda hafva de förut i dag omnämnda sju bokhållarne föreslagits till en aflöning, som är alldeles lika med den, som är tilldelad manliga postexpeditörer, under det att kontorsskrifvarne fått lika lön med kvinnliga postexpeditörer. Kungl. Maj:t föreslår sex år, som tjänstemännen skola få räkna sig till godo af sin extra tjänstgöringstid för att få bättre begynnelselön vid öfvergången. Detta täcker till fullo för de kvinnliga kontorsskrifvarna, ty de få alla därigenom ökade löneinkomster mot hvad de förut haft, beroende därpå, att vid postverkets lönereglering inrättades de kvinnliga postexpeditörernas löner såsom alldeles nya löner och blefvo således väl afvägda utan att hänsyn till föregående lönestat behöfde tagas. Förhållandet var emellertid icke lika med de manliga postexpeditörernas löner, ty för dessa tjänstemän föreskrefs förut högre kvalifikationsbestämmelser och högre begynnelselön på den gamla staten, än hvad de blefvo beviljade på den nya. Man nedsatte kompetensfordringarna, men nedsatte ock begynnelselönen från 2,200 kronor till 1,800 kronor. På den grunden föreslogos och godkändes af Riksdagen särskilda öfvergångsbestämmelser för dessa postexpeditörer, hvarigenom de skulle få räkna sig till godo den gamla begynnelselönen vid öfvergången. Denna öfvergångsbestämmelse har icke blifvit af Kungl. Maj:t upptagen i den nu föreliggande löneregleringen för postsparbanken, och måste detta anses vara en orättvisa emot de bokhållare, som nu skola öfvergå på denna stat.

Bokhållarnes antal är sju. De yngre af dem komma icke att lida på detta, men de tre äldsta komma däremot att i högst afsevärd grad lida, om de icke komma att få samma öfvergångsförmåner, som beviljades för postexpeditörerna. Dessa personer hafva icke förut varit på ordinarie stat, och som de äro gamla, komma de därför att få vidkännas

mycket dryga pensionsavgifter, hvilket naturligtvis är ett afdrag på deras verkliga inkomster. Jag vill icke trötta herrarne med att läsa upp de siffror, som utgöra skillnaden, om de få öfvergå efter den ena eller den andra staten, utan jag vill endast nämna, att för de tre äldsta tjänstemännen, som nu skola blifva bokhållare, medför öfvergången i alla händelser minskade inkomster. Men minskningen blir mindre för den händelse, att den reservation, som jag jämte några andra tillät oss att afgifva och som grundar sig på herr Nyströms motion, blir antagen, än hvad den blir om utskottets förslag godkännes.

Jag vill därför, herr talman, anhålla om bifall till den af mig afgifna reservationen, d. v. s. ändring i andra paragrafen af öfvergångsbestämmelserna.

Herr Jonsson: De skäl, som äro anförda till stöd för reservationen i fråga, äro dels att i postverkets stat finns en öfvergångsbestämmelse, som är alldeles lika med den af reservanterna föreslagna, och dels att ett par af amanuenserna på byrån skulle få mindre inkomster än de för närvarande hafva och att af den anledningen den af Kungl. Maj:t föreslagna öfvergångsbestämmelsen för manliga extra tjänstemän icke skulle vara lämplig. Det är riktigt, att två af de fem amanuenserna i postsparbanken skulle komma att få mindre inkomster, än hvad de för närvarande hafva, och siffrorna finnas delvis angifna i den af herr Nyström väckta motionen. Men jag skall be att först litet få granska, huru dessa siffror hafva kommit till och hvilken betydelse det i viss mån har, om inkomsterna hafva kommit till på det ena eller på det andra sättet. Af dessa amanuenser har en under 1910 fått en aflöning af 150 kronor i månaden för fyra timmars tjänstgöring, men om det arbetas på öfvertimmar utöfver dessa fyra timmar, betalas särskild ersättning med, efter hvad jag tror, en krona per timme, åtminstone var det så år 1908. När denne herre, som tidigast kommit in i postsparbanken nu för år 1910 har en inkomst af 2,133 kronor 5 öre, så visar det, att han haft en ytterst obetydlig tjänstgöring på s. k. öfvertid, efter som han normalt har 1,800 kronors arfvode för fyra timmars arbete. Nästa man, som har kommit in senare — han har en tjänstetid af nio år, när man räknar från hans inskrifning som extra ordinarie och sju år, om man räknar från det han blef amanuens — har åter kommit upp till ett arfvodesbelopp af 3,430 kronor 78 öre, oaktadt hans månadsarfvode har varit blott 130 kronor eller således 20 kronor mindre än den förres. När han icke förty genom tjänstgöring på öfvertid kommit upp till detta höga belopp, trots det att hans fasta arfvode endast är 1,560 kronor, visar detta, att han måtte hafva tjänstgjort 8—10 timmar, kanske mer, under vissa dagar. Endast på det sättet har han kunnat komma upp till ett sådant arfvodesbelopp. Hade tjänstgöringen inskränkt sig till de 7 timmar som för den nya staten är bestämd, hade inkomsten blifvit högst 2,500 kronor, under det att han enligt utskottets förslag erhåller 2,760 kronor. På samma sätt är det med nästa man, som har lika lång tjänstgöring, som kom in samtidigt och blef amanuens samtidigt. Med

*Om utgiftssat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

de två öfriga däremot har det varit på samma sätt som med den förste, att de hafva haft sina inkomster mera från månadsarfvodet och mindre från öfvertidsarbetet. Jag undrar, huruvida icke, när det gällde öfvergångsbestämmelserna i postverket, arfvodena voro baserade på en längre tids tjänstgöring än här. Det synes mig hafva en viss betydelse. Jag lämnar emellertid nu detta, huruvida mina åsikter i afseende på innebörden af att den största delen af ett par amanuensers arfvode har utgått per timpenning och icke i fast arfvode hafva en särskild betydelse i frågan.

Jag skall nu öfvergå till hvad utskottet anfört för att man icke skulle behandla de kvinnliga kontorsskrifvarna rättvist, om man ändrade öfvergångsbestämmelserna för de manliga bokhållarne på sätt här föreslagits. Och jag skall söka gifva skäl för denna min uppfattning. Jag vill då till en början göra gällande, att det får icke vara afgörande, hvilka inkomster hvar och en af dessa personer förut haft, utan man får fästa sig vid hvad som är rättvist och rimligt å båda sidor. I stället för att då en manlig amanuens har haft 150 kronor per månad för fyra timmars tjänstgöring, så ha de äldsta och skickligaste af kvinnorna återigen för sex timmars tjänstgöring icke kommit till högre belopp än 120 kronor per månad. Detta visar, huru de kvinnliga e. o. hafva varit tillbakasatta i sina inkomster i postsparbanken, jämförda med herrarnes. Men ännu värre blir det, att under det att endast en af de manliga amanuenserna har haft så lång tjänstgöringstid ifrån det han inskrefs som extra, således fyra år innan han blef amanuens, som 13 år och de andra endast komma upp till en tjänstgöringstid af respektive 9, 8 och 7 år, ifrån det de inträdde som extra, så har återigen en hel massa af fruntimmerna i postsparbanken eller 6 stycken en tjänstgöringstid af 28 år, fyra hafva 27 och två 25 tjänsteår. Dessutom finnes det ytterligare en hel del, som hafva betydligt längre tjänstgöringstid, jämfördt med hvad de manliga extra ordinarie hafva.

Nu skall jag be att få fästa uppmärksamheten på en sak af betydelse, äfven ur en annan synpunkt, i afseende på öfvergångsbestämmelserna. I Kungl. Maj:ts och utskottets förslag äro i § 2 bestämmelserna fullkomligt lika för manliga och kvinnliga och lyder, att den som vid 1911 års slut innehar fast anställning å postsparbanksbyrån, vare sig såsom manlig eller kvinnlig befattningshufvud, må räkna sig tillgodo sex år af den tid, den befordrade varit före 1912 års ingång fast anställd å postsparbanksbyrån.

Där har man således en fast gräns för rättigheten. Den skall tillämpas för alla, som ingå på 1912 års stat, men man får icke på några andra grunder sträcka ut detta in på framtiden.

Gå vi återigen till reservationen, så lyder den på helt annat sätt beträffande manliga amanuenser. Där heter det:

»Den, som före 1908 års utgång antagits till e. o. tjänsteman hos postsparbanksstyrelsen eller till e. o. postexpeditör, må, i den mån postsparbanksstyrelsen finner honom böra komma i åtnjutande af en dylik förmån, i fråga om begynnelseaflöning och aflöningsförhöjning

såsom bokhållare räkna sig till godo så stor del af tiden för tjänstgöringen såsom e. o. tjänsteman eller e. o. postexpeditör, som öfverskjuter 5 år; och äger han att vid sådan beräkning utgå från 2,200 kronor såsom lägsta aflöning.»

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

Här knyter man sig till en punkt, att den som före 1908 års utgång har inträdt såsom extra tjänsteman i postsparbanken, får sedan räkna sig till godo dels en begynnelseaflöning, som är 400 kronor större, än hvad den eljest skulle vara, och 100 kronor större, än hvad den skulle vara efter fem år, och dels dessutom hela den tjänstetid, han har utöfver dessa fem år. Men detta är icke inskränkt till öfvergången år 1912, utan om exempelvis någon af de öfriga extra manliga tjänstemännen, som nu finnas i postsparbanken, inträdt före år 1908, men icke får plats bland dessa sju, som skola tillsättas vid 1912 års utgång, så har denne, äfven om det skulle vara femton eller tjugu år härefter, rätt att räkna sig till godo efter denna bestämmelse hela den tid, han stått såsom extra tjänsteman, och kan då på en gång gå in såsom ordinarie med den högsta aflöningen. Kan detta vara en rimlig öfvergångsbestämmelse, vet jag icke hvad som är lämpligt.

Jag vill äfven fästa uppmärksamheten på en annan sak. Inom denna kammare har flera gånger varit på tal tydningen af öfvergångsbestämmelsen i postverket, som utgör mönstret för reservanternas förslag. Den ena har velat tyda bestämmelsen på ett sätt, den andre på ett annat, och man har slutat med, att man skulle låta regeringsrätten afgöra, hvilken innebörd öfvergångsbestämmelserna skulle hafva. Jag vet icke, huruvida någon tvist ännu är anhängiggjord i regeringsrätten, men förr eller senare torde detta komma att ske, och skulle vi nu få ett nytt område för otydlighet, tycker jag detta vore mindre lämpligt.

För min del skulle jag icke hafva varit emot att göra villkoren för de manliga gynnsammare i öfvergången än för de kvinnliga, om man icke hade valt en form, som haft det felet, att den kan träffa långt fram i tiden under vissa förutsättningar i stället för att vara en öfvergångsbestämmelse, som bör tillämpas under första året. Om man exempelvis skulle velat sträcka ut de sex år, som föreslås i utskottets och Kungl. Maj:ts förslag, till tio år för de manliga, skulle jag icke haft något däremot. Men jag var icke säker på, huruvida utskottet på grund af den motion, som var väckt, hade befoget att vidtaga en sådan ändring, och om det i alla fall nu skall blifva så, som jag förmodar, att exempelvis Andra kammaren bifaller utskottets öfvergångsbestämmelser och denna kammare bifaller reservationen, så torde det vara osäkert, hvad resultatet blir. Men äfven om det skulle gå så, att utskottets förslag blir Riksdagens, så är det väl icke värre än att Kungl. Maj:t kan till ett annat år komma fram med en ändring i riktig form, för att tillgodose de där två, som man tycker skulle böra hafva något mera än de eljest få. Därmed är ingen fara skedd, men man hade åtminstone sluppit att antaga en sådan där konstig öfvergångsbestämmelse, som reservationen gäller.

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

Friherre Beck-Friis, Johan: Jag hade icke tänkt, att jag skulle behöfva upptaga herrarnes tid mera för denna frågas skull, men på grund af det långa meddelande om dessa så ytterst konstiga öfvergångsbestämmelser, som herr Olof Jonsson gjort, måste jag väl svara något därpå. Herrarne kunde ju eljest få den mest förvända uppfattning om, hur tilltrasslade dessa öfvergångsbestämmelser äro enligt herr Jonssons åsikt, särskildt i fråga om beräkningen af ålderstilläggen, som tjänstemännen i postverket naturligtvis ville tyda på det för sig allra förmånligaste sättet, under det att generalpoststyrelsen ville tyda dem på det för postverket förmånligaste sättet. Denna sak var framlagd för Riksdagen i fjol, och de som hade haft med saken att göra, ansågo att tjänstemännen hade i det fallet rätt; men Kungl. Maj:t hade ställt sig på generalpoststyrelsens sida, därför att det var något billigare för staten. Då gick den fråga till regeringsrätten; den har dömt däri, och domen, som föll i februari månad, löd, att de skulle få räkna sig till godo ålderstilläggen. Den saken är alltså fullkomligt klar och kan icke, hur mycket herr Olof Jonsson än hotar därmed, leda till några som helst förvecklingar.

Herr Jonsson läste upp för herrarne många siffror. Jag skulle kunna läsa upp samma siffror, men skulle ställa dem i litet annan ordning, och då skulle herrarne finna, att det verkligen innebär för de tjänstemän, som det här gäller, en orättvisa, och att det blefve synd om dem, det är säkert. Jag vill framhålla saken bara från den synpunkten, att då Riksdagen gifvit samtliga postexpeditörer vissa förmåner i öfvergångsbestämmelser, på den grund att hela deras lön lades om, så vore det väl ändå bra orättvist att, när man antar samma lönestat för postsparbanken, icke vilja lämna tre bokhållare samma rätt vid öfvergången. Det är således uteslutande i rättvisans namn, som jag tycker detta bör ske.

Någon stor affär kan det ju icke vara för staten, men däremot spela naturligtvis ett par hundra kronor mer eller mindre i årsinkomst en rätt stor roll för tjänstemän med så pass låg aflöning som mellan 2,000 och 3,000 kronor; och då detta förslag icke innebär annat än en hemställan, att man i detta fall skall bevilja likadant som är beviljadt för alla postexpeditörer, anhåller jag, herr talman, fortfarande att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet Swartz: Mina herrar! Jag tror, att den sak, som här föreligger, i själfva verket icke har så synnerligen stor omfattning. Det gäller egentligen två eller tre af de hittillsvarande befattningshafvare i postsparbanken, som nu skulle komma öfver på ordinarie stat i egenskap af bokhållare. Dessa bokhållare motsvara ju de manliga postexpeditörerna i poststaten. Kontorsskrifvarne, som här vore afsedda att vara kvinnor, motsvara de kvinnliga postexpeditörerna. Beträffande öfvergångsbestämmelserna för aflöningen i poststaten äro samma regler gällande för manliga och för kvinnliga postexpeditörer. På grundvalen af lika aflöningsbestämmelser jämväl för bokhållare och för

kontorsskrifvare i postsparbanken är nu det förslag grundadt, som finnes i Kungl. Maj:ts proposition och som från början är framställt af löneregleringskommittén samt icke heller af postsparbanksstyrelsen motsagts. Det är ett annat förslag till öfvergångsbestämmelser än det, som framställdes i fjol för postexpeditörer i poststaten; och ändringen beror därpå, att om man för postsparbankspersonalen tagit samma öfvergångsbestämmelser som för postexpeditörerna, det hade för en hel del af kontorsskrifvarne, således den kvinnliga personalen, blifvit en väsentlig försämring emot hvad det skulle blifva med denna bestämmelse. Då de vore många flera än de manliga bokhållarne och man som sagdt icke tänkte på annat, än att det skulle vara samma bestämmelser gällande för dessa båda klasser, likaväl som samma bestämmelser gällde för de manliga och de kvinnliga postexpeditörerna, var det anledningen till, att man ville tillämpa dessa öfvergångsbestämmelser äfven för bokhållarne.

Nu har det emellertid visat sig, att för ett par tre stycken af bokhållarne förmänerna skulle vid tillämpande af dessa bestämmelser blifva väsentligt sämre, än hvad de skulle blifva för den händelse man tillämpade de bestämmelser, som gällde för postexpeditörerna, med hvilkas manliga afdelning dessa bokhållare ju i öfrigt vore alldeles likställda.

Under sådana förhållanden och då en motion framlagts med förslag till en skillnad i öfvergångsbestämmelserna för bokhållare och för kontorsskrifvare, har jag låtit mig angeläget vara att föranstalta om undersökning, huruvida ur principiell synpunkt sedt det skulle anses innebära något slags risk att gå med på denna uppdelning, hvilken ju ovillkorligen skulle medföra en större rättvisa för alla befattningshafvare. I det syftet har jag underställt frågan löneregleringskommitténs ordförande och den ledamot i kommittén, som jämte ordföranden är så att säga ständigt sysselsatt med dessa frågor. De hafva efter noggrant öfvervägande förklarat, att de icke kunna finna, att några principiella olägenheter skola följa af detta och icke heller att några farliga konsekvenser för framtiden skulle kunna däraf blifva en följd.

Under sådana omständigheter vill jag för min del säga, att då frågan inskränker sig, efter det utlåtandet, till att röra sig om de nu ifrågavarande två eller tre stycken bokhållarne, jag för min del icke har något att invända mot bifall till reservationen.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende å föreliggande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas i enlighet med utskottets förslag, dels ock, af friherre *Beck-Früs, Johan*, att kammaren måtte besluta, att paragrafen skulle innehålla de bestämmelser, som angifvits i den af honom m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation; och förklarade herr talmannen sig anse propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

*Om utgiftsstat
för postspar-
banken m. m.
(Forts.)*

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner § 2 i andra sammansatta stats- och bankoutskottets i utlåtande nr 2 framställda förslag till öfvergångsbestämmelser vid aflöningsreglemente för tjänstemän vid postsparbanken, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det af friherre Johan Beck-Friis under öfverläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda;

Ja — 32;

Nej — 82.

§ 3.

Godkändes.

Utskottets förslag till utgiftsstat för postsparbanken.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten a).

Herr Jonsson: Jämte det att jag yrkar bifall till utskottets hemställan, anhåller jag att få göra det yrkande, att i sista stycket före utskottets hemställan orden »hvilken bestämmelse torde få inflyta i aflöningsreglementet» tagas bort, så att det kommer att sluta med orden: — — — — »minst 7 effektiva timmar hvarje söckendag». Det passar nämligen icke att hafva kvar detta stycke, när man antagit aflöningsreglementet, och det behöfs icke, för att saken — att de skola vara i tjänstgöring 7 timmar dagligen — likafullt skall komma till sin rätt.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande hemställan, förutom i afseende å motiveringen, hvar till han ville återkomma efteråt, ej gjorts annat yrkande, än att utskottets hemställan skulle bifallas i hvad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

Vid sedermera framställd proposition bifölls nämnda yrkande.

Beträffande härefter motiveringen anförde herr talmannen, att i afseende därå yrkats, af herr *Jonsson*, att kammaren måtte besluta, att den å sista raden af motiveringen i det tryckta utlåtandet förekommande meningen »hvilken bestämmelse torde få inflyta i aflöningsreglementet» skulle utgå.

*Om utgiftssat
för postspar-
banken m. m.
(Forts)*

Vid härefter framställd proposition bifölls herr Jonssons ifrågavarande yrkande.

Punkterna b) och c).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets nr 1 den 12 och 13 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 2, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om ökning af fonden för befrämjande af handverk och därmed jämförlig mindre industri, *dels ock* Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af anslag för täckande af förvaltningskostnader för nämnda lånefond år 1912, samt

nr 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverförande af visst belopp till den i 19 § af lagen angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar den 4 juli 1910 omförmälda fond,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 12 och 13 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 108, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af 46 § i förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894, och

nr 109, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa önskemål i fråga om upplåtelse af kronodomäner till småbruk,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande andra särskilda utskottets den 12 och 13 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 124 angående omorganisation af tekniska högskolan m. m. äfvensom lönereglering för lektorer m. fl. befattningshafvare vid Chalmers tekniska läroanstalt m. m., samt i anledning af inom Riksdagen väckta motioner i dithörande ämnen.

Om nybyggnader för tekniska högskolan.

Afdelningen A. Tekniska högskolan.

I en den 10 mars 1911 till Riksdagen aflåten, till behandling af särskilda utskottet nr 2 hänvisad proposition, nr 124, hade Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit Riksdagen beträffande tekniska högskolan, bland annat, att

— under medgifvande, att för uppförande af nya byggnader för tekniska högskolan i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af särskildt tillkallade sakkunniga inom kungl. ecklesiastikdepartementet framlagdt förslag måtte under de närmare villkor, Kungl. Maj:t bestämde, tagas i anspråk ett härför erforderligt område af omkring 65,000 kvadratmeter, beläget å en nordnordväst om Sophiahemmet å norra Djurgårdens mark varande platå, som begränsades i väster af Riksmarskalksvägen, i öster af Margaretavägen och mot norr af Mellanvägen — till bestridande af kostnaderna för ifrågavarande byggnader med utrustning och inredning samt för terrasseringsarbeten med mera väsentligen i enlighet med nämnda förslag bevilja ett anslag af 4,766,188 kronor och däraf för påbörjande af berörda byggnadsarbeten på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 300,000 kronor.

Vidare hade till utskottets öfverlämnats två särskilda inom Andra kammaren i förevarande ämne väckta motioner, däri föreslagits,

i motionen nr 345 af herr *Th. Furst*, att Riksdagen ville afslå Kungl. Maj:ts nädiga proposition nr 124, i hvad den berörde tekniska högskolan; samt

i motionen nr 349 af herr *C. Lindhagen* att det i propositionen nr 124 angående omorganisation af tekniska högskolan framlagda förslaget till plats för uppförande af nya byggnader för högskolan icke måtte af Riksdagen godkännas.

Punkten 1.

Utskottet hade i denna punkt på anförda skäl hemställt,

att Riksdagen måtte med anledning af Kungl. Maj:ts proposition samt med afslag å herrar Fürsts och Lindhagens motioner,

för nya byggnader för tekniska högskolan — nämligen byggnad för fysik och elektroteknik, maskinlaboratorium, byggnad för bergsvetenskap, byggnad för centraluppvärmning, observatorium, byggnad för vaktmästare och maskinister samt paviljong för magnetometri, allt enligt Kungl. Maj:ts förslag, äfvensom så stor byggnad, som erfordrades för de enligt Kungl. Maj:ts förslag i flygeln till hufvudbyggnaden belägna lokaler men beräknad för årskurser om 150 elever och så planerad, att den ej lade hinder i vägen för vare sig ett längre provisorium för

detta elevantal eller en utvidgning motsvarande ett större elevantal -- *Om nybyggnader för tekniska högskolan.*
 bevilja till bestridande af kostnaderna för ifrågavarande byggnader med utrustning och inredning samt för terrasseringsarbeten med mera ett anslag af 4,619,000 kronor och däraf för påbörjande af berörda byggnadsarbeten på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 300,000 kronor, samt medgifva, att för detta ändamål ett härför erforderligt område af omkring 65,000 kvadratmeter, beläget å en nordnordväst om Sophiahemmet å norra Djurgårdens mark varande platå, som begränsades i väster af Riksmarskalksvägen, i öster af Margaretavägen och mot norr af Mellanvägen, måtte under de närmare villkor, Kungl. Maj:t bestämde, tagas i anspråk, äfvensom i samband härmed aflåta skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran att, innan ytterligare utbyggnader af högskolan för ett större antal elever, än som motsvarades af årskurser om 150, sattes i fråga, låta föranstalta om fullständig utredning angående landets behof af ingenjörer med högre och lägre teknisk utbildning, eventuellt närmare samband mellan den högre och den lägre tekniska undervisningen, underlättandet af öfvergång från lägre tekniska läroanstalter till högskolan, möjligheten af annan högre fackundervisnings förläggande till högskolan, samt angående inverkan på undervisningen vid högskolan af en längre drifven specialisering af gymnasiet vid de allmänna läroverken.

Friherre De Geer, Fabian: Herr talman, mina herrar! Då jag har varit ledamot i kommittén för ordnande af landtmäteriundervisningen och är ledamot i den kommitté, som skall utröna behovet af den högre landtbruksundervisningen, så har jag sysselsatt mig med denna fråga och vill därför yttra några ord. Ledsamt nog har utlåttandet kommit på kammarens bord tidigare, än hvad jag beräknat, så jag har icke kunnat ordentligt sammanföra, hvad jag ämnat säga, men jag skall försöka, så godt jag kan, att uttrycka mina tankar, äfven om de skulle strida emot Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag.

När jag var ledamot af kommittén för ordnande af landtmäteriundervisningen, var det fråga om, hvart den skulle taga vägen. Vi gingo då till skogsinstitutet och frågade, om man icke skulle kunna tänka sig, att landtmäteriundervisningen kunde läggas under samma tak och delvis få undervisning tillsammans med skogsskolan. Då svarades det: nej, det går icke för sig, ty den hör till tekniska högskolan. Då gingo vi till tekniska högskolan och framställde samma fråga. Där svarades: nej, hit hör den absolut icke, den hör till skogsskolan!

Som alla veta, är frågan om den högre skogsundervisningen ganska långt avancerad och kommer snart att ligga på Riksdagens bord. Landtmäteriundervisningen är också ordnad, men den har ingenstans att taga vägen. Den högre landtbruksundervisningen kommer snart att utredas, och hvart utredningen leder, vet man icke, men skulle den leda till en högskola, vet man icke heller hvar den skall hamna.

Veterinärundervisningen har lösts för sig. Om nu tekniska högskolan, skogshögskolan, landtmäterihögskolan ordnas oberoende af

Om nybyggnader för tekniska högskolan.
(Forts.)

hvarandra, kommer det att för statsverket föranleda utgifter, som blifva alldeles ofantliga. Därför torde det väl vara skäl i att undersöka, om icke några af dessa institutioner skulle kunna läggas åtminstone under samma tak och samma förvaltning. Det vilja visserligen icke vederbörande. Det är ju gifvet, att hvar och en gärna vill, om han kan, få bo i sitt egna hem, där man icke har intrång af några grannar. Men likasom människorna af ekonomiska förhållanden tvingas att bo i olika våningar af samma hus och ändå kunna lefva lyckliga där, kunna äfven statsinstitutioner komma tillsammans och bo i samma hus. Därigenom besparas det statsverket kanske millioner kronor.

Jag medger visserligen, att för själfva de olika högskolorna är det bättre att få vara för sig själfva, men ekonomien bör äfven ha ett ord med att säga. Om den högre tekniska undervisningens ordnande löses i enlighet med det nu föreliggande förslaget, hvar skall man då göra af landtmäteriinstitutet och hvar skall man göra af landtbruks-högskolan, ifall utredningen skulle visa, att en sådan behöfs? Därför tycker jag icke, att denna fråga bör lösas så, att man omöjliggör att på något sätt få dessa institutioner förenade, ty det är ju alldeles gifvet, att de hafva åtskilligt gemensamt.

Hvad nu direkt beträffar den föreliggande frågan, så säger herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet på sidan 59 i Kungl. Maj:ts proposition: »Det är förnämligast tre stora frågor, som träda i förgrunden, då det gäller att bilda sig en uppfattning angående sättet för och omfattningen af denna omorganisation» — d. v. s. tekniska högskolans. »Till en början måste man göra klart för sig det antal elever, som bör läggas till grund för beräkningen af undervisningslokaler och lärarkrafter. Vidare gäller det att undersöka behovet af nya byggnader för läroanstalten, och slutligen har man att undersöka det tillskott af lärarkrafter, som påkallas för att undervisningen skall lyftas i jämnhöjd med tidens fordringar.»

Hvad utredningen beträffar, får man säga, att ur vetenskaplig synpunkt sedt, är den alldeles utmärkt. Sällan torde någon fråga vara ifrån vetenskaplig sida så väl beredd som denna, men det kan ändå från både praktisk och ekonomisk sida finnas skäl till anmärkningar, åtminstone såsom det ter sig för mig.

Om man nu går den af herr statsrådet anvisade vägen, så skall man för det första »göra klart för sig det antal elever, som bör läggas till grund för beräkningen af undervisningslokaler och lärarkrafter». Man har lagt till grund antalet inträdessökande och därigenom kommit till det resultat, att skolan bör ordnas för att mottaga 300 elever i hvarje årskurs. Nu anser jag, att den enda riktiga beräkningsgrunden för huru många ingenjörer, som skola utbildas, är det antal ingenjörer, som landet behöfver, och om man uppfostrar flera därutöver, skapar man ett antal människor, som icke inom landet kunna få sitt lefvebröd, utan måste söka det utomlands. Det är icke sagdt, att de kunna göra det.

Nu säger kommittén, att det finns visserligen en och annan, som tvekar, om det är behöfligt att fostra flera ingenjörer, än som nu om året

utbildas, men för sin del anser den, att behovet är större, och äfven om man skulle fostra flera ingenjörer än som behöfvas, så alstrar detta öfverflöd af ingenjörer företagsamhet och förökad industri. Jag vill hemställa till kammaren, huruvida detta resonemang är riktigt. Tror någon, att väl uppfostrade och skickliga ingenjörer utan tillgångar kunna skapa nya industrier? De stå där med goda kunskaper, men utan erfarenhet och kunna i ekonomiskt hänseende intet uträtta. Jag tror icke, att industrien ökas bara därigenom, att man fostrar flera ingenjörer, ty då behöfde man ju endast utbilda många ingenjörer, för att landet skulle komma till en mycket stor industriell utveckling. Däremot torde man kunna undra, om icke redan det behöfliga antalet af ingenjörer är fylldt, med ett antal af 125 elever i årskursen. Den utveckling, som landet har haft på senare tiden, har naturligtvis gjort, att ingenjörsbanan har blifvit mycket tilltalande för de unga. En tid blef det ofantligt många platser för dem, och därigenom blef tilloppet till tekniska högskolan stort. Nu är det fråga, om icke platserna äro fyllda med ungdom och om det finnes rum för mer än 125 nya ingenjörer om året. Saken är icke utredd och man kan därom tvista, men faktum är, att det för närvarande finnes ett ganska stort antal ingenjörer, som förgäfvets gå och söka efter platser.

En annan sak beträffande den nutida industriens utveckling: Är nämligen behovet af tekniskt bildade ingenjörer större än förut? Genom sammanslutning i alla vägar är visserligen behovet i kvalitativt afseende större, men icke i kvantitativt afseende. Snarare mindre! Jag tror, att den beräkningsgrund, som man haft, är alldeles oriktig och att man kommit till ett för högt tal, så att man för närvarande icke behöfver mer än 125 nya ingenjörer om året, d. v. s. det antal, som nu är. Det är gifvet, att tiden kräfver, att man får en utmärkt god ingenjörsutbildning och att landet bör och har råd att offra för att få en fullständig teknisk högskola, där vetenskapen hjälper industrien fram på bästa sätt, men är det nödvändigt att göra den för stor? Jag tror, att såväl utskottets som Kungl. Maj:ts beräkning är för hög. Kungl. Maj:t har tänkt sig ett elevantal i årskursen intill 300. Utskottet har tänkt sig detsamma intill 150, och jag förmenar, att ett elevantal af 125 i årskursen är tillräckligt för närvarande. Det kan emellertid hända, att det sedermera behöfs flera, men då är det ju lätt att åstadkomma detta, om man ökar byggnaderna, när behovet kommer. Angående nybyggnaderna, sådana de en gång varit tilltänkta, så roade det mig att mäta den stora hufvudbyggnaden. Det var fem stora byggnader, men själfva hufvudbyggnadens storlek var sådan, att om man tog dess största höjd, längd och bredd, kunde man i det fodral, som man däraf bildade, stoppa in hela riksdagshuset, plus ett hus som var 25 meter bredt och ändå var det utrymme öfver. Det är ju alldeles oerhörda dimensioner på byggnaden. Jag vill icke säga, att ritsalar och lärosalar voro för stora, men det fanns andra saker, som voro öfverflödiga, nämligen restaurationslokalen, fäktsalen, duschrummen med plats för simbassäng m. m. Toaletterummen för eleverna

Om nybyggnader för tekniska högskolan.
(Forts.)

Om nybyggnader för tekniska högskolan.
(Forts.)

upptogo ända till 112 kvadratmeters yta. Är det ekonomiskt riktigt att bygga så? Utskottet har satt sig emot detta och har föreslagit inskränkningar i byggnaden.

I afseende på lärarkrafterna säges det, att de skola tagas till så, att där finnes fullständig och god undervisning i alla ämnen och att lärarkrafternas antal icke är beroende af antalet lärjungar eller elever.

Detta vore ju mycket riktigt, om här vore fråga om att inrätta ett universitet, men nu är det icke fråga därom, utan att inrätta en teknisk högskola, där man skall utbilda individerna, och då måste väl lärarkrafterna böra rätta sig efter lärjungantalet. När utskottet har beräknat sitt förslag med årskurser om 150 elever, har det icke tagit bort någon ting i afseende på lärarkrafterna, utan lärarkrafterna äro precis af samma beskaffenhet för 150 elever som för 300. Det kan väl ändock icke vara riktigt. Jag tror, att det är bättre att så småningom utveckla och lägga till lärarkrafter än att på en gång taga till så ofantligt, som här är gjordt.

Här föreligger en fullständig vetenskaplig utredning för tekniska högskolan, och den är alldeles utmärkt, men det är en sak, som jag vill erinra om. Det är gifvet, att om tekniska högskolan skall upprättas för att tillgodose industriens behof, så skall väl industrien få något att säga i afseende på skolans organisation. Här hafva vi det s. k. Industriförbundet. Detta industriförbund borde enligt mitt förmenande fått yttra sig öfver tekniska högskolans organisation. Industriförbundet hade anordnat här i Stockholm ett föredrag angående tekniska högskolan, och där framställdes många och stora anmärkningar mot det föreliggande förslaget, hvilka jag icke här vill upptaga men som ändå föreföllo mig vara delvis ganska befogade.

I afseende på tekniska högskolan har man noga tagit reda på förhållandena i utlandet och jämfört dem med oss beträffande själfva lärostolarna och å sättet att meddela undervisningen, men icke i afseende å själfva aflöningen för lärarne. Här gör man på en gång en högskola med bara likställda professorer och för resten assistenter. Detta gör, att om en person skall bli professor, så har han förut ingen grad att genomgå. Man vet icke, om han är lämplig, äfven om han är en skicklig ingenjör, att sättas till professor. Om han är skicklig att undervisa, vet man icke. Funnes det grader i fråga om lärarne såsom förut, så hade man ju erfarenhet härom. Det är icke sagdt, att alla skickliga ingenjörer passa till professorer. De böra pröfvas, innan de tillsättas.

Att höja de nu befintliga lektorslönerna till professorslöner, det är ju en löneförbättring för lektorerna, men icke höjas därigenom lektorernas kvalifikation. Jag tror, att man utvecklar tekniska högskolan bäst, om man, i stället för att göra alla lektorer till professorer, inrättar professurer i de förnämsta ämnena och lektorsbefattningar för de andra. Jag vet icke, men jag tror knappast, att det vid utländska högskolor finnes blott professorer med en och samma lön, och man kan väl icke påstå, att alla vetenskapsgrenar fordra samma lön. Nu är det visser-

ligen sant, att lektorerna hafva för små löner, men då är det bättre att höja lönerna än att upphöja dem till professorer, ty skola alla dessa lärare blifva professorer och själfständigt utveckla sin vetenskap, då blir det väl mycken vetenskaplighet, och då är det fråga, om icke eleverna blifva så hårdt drifna, att när de komma ut i lifvet, de blifva förbigångna af andra med mindre studier, endast därför, att de blifvit för mångsidigt specialiserade.

(Om nybyggnader för tekniska högskolan.
(Forts.)

På sidan 43 i betänkandet säger utskottet, att det föreslår Riksdagen att aflåta en skrivelse »till Kungl. Maj:t med begäran att, innan ytterligare utbyggnader af högskolan för ett större antal elever, än som motsvaras af årskurser om 150, sättas i fråga, låta föranstalta om fullständig utredning angående landets behof af ingenjörer med högre och lägre teknisk utbildning, eventuellt närmare samband mellan den högre och den lägre tekniska undervisningen, underlättandet af öfvergång från lägre tekniska läroanstalter till högskolan, möjligheten af annan högre fackundervisnings förläggande till högskolan, samt angående inverkan på undervisningen vid högskolan af en längre drifven specialisering af gymnasiet vid de allmänna läroverken».

Det är ju mycket klokt af utskottet att hafva sagt detta, men det tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag i afseende å tillsättandet af professorer och ordnandet af förhållandena i öfrigt, äfvensom nybyggnaderna till det antal, som är föreslaget med undantag af själfva hufvudbyggnaden. Om detta utskottets förslag blir Riksdagens beslut, så har den bundit händerna på sig för framtiden i fråga om utvecklingen i den riktningen, som den undersökning, som man begärt, kan gifva anledning till. Den utredning, som utskottet begär, borde enligt mitt förmenande ske innan lärareplatserna och nybyggnaderna bestämmas, ty om någon högre fackskola skall läggas till tekniska högskolan efteråt, så försvarar man den saken och åstadkommer större kostnader.

Beträffande den tekniska undervisningen säga vederbörande, att man skall bygga den lägre tekniska undervisningen på realskoleexamen, men man bör väl äfven bygga den högre tekniska undervisningen på den lägre, ty om någonsin kan talas om värdet af specialisering, så är det väl inom ingenjörsfacket. Om en person, efter att hafva aflagt realskoleexamen, specialiserar sig vid ett lägre tekniskt läroverk och sedan vill fortsätta, så tycker jag, att man bör för honom underlätta allt, hvad man kan.

Man säger, att för den, som gått i en lägre teknisk skola, fattas det kunskaper i språk, historia och geografi. Hvad språk beträffar, finnes redan vid en af de lägre tekniska skolorna undervisning däri, nämligen i Malmö. Hvad kunskaper i historia och geografi angå, så är det gifvet, att den kunskapen är mycket bra att ha, men absolut nödvändighet för ingenjörer att ha högre kunskap, än hvad realskolan gifver i dessa ämnen, föreligger icke. Jag tycker, att det är oklokt att fastställa den högre undervisningen uti tekniska ämnen, förrän man bestämt omfattningen för den lägre. Enligt mitt förmenande bör den tekniska högskolan på intet sätt förringas, och bör den i hufvudsak ha till elever sådana bil-

Om nybyggnader för tekniska högskolan.
(Forts.)

dade personer, som gått igenom ett elementarläroverk, men att den skall bygga äfven på den lägre tekniska undervisningen, tycker jag är ganska naturligt.

Då Riksdagen genom antagande af utskottets förslag enligt mitt förmenande på ett oklokt sätt binder sig för framtiden, anser jag, att man bör afslå det föreliggande förslaget. Det är icke därför, att jag icke anser, att man bör säka åstadkomma den bästa tekniska högskola som är möjlig, men man skall icke genom ett för tidigt fattadt beslut försvåra möjligheten att få de olika högskolorna under samma tak med i många fall gemensamma institutioner. Om man tänker sig, att man skall hafva lokaler för skogshögskola, tekniska högskolan, landtmäteriundervisningen och högskola för landtbruksundervisningen, vore det då icke lämpligt att utreda dessa frågor på samma gång och se till, om icke genom en förening af dessa skulle kunna göras stora besparingar. Jag medger, att man därifrån skulle kunna borttaga frågan om skogshögskolan, ty den är ju en högskola, som är tämligen skild från de andra. Utredningen därom kommer snart in på Riksdagens bord och är fullkomligt lämpad efter svenska förhållanden. Tekniska högskolan bör tvingas att under sitt tak hysa landtmäteriinstitutet och, om så påfordras, den högre landtbruksundervisningen. För öfrigt torde äfven handelshögskolan böra läggas dit. Det är för att få alla dessa frågor på en gång utredda, som jag yrkat afslag, ehuru jag icke har den ringaste förhoppning, att yrkandet bifalles emot ett enigt utskott. Jag anser mig emellertid böra uttala de åsikter jag kommit till genom det kommittéarbete, hvaruti jag deltagit.

Herr talman! Med anledning af hvad jag yttrat, ber jag att få yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag.

Friherre Lagerbring: Det var icke så lätt att följa den föregående ärade talaren i hans kritik, ty den gick än ut öfver den kungl. propositionen, än öfver utskottets betänkande, utan att han syntes hafva riktigt skilt på hvad som var utskottets förslag och hvad som förekom i den kungl. propositionen. Äfven gick kritiken ut öfver punkter i betänkandet, som ännu icke voro föredragna, men han sade själf, att utskottets betänkande hade kommit litet för tidigt före, så att han icke hade hunnit fullt sätta sig in i det.

Emellertid syntes hans egentliga argumentation för afslag vara, att man icke skulle göra något för den tekniska högskolan, förrän man hade utredt alla andra frågor rörande den högre undervisningen, som stå på dagordningen, såsom den högre landtbruksundervisningen, landtmäteriiväsendet och skogsundervisningen. Handelshögskolan ville han äfven förlägga till tekniska högskolan. Det brukar just icke vara rätta sättet att lösa frågor, att man kopplar ihop så många som möjligt och beslutar att icke lösa någon fråga förrän man fått in alla på en gång, med den påföljd, att när man i årtal hållit på med dem, så finner man, att man icke kan lösa dem på den vägen. Då tror jag för min del att det är vida bättre att gå den väg, som

här är föreslagen, nämligen att ordna den högre tekniska undervisningen på ett sådant sätt, att om man sedan verkligen finner det lämpligt att med den förena någon af de andra högre undervisningskurserna, denna då kan läggas in under den tekniska högskolan, hvilken ju skulle förläggas till en sådan plats, att den har möjlighet till hvilken utvidgning som helst.

Ett annat skäl för afslag var, att det beräknats för högt antal elever. Ja, den saken är ju synnerligen omtvistad och föremål för olika uppfattningar. Siffran varierar från 150 till 300. Nu sade den siste ärade talaren, att enligt hans uppfattning var ingendera siffran riktig, utan att antalet borde vara 125. Något bevis för den siffran kunde han icke framlägga, och det är naturligtvis icke möjligt att göra det, men icke kan man gärna på en enskild talares utsago, att just den siffran är den rätta, slå ikull allt, hvad utredningar gifvit vid handen. Det är sant, att ingen har velat gå så långt som de sakkunniga, hvilka föreslagit ett antal af 300 elever i årskursen. Utskottet har begränsat sig vid ett elevantal af 150 i årskursen *för närvarande*, men har föreslagit, att dessa laboratorier må byggas så, att i framtiden äfven ett högre antal elever där skall kunna få utrymme. Det förslaget går i den riktning, som den föregående ärade talaren framhöll, eller att man kan då äfven få in, om man så vill, en annan undervisning än endast högre teknisk undervisning.

Det skulle utredas, sade han, huru stort antal ingenjörer vår svenska industri verkligen behöfver. Ja, kan någon visa ett tillförlitligt sätt att utreda detta, så att man kan få på siffran veta, huru många ingenjörer Sveriges industri behöfver, skall jag icke motsätta mig saken. Men något sådant sätt tror jag icke är uppfunnet. Det är möjligt, att, om man skickar ut frågor härom till industriens män, man får till svar den ena eller den andra siffran, men man kan naturligtvis icke få antalet annat än just för i dag. Om fem eller tio år hafva vi kanske nått en utveckling, som vi nu icke ana, och då blir behöfliga antalet ett annat. Icke kan man begränsa sig på det sättet, när fråga är om en organisation och uppförande af byggnader, som äro afsedda för en lång tid framåt.

Vidare sade den ärade talaren, att han åhört en diskussion i Sveriges industriförbund, som borde haft ett ord med i laget, och att där gjorts mycket viktiga invändningar mot Kungl. Maj:ts förslag. Jag hörde också på den diskussionen, och där framställdes verkligen en del anmärkningar, men med den påföljd, att jag ett par dagar efteråt i min egenskap af ordförande i det särskilda utskottet fick en skrifvelse från detta industriförbunds styrelse, hvori omnämndes, att denna *enhälligt* beslutat göra följande uttalande i ärendet: »Med ledning af den diskussion, som ägt rum vid förbundets ordinarie stämma den 27 sistlidne april, önskar förbundets styrelse uttala, att Sveriges industriförbund för sin del tillstyrker det kungl. förslagens antagande, alldenstund den för tekniska högskolans utveck-

*Om nybyggnader för tekniska högskolan.
(Forts.)*

Om nybyggnader för tekniska högskolan.
(Forts.)

ling så viktiga byggnadsfrågan, särskildt i hvad denna afser laboratorierna, icke kan uppskjutas eller efter förbundets åsikt lösas på annat, lämpligare sätt.»

Det är dock åtminstone ett ganska tydligt uttalande från det hållet.

Naturligtvis kunna många anmärkningar göras mot det förslag, som nu föreligger, ty det är ett stort och vidtomfattande förslag, och därför har utskottet också hemställt, att Riksdagen ville ingå till Kungl. Maj:t med en skrifvelse och däri begära utredning just om de frågor, som anses stå i ett eller annat afseende hindrande i vägen. Man hade nämligen i utskottet den uppfattningen, att det som här är i fråga, nämligen byggande af tidsenliga laboratorier, är så nödvändigt, att det icke kan uppskjutas, tills utredningen är färdig. Skulle utredningen föranleda förslag, som icke tilltala dem, som då ha beslutanderätt i frågan, finns det ju ytterligare tillfälle till kritik.

För närvarande tror jag, att det vore synnerligen lyckligt, om Riksdagen ville förena sig om det beslut, hvartill utskottet enhälligt har kommit, och till hvilket jag ber att få yrka bifall.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende på nu föredragna punkt vore yrkadt, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock af friherre *De Geer, Fabian*, att kammaren skulle afslå såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 2—6.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Afdelningen B. Chalmers tekniska läroanstalt.

Ang. ny stat för Chalmers tekniska läroanstalt.

Kungl. Maj:t hade i ofvanberörda proposition, nr 124, vidare föreslagit Riksdagen beträffande Chalmers tekniska läroanstalt, bland annat, att godkänna den af departementschefen i förenämnda statsrådsprotokoll förordade stat för Chalmers tekniska läroanstalt jämte i protokollet omförmälda, för åtnjutande af i staten upptagna nya aflöningsförmåner föreslagna villkor och bestämmelser samt därvid tillika förklara, att vid den nya statens trädande i kraft den nuvarande lektorn i skeppsbyggeri vid läroanstalten skulle varda professor i skeppsbyggeri vid läroanstalten, öfriga nio lektorer vid läroanstalten varda professorer vid anstalten samt den vaktmästare vid anstalten, som för närvarande närmast biträdde föreståndaren med tillsyn öfver anstaltens tillhörigheter, varda förste vaktmästare vid anstalten.

Punkten 1.

Ang. ny stat
för Chalmers
tekniska läro-
anstalt.
(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna punkt på återopade grunder hemställt, att Riksdagen, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, måtte godkänna den af Kungl. Maj:t föreslagna stat för Chalmers tekniska läroanstalt jämte för åtnjutande af i staten upptagna nya aflöningsförmåner föreslagna villkor och bestämmelser samt därvid tillika förklara, att vid den nya statens trädande i kraft samtliga tio lektorer vid anstalten skulle varda professorer vid anstalten samt den vaktmästare, som för närvarande närmast biträdde föreståndaren med tillsyn öfver anstaltens tillhörigheter, varda förste vaktmästare därstädes.

Friherre De Geer, Fabian: I fråga om Chalmers tekniska läroanstalt anser jag det böra afgöras, om den är en teknisk högskola eller icke. Såvidt utredningen ger vid handen, är den icke en teknisk högskola utan ett mellanting mellan lägre och högre teknisk undervisningsanstalt. Jag ser icke något skäl, hvarför de tio lektorerna vid anstalten skola bli professorer. Det är naturligtvis fråga om en löneförhöjning, och den vill jag icke på något sätt missunna dem, men hvarför skall man vid en icke teknisk högskola göra lektorerna till professorer och därigenom jämnställa dessa lärare med professorer vid teknisk högskola? Det är att till det yttre göra en skola, som icke är högskola, till högskola. Det är detta jag ville i principen häfda. Om förslaget bifalles, kunna sedan lektorerna vid de andra tekniska läroanstalterna fordra att bli professorer. Jag anser, att den Chalmersska läroanstalten tills vidare bör nöja sig med lektorer. Med anledning däraf yrkar jag bifall till utskottets förslag, men med den förändring, att lektorerna må bibehållas vid sin ställning.

Herr Nyström: Den siste ärade talaren tycktes ha en viss fasa för professorstiteln. Han gjorde anmärkning på den, äfven då fråga var om tekniska högskolans lektorer. Emellertid har den titeln under tidernas lopp förvärfvat ett anseende, som högst få andra titlar i samhället. Och den skola, som har så benämnda ämbetsmän, vinner därigenom utan tvifvel i anseende. Det är i hufvudsak därför som Chalmers tekniska läroanstalt vill hafva professorer. Nu är det sant, såsom den siste talaren antydde, att Chalmers skola är icke likställd med tekniska högskolan, men den är icke heller likställd med de lägre tekniska skolorna, utan den är ett mellanting, men den står närmare tekniska högskolan än de lägre tekniska skolorna. Professorerna vid Chalmers skola ha därför icke heller fått samma lön som professorerna vid tekniska högskolan, utan det är en ny professorslönetyp, som här användes. Om talarens förskräckelse för, att dessa herrar skulle bli professorer, föranledes enbart af farhåga för alltför stora löner, så är denna farhåga alltså

Ang. ny stat
för Chalmers
tekniska läro-
anstalt.
(Forts.)

obefogad, ty deras lön blir icke större än att de göra sig väl förtjänta af den, de må kallas lektorer eller professorer. Jag nämnde nyss, hvarför det är för skolan fördelaktigt, att lärarne kallas professorer. Och då, som sagdt, lönefrågan spelar en bra liten roll, eftersom här är fråga om professorer med lägre lön än den vanliga professorslönen, så synes mig inga skäl vara anförda, hvarför kammaren borde afslå utskottets förslag.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af friherre *De Geer, Fabian*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att lektorerna skulle bibehållas vid nuvarande benämning och aflöningsförmåner.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 2—6.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af Första kammarens första tillfälliga utskotts den 12 och 13 i denna månad bordlagda utlåtande nr 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ordensväsendets afskaffande, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 9 och 10 innevarande maj bordlagda betänkande nr 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående anstånd i vissa fall med erläggande af stämpelafgift för arffallen egendom, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om skärpt
straff för spridande af osedlig skrift m. m.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 9 och 10 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 47, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af 18 kap. 13 § strafflagen.

Uti en inom Första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion nr 46 har herr *Sam. Clason* hemställt, att Riksdagen ville för sin del antaga följande lydelse af kap. 18 § 13 strafflagen:

§ 13.

*Om skärpt
straff för spridande af osedlig skrift m. m.
(Forts.)*

Sprider någon ut skrift, målning, teckning eller bild, som tukt och sedlighet sårar; straffes högst med straffarbete i två år. Sårar man genom annan gärning tukt och sedlighet, så att allmän förargelse eller fara för andras förförelse däraf kommer, straffes med böter eller fängelse.

Där någon — — — — användande; straffes, ändå att gärningen ej är sådan, som i 1 mom. sägs, med böter eller fängelse.»

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, i anledning af ifrågavarande motion, ville för sin del antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse af 18 kap. 13 § strafflagen:

Härigenom förordnas, att 18 kap. 13 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Sprider någon ut eller håller till salu eller utbjuder skrift, målning, teckning eller bild, som tukt och sedlighet sårar; straffes med böter eller fängelse. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må till straffarbete i högst två år dömas. Sårar man genom annan gärning tukt och sedlighet, så att allmän förargelse eller fara för andras förförelse däraf kommer, straffes med böter eller fängelse.

Där någon — — — — användande; straffes, ändå att gärningen ej är sådan, som i 1 mom. sägs, med böter eller fängelse.

Herr Clason: Med anledning af formella anmärkningar, som gjorts mot den af utskottet föreslagna lagtexten, anhåller jag, att utlåtandet måtte bli till utskottet återremitteradt.

Herr Håkanson: Herr talman! Mot lagutskottets hemställan i detta utlåtande har gjorts den anmärkningen, att den ändring utskottet föreslagit i första momentet af paragrafen föranleder en ytterligare redaktionell ändring i andra momentet af samma paragraf. Jag har icke kunnat frångå denna anmärkning befoget och ber med anledning däraf, att kammaren ville återremittera utlåtandet till utskottet.

Efter härmed slutad öfverläggning visades förevarande utlåtande åter till utskottet.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 9 och 10 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 86, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående viss kronojords uppdelande och försäljning till småbruk,

nr 87, i anledning af väckt motion om försäljning i vissa fall af under domänstyrelsens förvaltning ställd kronoegendom m. m.,

nr 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra öfverstebostället Tomarp nr 1 i Kristianstads län,

nr 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående antagande af ett utaf lokomotivföraren A. A. Wahlberg i Luleå erbjudet ackord,

nr 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtande å staden Falkenberg af Falkenbergs tullbro,

nr 94, i anledning af väckt motion om rätt för öfverassistenten vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet Per Bolin att räkna tjänsteår i och för ålderstillägg från och med den 1 januari 1907, samt

nr 95, i anledning af väckt motion angående ordförandes och ledamöters i häst- och nötboskapspremieringsnämnd reseersättning,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo Första kammarens första tillfälliga utskotts den 9 och 10 i denna månad bordlagda utlåtande nr 14, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om med sjukvård sysselsatta kvinnors arbetsförhållanden m. m.

I en inom Andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion (nr 289), hade herr *Lindhagen* hemställt, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte 1:o verkställa en undersökning af sjuksköterskors, sjuksköterskeelevers och öfrig kvinnlig å sjukhusen i riket eller privatvård anställd personals arbetsförhållanden samt vidtaga de åtgärder till denna personals bästa, hvartill undersökningen kunde gifva anledning; samt 2:o taga i öfvervägande erforderliga åtgärder för att bereda understöd åt sjuksköterskor, sjuksköterskeelever eller andra medlemmar af förenämnda personal, hvilka genom smitta eller öfveransträngning i sitt arbete erhållit obotlig sjukdom.

Efter det Andra kammarens tillfälliga utskott tillstyrkt bifall till ifrågakvarande motion samt kammaren bifallit sitt utskotts hem-

ställan hade ärendet öfverlämnats till Första kammaren, som hänvisat detsamma till förberedande behandling af sitt första tillfälliga utskott; och hade sistnämnda utskott i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att Första kammaren måtte på så sätt biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut, att Första kammaren för sin del beslutade, det Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en undersökning om sjuksköterskors och sjuksköterskelevers vid allmänna sjukvårdsinrättningar och s. k. distriktssköterskors arbetsförhållanden samt vidtaga de åtgärder, hvartill undersökningen kunde gifva anledning.

Vid föredragning af utlåtandet biföll Första kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Som Andra kammarens beslut i frågan således icke blifvit oförändradt antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet till Andra kammaren återlämnas för vidare behandling.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 6 och 9 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 41, i anledning af väckta motioner om *dels utredning rörande bolags jordförvärf inom Värmlands län, dels ock utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906 m. m.* *Om utredning rörande bolags jordförvärf inom Värmlands län m. m.*

Lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom Andra kammaren väckta, till lagutskottet hänvisade motioner, nämligen nr 228 af herrar *G. Jansson, J. P. Igel, N. A:son Berg, C. J. Berggren* och *Carl Jansson* samt nr 242 af herr *Carl Lindhagen*.

Herr *G. Jansson* m. fl. hade i sin motion hemställt, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes så skyndsamt ske kunde låta verkställa fullständig utredning rörande bolags jordförvärf inom Värmlands län samt för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som af denna utredning kunde påkallas.

I den af herr *Lindhagen* väckta motionen hade hemställts, att Riksdagen ville

1:o) för sin del besluta sådan utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, att lagen blefve gällande öfver hela riket;

2:o) hos Kungl. Maj:t begära framläggande af förslag, att nämnda

Om utredning lag enligt förebild af norrländska arrende- och vanhäfDSLagarna ut-
rörande bolags sträcktes att omfatta äfven enskilda skogsspekulanter;

jordförvärf
inom Värm-
lands län m. m.
(Forts.)

3:o) hos Kungl. Maj:t begära en undersökning af uppgifna miss-
förhållanden i följd af de enligt nämnda lag medgifna fastighets-
inrop af bolag å exekutiva auktioner samt af öfriga verkningar af
lagen äfvensom, därest utredningen därtill gäfve anledning, framlägga
förslag till förbättringar i lagen;

4:o) hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till de norrländska
arrende- och vanhäfDSLagarnas fulländande i de afseenden, som om-
förmäldes i motionärens reservationer till lagutskottets betänkande i
ämnet vid 1909 års riksdag; samt

5:o) hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande af förslag till
norrländska arrende-, vanhäfDs- och eventuellt äfven ägostycknings-
lagens tillämpning på motsvarande jord inom öfriga delar af riket.

Utskottet hade i detta utlåtande på åberopade grunder hemställt,

1:o) att Riksdagen, i anledning af herr G. Janssons m. fl. mo-
tion samt det under 1) i herr Lindhagens motion gjorda yrkande,
måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t
så snart ske kunde låta verkställa fullständig utredning rörande
omfattningen af bolags jordförvärf inom Värmlands län samt för
Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som af denna utred-
ning kunde föranledas;

2:o) att Riksdagen, i anledning af det under 1) i herr Lind-
hagens motion gjorda yrkande, måtte för sin del antaga lag om
ändrad lydelse af 1 och 3 paragraferna i lagen angående förbud i
vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4
maj 1906, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade;

3:o) att det under 1) i herr Lindhagens motion framställda
yrkande, i hvad det icke besvarats genom utskottets hemställan
under 1:o) och 2:o), icke måtte till någon Riksdagens åtgärd för-
anleda;

4:o) att det i herr Lindhagens motion under 2) framställda
yrkande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

5:o) att Riksdagen, i anledning af det i herr Lindhagens motion
under 3) gjorda yrkande, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla,
det täcktes Kungl. Maj:t låta anordna undersökning rörande verk-
ningarna af lagen den 4 maj 1906 om förbud i vissa fall för bolag
och förening att förvärfva fast egendom samt, i den mån och på
det sätt, som kunde anses lämpligt, framlägga resultatet af under-
sökningen;

6:o) att det i herr Lindhagens motion under 4) gjorda yrkande
icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd; samt

7:o) att det i herr Lindhagens motion under 5) gjorda yrkande ej heller måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Beträffande utskottets hemställanden i punkterna 1 och 2 hade reservationer afgifvits af

herrar *Håkanson, Gustaf Andersson, Trana och von Baumgarten*, hvilka yrkat, att ifrågavarande motioner icke måtte i dessa delar föranleda någon Riksdagens åtgärd; samt

herrar *af Ekenstam, Bergendahl och Lorentz Petersson*, hvilka beträffande utskottets hemställan under 2:o) instämt i herr Håkansons m. fl. nyssnämnda yrkande.

Punkten 1.

Herr Håkanson: Herr talman, mina herrar! Denna fråga har ju, såsom synes af utskottets utredning och af hvad motionärerna anført, varit före vid flera riksdagar å rad. Första punkten af utskottets utlåtande gäller en undersökning, huruvida den s. k. norrlandslagen icke bör tillämpas jämväl beträffande Värmlands län. För min del får jag säga, att jag aldrig varit någon vän af denna särskilda undantagslagstiftning för Norrland. Och det kan nog ifrågasättas, huruvida den lagen verkat så odeladt godt inom de län, för hvilka den är gällande. Nu åsyftas alldeles uppenbarligen, åtminstone i den ena af föreliggande motioner, att denna lag skall bli gällande för hela landet. Motionären herr Lindhagen har nämligen framställt en begäran om tillämpning af norrlandslagen för hela Sverige. Utskottets majoritet har visserligen därvid icke kunnat följa denne motionär, men har i anledning af de framkomna motionerna till en början gjort framställning om, att en undersökning skulle företagas, huruvida icke norrlandslagen borde utsträckas till Värmlands län.

Vid föregående riksdagar ha inom denna kammare åtskilliga ledamöter af kammaren, hvilka varit mer förtrogna med förhållandena i Värmlands län än jag kan vara, uppträdt mot detta och med sakskäl ådagalagt, att några sådana missförhållanden, som påkalla undersökning angående bolagens förvärf af jordegendom i Värmlands län, icke föreligga. Några nya skäl äro icke anförda i nu föreliggande motioner. Utskottet har sagt, att bolagens jordförvärf fortfarande, men utskottet har måst medgifva, att de fortfara i mindre utsträckning än förut varit förhållandet. Jag kan icke tänka mig att, då motioner af samma innehåll afslagits vid föregående riksdagar, kammaren nu är benägen att i Riksdagens sista timme bifalla nu förevarande motioner. Jag ämnar icke vidare inlåta mig på själfva sakskälen, hvilka jag tror komma att utvecklas af personer, som äro mera inne i frågan om bolagens jordförvärf och deras verkan.

Jag ber, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan i förevarande punkt och bifall till min med fleras vid punkten föga reservation.

Om utredning rörande bolags jordförvärf inom Värmlands län m. m. (Forts.)

Om utredning
 rörande bolags
 jordförvärf
 inom Värmlands
 län m. m.
 (Forts.)

Herr Barthelson: Det är nog icke tvifvel underkastadt, att icke förevarande motioner äro förestafvade af en berömvärd omtanke om den jordbrukande, själfägande befolkningen i våra stora skogsbygder. Dessa motioner syfta ju på ett förbud för bolagen att förvärfa jordbruksfastighet. Det var också fruktan för denna jordbrukande befolknings tillbakagång, som föranledde Riksdagen att antaga 1906 års lag om förbud för bolagen i detta hänseende. Nu vill man utsträcka detta förbud att gälla, som den ärade talaren sade, hela landet, och först och främst vill man hafva en undersökning om förhållandena i Värmlands län icke äro sådana, att lagen möjligen kan vara lämplig där.

Lagen har verkat godt, säger utskottet. För min del kan jag icke annat än ställa mig mycket tviflande mot ett sådant uttalande. Man får betänka, att det är endast fem år sedan Riksdagen antog denna lag. Utskottet har på ett ställe i sitt utlåtande sagt, att denna lag har en djupt ingripande betydelse på utvecklingen i de delar af landet, som däraf beröras. Då så är förhållandet — och jag vet att det verkligen är så — måste jag fordra, att säkra och fasta bevis eller skäl framläggas, för att ett sådant förslag som detta må bifallas. Granskar jag detta utskottsbetänkande, kan jag för min del icke säga, att utskottet har framlagt sådana giltiga skäl, som kunna föranleda denna förbudslagstiftnings utsträckning till Värmlands län och sedan till hela det öfriga landet. För att bestyrka detta får jag hänvisa till hvad som säges på sid. 5 i utlåtandet. Utskottet framhåller där, att utskottet inhämtat, att bolagens jordförvärf inom Värmlands län, om ock i mindre omfattning, fortfarande alltså stadigt ökas. Detta är ju endast ett påstående. Gentemot detta får jag framhålla, att jag af personer, som äro fullt initierade i dessa förhållanden, som lefva i dessa skogsbygder, fått den uppgiften, att Värmlandsbolagens förvärf af skogar eller jordegendomar för närvarande är minimal eller mindre än förut, och att dessa jordförvärf i regel icke förekomma i andra fall, än då de behövas från skogshushållningens synpunkt för att konsolidera skogsmarken. En ordentlig skogshushållning fordrar i allmänhet större sammanhängande komplexer. Om ett bolag eller en enskild person har sin skogsmark genomskuren af i andras ägo varande långa skogsskiften på en half mils längd och kanske endast tio meters bredd, kunna herrarne förstå, att det är nödvändigt för bolaget eller skogsägaren att förvärfa dessa skiften. Och äfven för ägaren af dem är det fördelaktigare att sälja dem, ty han kan icke på dem bedrifva någon rationell skogsskötsel. Hugger grannen ned sin skog, så blåser skogen ned på dessa skiften. Det är därför från skogsvårds synpunkt oklokt att hindra sådana köp.

Utskottet säger vidare, att åkerbruket vanvårdas på bolagens egendomar. Om man gör en jämförelse i detta hänseende mellan bolagen och de enskilde jordbrukarne, skall det visa sig, att jämförelsen blir till bolagens fördel.

För att ett bevis om bolagens skadlighet för jord- och skogsbruket skall kunna tillmätas betydelse, måste detta kunna påvisa, att bolagen sköta sin jord sämre än de enskilde. Sådant bevis är icke lämnadt.

Om utredning rörande bolags jordförvärf inom Värmlands län m.m.
(Forts.)

Går jag vidare i utskottets betänkande, finner jag, att det egentligen endast innehåller lösa påståenden, såsom: »synes kunna innebära», »har ansetts innebära» en fara o. s. v. Således framlägges icke något bestämdt påvisande faktum, utan endast påståenden och utskottets åsikt om saken.

Då det nu endast är fråga om hvad utskottet föreslagit i denna punkt, nämligen att en undersökning skulle ske beträffande Värmlands län, ber jag att få förena mig med den siste ärade talaren i hans yrkande.

Herr Rogberg: Utskottets ärade ordförande förklarade, att såvidt han hade sig bekant skulle icke några missförhållanden existera på detta område i Värmlands län, och därför ville han icke inlåta sig på själfva saken utan yrkade bifall till sin reservation. Då herr ordföranden egentligen icke gått in på saken, synes mig hans anförande icke behöfva bemötas.

Däremot vill jag yttra några ord med anledning af den närmast föregående ärade talarens anförande. Han förklarade, att förhållandena icke voro sådana, att de kräfde förbudslagstiftningens utsträckning till Värmlands län. Men nu vill jag påpeka, att utskottet icke heller påfordrat, att den gällande lagen mot bolagens jordförvärf omedelbart skulle utsträckas till Värmlands län, utan utskottet har endast ifrågasatt en utredning därom, och att Kungl. Maj:t därefter skulle för Riksdagen framlägga det förslag till åtgärder, som af utredningen kunde föranledas. Således, om utredningen gifver det resultat, att inga åtgärder behöfvas, lära inga åtgärder bli vidtagna. Och utredningen synes mig lämpligen böra företagas, då den allmänna meningen påkallar densamma. Det är bättre att tillmötesgå en så allmänt uttalad önskan som förevarande än att motsätta sig densamma. Och den sociala synpunkten i fråga om förbudslagstiftningen bör man alltid ha för ögonen, och icke minst gäller det enligt min uppfattning för ett län sådant som Värmlands, hvilket är ett gränslän. Särskildt är det af vikt att i de nordliga och västliga delarna af länet en kraftig, jordbruksidkande befolkning blir upprätthållen och kvarhållen. När frågan om förbudslagstiftningens utsträckning var före i denna kammare år 1909, förklarade — det minns jag mycket väl — dåvarande ledamoten af kammaren, friherre Tamm, att när en lagstiftning mot bolagens jordförvärf blifvit en verklighet, såvidt Norrland gällde, så skulle man icke undandraga sig en undersökning, huruvida samma lagstiftning icke borde utsträckas till andra orter, där en sådan utsträckning af befolkningen påkallades. Såvidt jag känner, äro åtminstone i stora delar af Värmland de naturliga förhållandena icke olika dem i Norrland. Och

Om utredning rörande bolags föreligga för en undersökning, om den icke kan behövas äfven för jordförvärf inom Värmlands län m. m. Värmland. Af befolkningen är den påkallad. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan (Forts.) i denna punkt.

Herr Larsson, Knut: Det är nu det tredje året, sedan jag blef ledamot af Riksdagen, som motioner om norrlandslagens utsträckning till Värmlands län behandlas. Motioner därom ha förut afslagits af denna kammare. Flera motionärer i Andra kammaren ha nu ånyo begärt en sådan utredning vidkommande Värmlands län. Då borde väl äfven några särskilda orsaker hafva anförts, hvarför provinsen Värmland utpekas ibland Sveriges öfriga provinser, såsom den, hvilken bör blifva föremål för en undersökning, som gifvetvis kommer att ske på det sättet, att bolagen misstänkliggöras för hvad de under tidernas lopp förvärfvat.

Jag har vid föregående riksdagar sökt visa, huru olika Värmland och dess kultur äro mot Norrlands. Jag har relaterat, hur de flesta bruken uppstått redan under 1600- och 1700-talet med sina arealer och sålunda bidragit till framgång af de industrier, som ständigt funnits i Värmland. Nu har jag för att visa, om det skulle vara behöfligt, att Värmland speciellt undersökes framför andra provinser, vändt mig till samtliga disponenter för bruken i Värmland och därifrån fått uppgifter. Jag har ställt frågan så: hvad har hvarje bruk köpt under de fem sista åren? Jag har äfven fått svar på detta; och af denna statistik framgår, att 15 bolag med ett sammanlagdt aktiekapital af 14 millioner kronor hafva under de sista fem åren köpt 25 tunnland. De tvenne stora bolag, hvars aktiemajoriteter tillhöra det engelska bolaget »Kellner Partington» och hvars fastighetsförvärf inom Värmland jag omnämnde för kammaren 1909, hafva under de sista fem åren köpt 1,200 hektar, belägna i de aflägsnaste bygderna i norr, men samtidigt sålt sex stora torp i närheten af Väneren till egna hem. Det stora Uddeholmsbolaget har köpt cirka 1,000 hektar under sista åren, men mest i förening med grufvor, i hvilka de förut hade lotter och med hvilka jord följt. Sedan är det ett par bolag, som köpt tillsammans cirka 430 hektar, som de ropat in på grund af fordran. Så är det ett par bolag, som köpt 7- å 8-hundra hektar af skogshandlare, som förut gjort marken kal. Vidare är det tre bolag, som köpt jord i närheten af norska gränsen uppåt Norra Jösse härad, utgörande cirka 3,000 hektar, och ett bolag, som i de nordligaste trakterna köpt cirka 4,000 hektar. Om vi se efter hvar denna mark är belägen, som inköpts af sistnämnda fyra bolag, så är det uppefter norska gränsen, hufvudsakligen i Älfdalen, Fryksdalen och i Jösse härad, där befolkningen har de svåraste kommunikationerna. Utefter järnvägarna och utmed sjökommunikationerna i Värmland är det ytterst sällan, som hemman byta om ägare. Det

är icke heller bolag, som köpa där, och det är för öfrigt icke många, som vilja sälja, ty i dessa trakter reda sig bönderna i allmänhet.

Jag skall nu taga ett exempel på den agitation, som förekommit i anledning af den nu behandlade motionen, och jag vill därvid påpeka, att motionärerna själfva erkänna, såväl att dylik agitation bedrifvits som ock att i allmänhet någon ovilja mot bolagen icke råder bland befolkningen i Värmland. Jag fick läsa i en tidning om en resolution från Magnskog i anledning af bolagens markförvärf i Värmland. Där hade på ett sammanträde antagits en resolution till förmån för herr Gustaf Janssons i Krakerud motion mot bolags jordförvärf. Man skulle då kunna tro, att Magnskog vore särskildt illa utsatt för bolagens försök att rota ut de själfägande bönderna. Men ett sakkunnigt inlägg göres här uti en tidning, som lyder sålunda: »Då undertecknad väl känner dessa förhållanden inom Jösse härad, så ber jag med några ord få belysa förhållandena särskildt inom Magnskogs socken, hvarom nu är fråga.

Inom Magnskogs socken har ett enskildt bruk, som där bedrifvit järntillverkning sedan 1700-talet, järnverket nu nedlagdt, samt kvarn och såggrörelse, delar i ett par hemman utgörande cirka 1,100 tunnland, och har denna areal ej under åren utvidgats utan är af hufvudsakligen samma storlek sedan ofvannämnda tid.

Hvad har nu under senare åren inträffat? Jo, en hemmansägare hade börjat sågverksrörelse inom socknen vid sjön Mangen och till följd häraf blef han virkeshandlare i stor skala och inköpte under årens lopp cirka 4,500 tunnland af många enskilda bönder. Sedan jordvärdena stegrats, utbjödos för några år sedan dessa marker till bolag, enskilda och äfven till norrmän, och slutligen försåldes de genom en svensk-norsk agents förmedling till ett konsortium af enskilda virkeshandlare och skogsspekulanter (äfven någon af dem hemmansägare), hvilka dessutom fortsatt inköp af mark från enskilda hemmansägare.

I sin tur ville nu detta konsortium tillgodogöra sig sin vinst, dels genom afverkning, dels genom försäljning af hela eller delar af komplexen — och slutligen blef en del försäld till ett bolag i västra Värmland, som bedrifver förädling till trämassa — dock äger konsortiet ännu kvar den större delen af dessa marker, som fortfarande äro till salu, enligt uppgift.

Nu frågas hvem har från alla dessa hemmansägare hopköpt komplexen? — Jo en hemmansägare.

Hvem har sedan de samlats på en hand utbjudit dem till enskilda, till bolag och till norska virkeshandlare? — Jo, samma hemmansägare.

Ofvan har anförts, att markerna sedan sålts till ett konsortium äfven bestående af hemmansägare och virkeshandlare.

Och dessa ha i sin mån för att återfå sin köpeskilling sålt en mindre del till ett bolag.

Nu frågas: hvaruti ligger det orätta i denna fullt lagliga handel?

*Om utredning
rörande bolags
jordförvärf
inom Värmlands län m. m.
(Forts.)*

Om utredning rörande bolags affär och inköpet af hemmanen från bönderna? — Nej!»

jordförvärf inom Värmlands län m. m. Jag citerar detta såsom bevis på huru agitationen bedrifves mot bolagen, en agitation, som verkligen icke förekommit förrän nu på sista tiden, och jag tillåter mig äfven, på grund af hvad jag sagt, på det bestämdaste bestrida, att bönderna på något vis utrotas i Värmland.

(Forts.)

Så hafva motionärerna omnämnt särskildt en socken, Gustaf Adolfs socken i Värmland, som Uddeholmsbolaget äger; det säges, att det icke finnes där en enda själfständig bonde. Gustaf Adolfs socken var på 1600-talet en utmark, tillhörig Uddeholm och Risberg samt ett par hemman i Ekshärad. På 1700-talet fingo Uddeholm och tre andra bruk, Stjärnfors, Geyersholm och Gustafsors, som nu tillhöra Uddeholmsbolaget, koncession på hammare, och då började det blifva kultur, så att denna utmark då blef koloniserad. Sedan på 1760-talet begärde Uddeholms bruk hos Kungl. Maj:t att få bygga kyrka för nybyggarna i denna utmark, hvilket beviljades. Så har Gustaf Adolfs socken uppstått, och den äges fortfarande af Uddeholms bruk, Utmarken koloniserades alltså af ägarne af dessa bruk — den är sedan dess ännu utan sockengräns — och då säges det, att Uddeholms bruk där har utträngt alla själfägande bönder, ehuru det icke har fannits några sådana där.

Nu frågar man, huru det är med dessa skogar i den norra och västliga delen invid norska gränsen, som jag uppgaf att en tre à fyra bolag inköpt. Jag skall taga ett exempel. Där bodde en finngubbe, som härstammade från de under Karl IX på 1500-talet invandrade finnarne. De hafva tagit upp sina odlingar och bott där hela tiden. Nu hade denne man tolf à femton mil till järnvägsstation, och sista delen fick han frakta det mesta med näfverkonten. Han hade ett par pojkar, och dessa ville naturligtvis hellre flytta till bättre bebyggda trakter. Han fick 150 à 175 tusen kronor för hemmanet, och man får väl icke gärna undra på, om han flyttade från en trakt, där han endast kunde föda några getter och hade det obekvämt, och köpte sig ett hemman i södra delen af Värmland, där jorden var odlad, och där det fanns bättre kommunikationer. Skulle han varit förbjuden att sälja till bolag och, såsom herr Lindhagen i en del af sin motion vill, icke heller fått sälja till skogs-handlare, så hade han varit dömd att vara kvar på sin torfva i alla sina dagar, om nämligen icke staten skulle köpa, men det har icke staten ännu gjort midt inne i ödemarken.

Jag tror därför för min del, att det icke finnes den ringaste orsak att säga, det Värmland skall pekas ut bland andra provinser såsom en, där bondeklassen håller på att dö ut. Tvärtom vill jag säga, att om det vore fråga om egna hem, så skulle jag kunna lofva, att hvilken dag som helst i denna vecka skall det stå tre à fyra tusen tunnland den bästa jord i södra delen af Värmland färdiga till styckning till egna hem. Men, om en hemmansägare eller skogsägare

sitter där uppe i norra delen af Värmland med svåra kommunika-*Om utredning rörande bolags jordförvärf inom Värmlands län m. m.* tioner, så må man icke förtänka honom, om han skulle vilja sälja sitt hemman till ett bolag. Jag tror för min del, att af den statistik jag visat framgår, att utefter alla kommunikationsleder, sjöar eller järnvägar, hafva hemmanen behållits i böndernas ägo, ett efter min åsigt glädjande förhållande, och jag tror, att botemedlet icke är förbud, vare sig för bolag att köpa mark eller för bönderna att sälja, utan, att det heter kommunikationer. Jag har under denna riksdag bevisat ett par järnvägsmöten i Värmland, och jag tror, att ingenting har hälsats med så stor glädje som Kungl. Maj:ts proposition till denna Riksdag om afsättande af en fond till hjälp för mindre järnvägar i Värmland.

På dessa grunder, herr talman, skall jag be att få instämma i reservationen och yrka afslag på utskottets hemställan i punkt 1.

Herr Gezelius: Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i den föreslagna punkten. När jag gör det, ber jag att med anledning af hvad de, som anslutit sig till reservationen, hafva anfört, få erinra därom, att här gäller det icke att besluta en utsträckning af norrlandslagen till Värmland, utan här gäller det att få till stånd en utredning rörande de förhållanden, som hafva varit bestämmande för den svenska Riksdagens beslut om norrlandslagstiftningen och om dess tillämpning på stora delar af vårt land.

Den förste talaren sade, att frågan är efter år har varit före och ständigt afslagits af denna kammare. Och den siste talaren talade också om, att denna fråga har varit före på alla riksdagar, han kunde erinra sig. Ja, alldeles så är det väl knappast. 1909 är den enda riksdag, som jag kan erinra mig, då frågan om utredning rörande ifrågavarande förhållanden särskildt inom Värmlands län var föremål för Riksdagens behandling. Sista riksdagen var här ett förslag om utredning rörande bolags förvärf af jord inom hela det öfriga Sverige, inom hvilket norrlandslagstiftningen icke vunnit tillämpning, inklusive Värmlands län.

Hvad är det nu som särskildt föranledt, för särskilda skäl, som gjort, att utskottet tillstyrkt en utredning rörande Värmland? Först och främst det skälet, som den föregående talaren åberopade mot utskottet, eller att frågan kommer tillbaka år efter år, just för Värmlands vidkommande med särskild kraft. Detta kan icke vara fotadt på konstlad agitation, utan det finnes skäl bakom, det finnes en lefvande öfvertygelse om, att det uti ifrågavarande hänseende icke är bra som det är i Värmland, att det är synnerliga skäl att undersöka, huru förhållandena faktiskt gestalta sig, så att man med stöd af denna utredning kan med någorlunda trygghet bilda sig en uppfattning om, huru den framtida utvecklingen kommer att ställa sig.

Det finns ett annat skäl, som jag i år skulle vilja särskildt framhålla, och det är, såsom vi alla torde känna, att Värmlands län är af så olika natur till skilda delar, att om man i stort sedt kan

*Om utredning
rörande bolags
jordförvärf
inom Värmlands län m. m.* likställa det norra och det västra Värmland med det angränsande Dalarne, så böra öfriga delar af Värmland i fråga om natur och kulturella förutsättningar för olika näringar och befolkningsförhållanden närmast jämföras med sydligare och östligare belägna trakter.

(Forts.)

Om man finge till stånd en utredning om bolagens markförvärf i Värmland, skulle man få klart för sig, dels huru det ställer sig med afseende på dess skogsregioner, dels också huru det förhåller sig i de mer jordbruksidkande trakterna i södra och östra Värmland. Och denna utredning skulle säkerligen gifva en icke värdelös ledning för uppfattningen om, huru det i själfva verket förhåller sig med bolagens förvärf af fastigheter och betydelsen häraf för stora trakter i mellersta delen af vårt land, beträffande hvilka, fastän gifvetvis med mindre styrka, man talar om och fordrar en sådan utredning, som nu är i fråga.

Slutligen finnes det ett alldeles särskildt skäl för Värmlands vidkommande, och i det afseendet kan jag återropa mig på den siste ärade talaren. Det är Värmlands närbelägenhet till norska gränsen; och denna belägenhet har föranlett — hvilket äfven den siste talaren vitsordade — att bolag inköpt stora vidder i den trakten. Dessa bolag arbeta med helt annat syfte och ägna sig åt helt annan verksamhet än 1700-talets järnbruk, hvarom herr Larsson talade. Det är skogsbolag, som drifva skogshandtering efter — särskildt för Värmland — modernt mått, och de mötas tyvärr af det intresse, hvarpå herr Larsson gaf ett, som han nog själf förmenar, slående exempel i benägenheten hos en del enskilda jordägare att af bekvämlighetsskäl sälja sina fastigheter för att slå sig ner i trakter, där kommunikationerna äro fördelaktigare och öfverhufvud taget lifvet ter sig i en annan dager än uppe i de stora skogarna och inne under fjällen. Men, mina herrar, det är just för att stödja den, såsom jag dock vågar påstå, ännu lefvande känsla, som vår befolkning i sådana trakter har för att äfven under sådana förhållanden bevara den egna jorden, som norrlandslagstiftningen öfverhufvud taget tillkommit. Var det icke just därför, att det ansågs vara den enda möjliga vägen att åstadkomma, att icke det ekonomiska intresset i att köpa särskildt skogsfastigheter i trakter sådana som dem, om hvilka den siste talaren nämnde, skulle drifva bort den bofasta, själfägande befolkningen i de trakterna, som norrlandslagstiftningen kom till? Det är idén, och därför lär man knappt kunna återropa ett sådant skäl mot att göra en undersökning i ännu en trakt af vårt land. Är det verkligen så, som den siste talaren säger, att finngubbens ättlingar ha många kamrater, som med nöje skulle sälja till skogsbolag, hvilka kanske icke ens hafva intresse eller behof af att hafva någon fast boende på egendomen, ja, då kommer just det, som är faran och som vi skulle söka att eventuellt förekomma, att inträffa, och då finnes det intet skäl att motsätta sig en utredning om, huru det i själfva verket hänger ihop i Värmland på det här området. Och icke lär väl den ärade talaren kunna begära, att Riksdagen, mot de uttalanden som gjorts

i utskottet, skall kunna grunda sin uppfattning om, huru de faktiska Om utredning
förhållandena i det här afseendet ställa sig, på uppgifter, lämnade rörande bolags
den siste talaren af bolagsdisponenter i Värmland. Jag vill visst jordförvärf
icke påstå, att dessa uppgifter icke lämnats i god tro, men jag vågar inom Värmlands län m.m.
påstå, att de icke kunna vara af den fullständighet och den objek- (Forts.)
tivitet, att de skulle utesluta behovet af en utredning. En sådan
utredning kräver gifvetvis ett mycket noga aktgifvande äfven på
helt andra faktorer än de korta uppgifter, som lämnats angående
bolags förvärf af jord. Och det förefaller väl knappast tänkbart,
att Värmland med dess rika skogstrakter och, såsom jag befarar,
starka benägenhet hos en del af befolkningen, som känner sig till-
räckligt ekonomiskt stark för att slå sig bekvämt till ro i andra för-
hållanden, att lämna den utpost, som den har haft såsom kultur-
bärare — jag kan, säger jag, knappt tänka mig möjligheten af att
en sådan landsända icke skulle vara begärlig för den form af eko-
nomisk verksamhet, som man kallar bolag. Det är ju ingalunda
illojalt, att personer slå sig tillsamman och arbeta i bolagsform med
egendomsförvärf och egendomsförvaltning till ändamål. Är det verk-
ligen tänkbart, att Värmland skulle vara ett så underligt land, att
något sådant icke skulle komma i fråga där? För visso tror jag, att
hvar och en, som följt med de ekonomiska förhållandenas utveckling
inom Värmland, vet, att det visst icke är någonting ovanligt, att
sådant förekommer i Värmland.

Hvad vore det för fara med en utredning rörande Värmland?
Ingen alls. Det blir ingen norrlandslagstiftning gällande för Värmland utan Riksdagens och dess Första kammares beslut. Men om det blir ett beslut om tillämpning eller icke af norrlandslagen på Värmland, äfven i Riksdagens Första kammare fattadt, med trygghet för att det beslutet är klokt och rätt, då blir det icke, förrän en utredning angående Värmland är tillgänglig för Riksdagen, en utredning, hvilken gifver nödiga upplysningar i ämnet. Det skulle vara beklagligt, om erfarenheten komme att visa, att särskildt det västra Värmland i lugn och ro fått blifva föremål för bolags förvärfvande af de stora skogsvidderna, särskildt när det gäller bolag med starkt utländskt kapitalintresse. Jag kan godt peka äfven på det kända förhållandet; den siste talaren antydde det också. Ty det skulle med nödvändighet föra med sig, att denna ömtåliga trakt i Värmland blefve icke längre de själfständiga jordägarnes land, utan den blefve ett landboarnes hemvist, där kanske det utländska intresset icke rimligen kunde ifrågasättas komma att tillgodose vårt eget lands önsknigar och hvad vi i det afseendet hafva särskild skyldighet att akta.

Af hufvudsakligen dessa skäl ber jag att få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr Hellberg: Jag är i många afseenden redan förekommen

Om utredning af herr Gezelius, och skall därför endast tillägga några korta anmärk-
rörande bolags ningar i frågan.

jordförvärf
inom Värmlands län m. m.
(Forts.)

Det har af tre talare med mycken säkerhet påståtts, att det finnes icke någon faktisk anledning för det yrkande, som i motionen blifvit framställt. Men jag tycker, att bara det förhållandet, att denna motion nu kommer igen efter att hafva varit före förut, och att den är väckt af bland andra fyra landtmannarepresentanter från olika delar af länet, tillräckligt tyder på, att det ändå föreligger ett verkligt behof, att det verkligen finnes en mening inom länet, som bjuder att företaga en utredning. Och om man ser på utskottets betänkande sid. 3, anföras där af motionärerna en hel del förhållanden, som synas mig vara synnerligen talande. Det uppgifves där, hurusom hela socknar i Värmland ägas alldeles fullständigt eller i det allra närmaste af bolag. Det uppgifves, hurusom från år 1900 till 1907 i vissa socknar bolagens jordförvärf fördubblats eller tredubblats o. s. v. Må vara, att det inträdt en tillfällig paus i jordförvärfvet, men ingenting garanterar, att det icke börjar taga fart igen.

Nu säges det, att detta jordförvärf medför inga sociala missförhållanden. Jag tror dock, att det är ett ganska betänkligt socialt missförhållande, att en hel sockens befolkning består af bolagsunderhafvande. Det finnes ett uttryck i Värmland, som man ofta får höra: den som en gång blifvit bolagsträl, har ingenting att hoppas. Det uttalandet har jag hört citeras många gånger. Det har här visat sig sådan oro för att staten, när den uppläter sin jord till egna hem, skulle behålla äganderätten. Då är man angelägen att egnahemsbyggarne skola vara en själfständig jordägende befolkning. Men när det är fråga om bolag och deras förvärf, då synes utrotandet af den själfständiga befolkningen vara alldeles i sin ordning. Jag tycker, att det är vida betänkligare, när befolkningen blir underhafvande åt bolag, än att den är underhafvande åt staten.

Nu påstås också, att det icke skulle vara någon verklig folkmening i Värmland för denna lagstiftning. Jag har redan talat om att motionen utgör ett uttryck för en sådan mening. Jag skall, då en föregående talare på samma bänk som jag sitter anført uttalanden därifrån, be att få nämna ett exempel på folkmeningen.

Förliden månad hölls i Magnskog, samma socken som talaren berörde, i sockenstugan ett möte, så talrikt besökt, att lokalen var till sista platsen fylld af landtbrukare från socknen, höger- och vänstermän i broderlig förening. Där fattades en resolution, som skulle tillställas motionärerna, och däri uttalades bland annat, att bolagen där på trakten slagit under sig allt större jordområden — på de sista fem åren från 5 till 21 % af församlingens taxeringsvärde. Resolutionen slutar: »vi protestera mot talet att hemmansägarne i Värmland icke önska sig en sådan lagstiftning».

När Värmlands läns landsting åtskildes förliden höst, kom en hemmansägare från samma trakt invid norska gränsen fram till mig — inom parentes sagdt var han en af dem, som icke röstat på

mig till riksdagsman — och han sade till mig: »gör allt hvad ni kan i Riksdagen för att stoppa bolagens jordförvärf, annars blir befolkningen utrotad i våra trakter.» Jag svarade, att jag gärna ville göra hvad jag kunde, men att jag tyvärr ingenting kan göra.

Nu tycker jag emellertid, att det bör icke vara farligt att begära en utredning. Man har därför icke på något sätt bundit sig. Utredningen är helt visst behöflig, och man borde kunna gå med på den, när så starka skäl föreligga.

*Om utredning
rörande bolags
jordförvärf
inom Värmlands län m. m.
(Forts.)*

Herr Bergström: Då jag nu går att yttra mig i denna fråga, förutskiekar jag den upplysningen, att jag icke har ringaste andel i något jordägande bolag mer än i det, som bildats af mina föräldrars efterlämnade egendom — ett par tusen tunnland — som till lika delar ägas af deras nu lefvande barn, och hvilken vi icke velat skingra. Vi bildade en ekonomisk förening på af regering och Riksdag fastställda grunder, och vi trodde oss på detta sätt kunna förskaffa oss trygghet och bibehålla de fördelar, som därtill förut hörde. I parentes vill jag påvisa, hvad resultatet i själfva verket blifvit; vi hafva förlorat en del medborgerliga rättigheter: dels förlorade vi den rösträtt, som vi skulle haft, om egendomen uppdelats på annat sätt och dels om den lag, som med den föreslagna utredningen äsyftas, skulle gå igenom, och om det funnes behöfligt att för egendomens bättre skötsel skaffa sig ytterligare någon bit jord, skulle vi äfven ha förlorat rätt därtill. Det blefve väl ändå ett underligt resultat af våra sträfvanden, som vi ansett riktiga och lagstiftningen borde befordra.

Hvad nu den föreliggande frågan beträffar, så vill jag påvisa den ensidiga mening, som har framkallat förslaget, då det icke påyrkas annan utredning än rörande bolagens jordförvärf. Det talas icke om utredning af de förvärf af jord, som af enskilde gjorts från bolagen, och dock har jag, utan att kunna anföra siffror eller garantera något bestämdt, ett intryck af att i den bygd, där jag bor, enskilda personer under de sista trettio åren från bolagen förvärfvat väl så mycket jord som bolagen från enskilda. Det är således enligt min mening nödvändigt, att icke blott bolagens jordförvärf utan också enskildes förvärf af jord från bolagen beaktas i en blifvande utredning. Då det företrädesvis är jordbruket det här gäller, är det också nödvändigt att särskildt utreda, huru det förhåller sig med öppen jord och särskildt med skog; eljest får man icke utredning i den riktning man vill, och den blir värdelös i fråga om de åtgärder, som böra vidtagas. Till och med rörande en sådan sak som verkställda odlingar borde utredas, huru mycket som gjorts af enskilda och huru mycket af bolagen.

Ser man på den ekonomiska utvecklingens historia, är det tämligen säkert, att i de skogstrakter, där bolagen nu företrädesvis äro ägare till marken, odlingen uppstått på det sätt, som min ärade granne på värmlandsbänken meddelat: Bruk hafva anlagts här och hvar vid vattenfallen i skogarna. Folket vid dessa bruk, som varit tvunget att förse sig med det nödvändigaste för sitt uppehälle, hafva måst odla jorden

Om utredning i närheten, mången gång till en kostnad, som mycket öfverstiger hvad rörande bolagsjorden nu är värd. Under senare hälften af förra århundradet uppstodo jordförvärf dåliga konjunkture för järnhandteringen; det ena bruket och masugnen efter det andra måste nedläggas, och jag tror icke jag tager till för inom Värmlands län m. m. hög siffra, om jag säger, att ett hundratal bruk och masugnar blott i (Forts.)

Värmland blefvo nedlagda under detta tidsskede. Vi få betrakta driften vid dessa bruk och masugnar såsom den tidens bolagsrörelse. Jorden på dessa egendomar har till största delen nu gått öfver på enskilda händer. Det var endast ett litet fåtal bruk med en förutseende och handlingskraftig förvaltning, som kunde fortfara; ett godt läge hjälpte därvid också mången gång, och det är några tiotal, som nu finnas kvar. Om något af dessa skulle finna med sin fördel förenligt att förvärfva en jordbit, hur ställer sig detta i själfva verket? Den föregående ägaren till jorden säljer icke, om han icke får större inkomster efter försäljningen än förut, och bolaget köper icke heller, om det icke kan taga ut större valutor från jorden, än föregående ägare gjort. I nationalekonomiskt hänseende torde det därför icke vara något att beklaga sig öfver, om jorden på sådant sätt ombyter ägare.

Det har talats särskildt om ett utländskt bolag, som skulle hafva gjort stora markförvärf, och det skulle vara en synnerligen stor fara genom detta bolags tillkomst och åtgöranden. Ja, huru är det med denna sak? De nya ägarne af ifrågavarande bolag hafva köpt sina värmländska områden för utländska penningar — det var engelska penningar, som kommo in. Egendomen betalades högt, penningarna äro nu svenska och den föregående ägaren fick genom försäljningen betydligt större inkomst, än om han behållit egendomen kvar. Hvad beträffar det utländska bolagets sätt att sköta sig, tror jag man väl kan säga, att det i allmänhet sköter både jord och skog på ett förträffligt sätt. Allt hvad skogen producerar, och detta är det hufvudsakliga, bearbetas till exportvaror i verkstäder, som ligga i Värmland. Allt arbete för den färdiga varan utföres i Värmland och alla arbetslöner stanna där. Att detta är något att beklaga, kan jag för min del icke finna.

* Det har äfven talats om att en hel socken skulle vara i ett bolags händer. Jag förstår icke detta, då jag själf är delägare i en egendom inom denna socken, och har c:a 3,000 tunnland jord, en tredjedel af 2½ hemman. Öfriga delar i dessa hemman ägas till största delen af bönder, och i flere andra hemman finnas också bönder som delägare, så att det bolag, som äger jord i socknen, icke kan med afseende å kommunens angelägenheter framtvinga beslut mot de eniga hemmansägarene.

Jag tror för min del icke att, om undersökningen skedde riktigt, den skulle skada bolagens intressen, men jag tror på samma gång, att förhållandena icke äro af den beskaffenheten, att de kräfva den begärda utredningen; ej heller skulle, om den komme till stånd enligt utskottets förslag, densamma omfatta allt, som bör tjäna till ledning vid frågans bedömande. Skulle en utredning synas behöflig, borde den synnerligen lätt kunna åstadkommas genom landshöfdingeämbetet, som naturligtvis har möjligheter att utreda, hur jorden vandrat från

den ene till den andre, och detta vore ett lättare sätt för den begärda *Om utredning rörande bolags jordförvärf inom Värmlands län m. m.* utredningens utförande än genom någon kommitté, som regeringen kunde finna sig föranlåten att tillsätta på grund af den begärda skrifvelsen. Vid sådana omständigheter är det tämligen tydligt, att jag för min del icke kan se, att staten härvidlag bör förorsakas särskilda utgifter. Jag har därför icke annat yrkande än afslag på utskottets hemställan i den föredragna punkten.

(Forts.)

Herr Kjellén: Jag begärde ordet efter herr Gezelius' anförande endast för att få till protokollet antecknad, att jag fullständigt instämmer i de synpunkter han uttalade. Jag vill alltså rösta för den föreslagna utredningen; och föranledes jag därtill af intresse icke blott för bolagens jordförvärf i allmänhet, utan alldeles särskildt för *utländska* bolags förvärf af mark, hvilket, såsom bekant är och såsom det nyss ånyo vittnades, i denna landsända tagit en nästan skrämmande utveckling. Hvad den siste ärade talaren i detta afseende anförde för att lugna oss har icke kunnat öfvertyga mig, då det icke synts mig att han haft blicken särskildt riktad på de internationella risker en sådan kapitalplacering i framtiden kan komma att medföra. Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson, Knut: Endast ett par ord; jag vill emot den ärade talaren på dalabänken endast säga, att man icke gärna kan göra mera än skaffa uppgifter från det håll, där jag fått mina, och om man icke tror dem, kan jag icke hjälpa det. De finnas emellertid till påseende hos mig, och nog tycker jag de skulle vara lika vederhäftiga som den resumé de fyra motionärerna, af hvilka ingen är jordbrukare, göra öfver förhållandena i Värmland.

Norrlandslagen af den 4 maj 1906 har nu varit gällande under 5 år — en visserligen kort tid — men jag kan fatta, att man vill undersöka verkningarna af denna lag, som en gång skapades för Norrland, och att, sedan man fått kännedom om samma verkningar, man efterser, om den kan vara lämplig för landet i öfrigt. Men att helt omotiveradt framför öfriga delar af Sverige taga en provins till försöksobjekt, innan man pröfvat verkningarna af denna lag, det kan jag icke förstå anledningen till. Norrlandslagen, sådan den nu är, har åtminstone enligt uppgifter i broschyrer och tidningar, icke haft fog för sig, utan har verkat så, att då bolagen icke få köpa hemman, hafva dessa fallit i pris, och man har lämnat alldeles fritt rum för skogssköflarne. Dessa köpa skogshemman för billigt pris och lägga marken alldeles kal, så att hemmanen mer eller mindre förstöras. Nog förefaller det, som om landet förlorar mera, när man öfverlämnar afverkningen till sådana skogssköflare, än om marken finge säljas till bolag, som drifva ordnad skogsskötsel.

Hvad Värmland angår, är det för närvarande föremål för en försökstaxering, nämligen taxering af skogen. Linjer skola gås upp för erhållande af uppgifter för skogarna i hela Värmland. Taxeringsmännen hafva varit i min närhet under dessa år, och enligt deras utsagor

Om utredning rörande bolags jordförvärf inom Värmlands län m. m. har, så fort linjerna kommit utanför bolagens mark, kubikmassan af det virke, som finnes per tunnland, genast förminskats. Det visar i alla fall, att bolagen i allmänhet sköta sina skogar väl, och detta är något, som man icke bör blunda för, när det gäller en sådan sak som denna, och man vill taga Värmland till försöksobjekt. Den föregående

(Forts.)

talaren på dalabänken ansåg, att Värmland lämpade sig för en utredning, sådan man här begär, af samma anledning som man tog denna provins till föremål för den beslutade skogstaxeringen, nämligen att södra delen har mer likhet med Västergötland och mellersta delen med Örebro län, under det att norra delen af Värmland liknar Norrland. Han önskade därför, att undersökning skulle ske äfven i de delar, där jordbruk bedrivnes, hvilket naturligtvis skulle vara ett försök för att sedan utsträcka lagen till södra delarna af landet, något som jag icke heller tror skulle vara bra. Jag undrar för öfrigt hvad som skall ske, när den undersökning, som motionärerna begära, blifvit verkställd. Om därigenom konstateras t. ex. att ett bolag äger 60,000 à 70,000 tunnland, skall denna jord då tagas från det? Det förstår jag icke!

Jag tillåter mig upptaga ett yttrande af min kamrat på värmlandsbänken, hvilket gällde Magnskog. Jag tror, jag är säker på de uppgifter, jag lämnade om Magnskog, och att bolagen icke förvärfvat mer mark än jag sagt. Men, såsom jag äfven sade, hafva just hemmansägare köpt en stor del mark och sedan bildat, icke aktiebolag, utan blott ett konsortium af enskilda delägare, och dessa hafva fortsatt med inköpen.

Samme talare nämnde, att »bolagsträl» vore ett i Värmland vanligt uttryck. Det kan ju hända att de förhållanden, som föranlett detta uttryck, förr varit vanliga, men jag vågar påstå, att det är ganska länge sedan, ty med den arrendelag, som nu är gällande, och de i allmänhet ytterst billiga arrenden, bolagen lämna sina arrendatorer, hafva dessa oftast förpliktelser till mycket litet tvång i afseende å arbete, och i allmänhet är ett godt förhållande rådande mellan bolagen och deras arrendatorer, hvarför jag tror, att det anförda ordet numera icke är tillämpligt i Värmland.

Den ärade talaren på kalmarbänken talade om utländska bolag. År 1909 sade jag här i kammaren, att det bolag, hvarom här är fråga, hade förvärfvat stora marker i Värmland och bland annat fått i sin hand vattenkraften i Klarälvens nedre lopp och hela Fryken-afloppet. Det må då tillåtas mig upprepa min anmärkning från 1909, att det må hända är ett fel i vår lagstiftning, att utländska män, som endast genom Kungl. Maj:ts tillstånd få besitta fast egendom i landet, genom att skaffa sig majoriteten i hvilket inhemskt bolag som helst kunna blifva ägare till mark i hur stor myckenhet som helst. Något annat kan jag dock icke säga om det bolag, som är i fråga, ty åtminstone hittills har det, efter mitt förmenande, icke gjort sig skyldigt till hänsynslöst förfarande, ehuru jag ej känner någon tillfredsställelse öfver, att det finns i Värmland.

Till slut kan jag icke neka mig att säga, att jag protesterar emot att

kammaren med antagande af denna lagstiftning skall särskildt peka ut denna provins bland andra: det finns bestämdt icke något fog därför, ty denna provins, där alltifrån Karl IX:s tid till den närvarande industrien verkligen gått framåt, där man anlagt den första liksom äfven den tredje järnvägen i Sverige, tyckes med sin gamla kultur vara föga värd ett sådant tack från statsmakternas sida, att den skulle blifva utpekad bland andra. Jag skulle kunna tänka mig möjligheten att man toge den på samma gång som öfriga delar af Sverige, men att nu taga den särskildt, hoppas jag icke skall ske.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Petersson, Alfred: Det förefaller mig såsom ett rätt egendomligt betraktelsesätt, detta som gjorde sig gällande hos den siste talaren både nu och förra gången han hade ordet. Han ser saken, som om här var fråga om att uttaga eller åstadkomma något slags straff mot bolagen för att de skulle fara fram mer eller mindre hänsynslöst. Jag har egentligen aldrig betraktat dessa frågor från denna synpunkt, och jag tycker det är en fullkomligt oriktig syn på hela denna sak, som här gör sig gällande. Han frågade, hvad skall man göra med bolagen? Skall man taga jorden från dem såsom resultat af en kommande eventuell undersökning? Nej, herr Larsson, det har aldrig varit fråga om att taga något från bolagen. Det är icke ens fråga om att förbjuda bolagen att köpa jord. Norrlandslagen innehåller för sin del endast förbud för bolag att i vissa fall köpa skogsmark. Det är tydligt i lagen angifvet, i hvilka fall de få köpa och när de icke få köpa, d. v. s. det är bestämdt, hur stor areal skall betraktas såsom stödskog för ett hemman, hvilken skog icke får köpas. Men det är här icke fråga ens om detta utan endast om en undersökning rörande bolagens jordförvärf i Värmland, för att efter denna undersökning man skall kunna bilda sig en uppfattning, huruvida en utsträckning af norrlandslagen är behöflig eller icke behöflig. Och denna undersökning tror jag alldeles säkert skulle komma att omfatta äfven sådana fall, som herr Bergström omnämnde, nämligen då jord under senare åren köpts från bolag till enskilda. Vid en jämförelse af den jord, som nu innehafves af bolagen och den, som af dem innehades för tio år tillbaka, finge man tydligt fram ett resultat, som utvisade, huruvida förvärfven ökats eller icke ökats.

Jag tycker att, med hänsyn till frågans nuvarande läge, och den sak, som här beröres, man icke borde hysa någon fruktan för den undersökning, hvarom här är fråga. När man såsom utskottets ärade ordförande i början af debatten härom sade, att han för sin del icke trodde på goda verkningar af norrlandslagen, förefaller det mig ännu märkligare, att man vill motsätta sig en undersökning, som hade till syfte att, i den mån det vore möjligt, konstatera verkningarna af norrlandslagen. Jag tycker det skulle vara ganska naturligt att, om man misstänker och tror att den verkat i osund riktning, låta oss få en objektiv undersökning så fort som möjligt i afseende på verkningarna af samma lagstiftning. Verkar den i samhällsvärdig och orätt riktning, nåväl, då

*Om utredning
rörande bolags
jordförvärf
inom Värmlands län m. m.
(Forts.)*

*Om utredning rörande bolags-
jordsförvärf
inom Värmlands län m. m.* är icke skäl att utsträcka den till andra län, än den redan nu omfattar, eller till andra områden. Denna punkt kommer man längre fram till.

(Forts.)

Af mig har denna norrlandslagstiftning uppfattats på det sätt att, då exceptionella förhållanden uppträda, påkalla de exceptionella åtgärder. Det bjuder naturligtvis emot vid första tanken att lagstifta på sådant sätt, att man icke skulle få köpa och sälja alldeles såsom man behagar, obunden af en sådan här förbudslagstiftning. Jag medgifver att det bjudit äfven mig emot, Men då man sett, huru förhållandena utvecklats sig i Norrland, och sett, att denna utveckling ovillkorligen gått stic k i stäf mot den tanke, som legat till grund för hela vår afvitt-ringslagstiftning och hela den historia, som är förbunden med koloni-sationen i Norrland, kommer man till det resultatet, att något måste göras, och om man i vår tid, alldeles som våra fäder förut, önskar och anser lyckligt för landet, att det finnes så många bofasta människor som möjligt, så många själfägande och själfständiga jordägare som möj-ligt samt att jordfördelningen går i sådan riktning, att icke ett fåtal enskilda eller juridiska personer äga och behärska denna jord — hyllar man en sådan åskädning, kan jag icke förstå annat än att såsom en konsekvens af denna häraf följer, att man måste på lagstiftningens väg skrida in, där förhållandena utvecklats sig i sådan riktning som de gjort i Norrland, ehuru jag tror, att man där kommit litet för sent med denna lagstiftning. Detta innebär icke alls något straff eller någon misstro mot bolagen; det innebär blott att man anser det ur samhällssynpunkt icke lyckligt, att jorden i sådan utsträckning kommer i bolagens händer.

För min del skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Rop på proposition hördes nu.

Herr Gezelius: Här har under debatten väckts på tal, att ett bo-lag, i hvilket utländskt kapital vore starkt intresserad, under sista ti-den gjort afsevärda markinköp i Värmland, särskildt i västra Värmland. Äfven jag berörde denna fråga, och i anledning af hvad en talare på värmlandsbänken sedan anknöt till mitt yttrande finner jag mig föranlåten, för att icke gifva rum för något som helst missförstånd i den delen, att förklara, att jag ingalunda med mitt yttrande velat ens antyda, att det nämnda bolaget skulle på något sätt utöfvat något inflytande eller skickat sig obehörigt i det afseende, som jag antydde såsom farligt. Men jag pekade på tillvaron af ett sakförhållande, och jag tror, att hvar och en inom denna kammare känner, att västra Värmlands belägenhet invid ett främmande land gifver särskild anled-ning till aktgifvande på, att icke i mycket, mycket större omfattning, än hvad som redan äger rum, utländska ekonomiska intressen få till-fälle att alltför fritt träda in, ty däraf kan komma att följa en fara. Jag har ansett mig skyldig att frigöra mig från misstanken att hafva sagt något, som jag i en så ömtålig fråga ej velat uttala.

Hvad beträffar själfva saken lär man näppeligen här kunna åberopa

den tacksamhet, som vårt land och särskildt Värmland må vara skyldiga de gamla bruken, från forna århundraden och kanske ännu i många stycken, för den kultur, som de skapat i Värmland. Icke lär man med fog kunna åberopa det som skäl för att motsätta sig en utredning i nu ifrågavarande hänseende. Förhållandena äro ju så helt omgestaltade, och uppfattningen är så olika.

Det synes mig, att de två talarnes på värmlandsbänken opposition mot en utredning knappt kan vara motiverad af deras månhet om statens pung, som de antydt, och ännu mindre af någon fara för, att utredningen skulle blotta några förhållanden, som de äro öfvertygade icke finnas. Ty de äro så trosvissa på, att ingenting förekommer i det där afseendet i Värmland, att det icke är någonting att undersöka. Det är den värmländska stoltheten endast, som bjuder dem emot, att Värmland skall vara föremål för någon uppmärksamhet uti ifrågavarande afseende. Men låt oss visa Värmland denna uppmärksamhet! Det är endast några få dagar sedan Riksdagen voterade millioner för att föra fram en kommunikationsled från Ulriksfors upp till Volgsjön. Om Värmland af svenska staten påkostas en utredning i det här ifrågavarande afseendet, sker det på samma grunder, som dikterat beslutet om kommunikationsleden upp till Västerbottens lappmarker. Och det kan mycket väl tänkas, att en sådan utredning kan i sin mån bidraga till att hjälpa Värmland äfven i fråga om de kommunikationer, om hvilka en af talarne här nämnt, att det var det, som brast, för att den jordbrukande befolkningen, den själfägande befolkningen i de aflägsna bygderna skulle vilja stanna kvar. Då blir det påtagligare, att intresset icke är dikteradt annat än af välvilja och behof af att söka gagna äfven denna trakt af vårt land. Skulle utredningen visa för hela Värmland, att där icke förekommer något, som kan motivera en undantagslagstiftning eller några som helst särskilda åtgärder, ja, då har icke någon annan skada skett, än att statskassan fått vidkännas någon kostnad, men denna kan det vara väl värdt att underkasta sig redan för att få skingradt, hvad som då skulle komma att visa sig vara missuppfattning, misstro och en ogrundad anledning att tvista om saker, som äro för viktiga för oss, för att de lämpligen skola få vara föremål för kif och agitation.

Jag tror, att jag yttrade mig tydligt nog, då jag antydde, att Värmland var så olika i fråga om sin natur. Kanske jag icke utförde min tankegång, men jag ville hafva framhållet, att, om en utredning angående bolagsförvärfven inom det jordbruksidkande södra Värmland visar hvad jag är öfvertygad om, att den skall visa, att där icke är någon som helst anledning till fara, man därigenom vunne ett ökad material att kunna bedöma samma fråga inom närgränsande landsändar, och att äfven sätillvida en sådan här utredning skulle vara till gagn utöfver Värmlands gränser.

Grefve von Rosen, Fredrik: Det är ett faktum, att i Sveriges olika jordbruksdistrikt de större egendomskomplexen minskas till an-

*Om utredning
rörande bolags
jordförvärf
inom Värm-
lands län m. m.
(Forts.)*

Om utredning rörande bolags jordförvärf inom Värmlands län m. m. tal, samt att de mindre brukningsdelarnas antal däremot ökas. Hvarpå beror detta? Jo, helt enkelt därpå, att det mindre jordbruket bär sig bättre, ger bättre ränta än det större. Med skogsbruket är det ett motsatt förhållande. Det bär sig bättre som stordrift. Följden är, att de mindre skogsområdena säljas och läggas till de större komplexen. Att då lägga hinder i vägen för skogsbrukets utveckling kan väl knappast vara ändamålsenligare än att söka leda utvecklingen inom jordbruksdistrikten tillbaka till de gamla förhållandena. Att utvecklingen går i en bestämd riktning, beror just på de enskildes insikt om hvad som för dem är fördelaktigast. Man skall lika litet lyckas att skapa själfständiga bönder genom tvångslagar, som det under tidigare skeden af vår historia lyckades att genom olika lagbud få städerna att tillväxa, när de naturliga betingelserna för deras utveckling saknades. Det är därför jag för min del tror, att man med den s. k. norrlandslagstiftningen kommit in på en oriktig väg, och därför tror jag också, att det icke finnes skäl att vidare utsträcka densamma. De uttalanden, som gjorts af åtskilliga representanter från Värmlands län, synas mig också tyda därpå att det icke finnes någon särskild anledning att taga Värmland till för-söksobjekt.

På grund häraf ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende å föreliggande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock af herr *Håkanson*, att kammaren, med afslag å hvad utskottet hemställt, skulle bifalla den af honom m. fl. vid denna punkt afgifna reservation; och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på godkännande af herr *Håkansons* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår hvad lagutskottet hemställt i punkten 1 af sitt utlåtande nr 41 och bifaller den af herr *Håkanson* m. fl. vid denna punkt afgifna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 67;
Nej — 45.

Punkten 2.

Om utredning
rörande bolags
jordförvärf
inom Värmlands län m. m.
(Forts.)

Herr Håkanson: Herr talman, mina herrar! Om nu det i föregående punkt behandlade yrkandet, såsom någon föregående talare uppgaf, icke varit uppe vid alla de fyra närmast föregående riksdagarna, har åtminstone det i denna punkt föreliggande varit det. Det har nämligen afslagits vid de fyra näst föregående riksdagarna. Det tillstyrktes af en minoritet af norrlandskommittén, att norrlandslagen skulle gälla hela Gäfleborgs län, men majoriteten afstyrkte det, och lagen kom att gälla endast några särskilda i lagen angifna socknar. Vid 1909 och 1910 års riksdagar hafva särskildt två talare, af hvilka den ene numera icke tillhör Riksdagen, framlagt de skäl, hvilka talade för, att icke norrlandslagen borde gälla för hela Gäfleborgs län. De hafva med siffror visat de olika förhållanden, som äro gällande för de olika delarna af Gäfleborgs län. Särskildt beträffande Gästrikland framhöllo dessa talare, att det där hufvudsakligen är en jordbrukande och industriidkande befolkning. Det är sålunda icke så mycket fråga om skogsskötsel i dessa delar af länet. På grund af dessa skäl hafva de framställningar, som gjorts om utsträckning af norrlandslagens tillämpning för hela Gäfleborgs län, afslagits.

Nu har vid denna riksdag detta förslag ånyo framkommit i anledning af en motion af herr Lindhagen. Jag skall be att få för herrarne uppläsa den motivering, som herr Lindhagen anför för denna sin motion. Den är icke lång. Den innehåller endast följande ord: »På grund af kända missförhållanden, som utvecklats i en myckenhet äldre framställningar, och då några lifstecken från regering eller länsstyrelse fortfarande icke afhöras, oaktadt folket på många orter förblöder, nödgas jag hemställa» — och så hemställer han bland annat, att norrlandslagen skulle förklaras tillämplig öfver hela Sverige. Det är med anledning af denna hemställan och med anledning af denna motivering, som utskottet tillstyrkt, att norrlandslagen skulle utsträckas att gälla för hela Gäfleborgs län.

När nu motionären icke alls framfört några skäl, således långt mindre några andra skäl än dem, som varit förebragta vid föregående riksdagar, skulle man kunna tro, att utskottet framlagt några skäl, hvarför lagen skulle utsträckas till Gäfleborgs län. Nej, det har utskottet icke gjort, utan utskottet säger helt enkelt: »Vid nu anförda förhållanden och då i vissa af de af förbudslagen oberörda delar af länet bolagsförvärfven lära fortgå i ofta afsevärd omfattning, synes utskottet en sådan utsträckning af förvärfsförbudet till hela Gäfleborgs län böra ske, som nu satts i fråga.»

Som sagdt, det skäl, som utskottet framlagt är — ja, låt mig säga, ganska sväfvande. Det är åtminstone icke vidare öfvertygande eller öfverbevisande. Jag kan icke tro, att kammaren på grund af detta skäl och ej heller på grund af hvad motionären anför såsom motiv för sin motion vill frångå det beslut, som kammaren vid fyra föregående riksdagar å rad fattat.

Om utredning
rörande bolags-
jordförvärf
inom Värmlands
län m. m.
(Forts.)

Herr talman, jag ber att få yrka afslag på utskottets hemställan i förevarande punkt och bifall till den af mig med flera vid densamma fogade reservation.

Herr Rogberg: Jag anhåller att i korthet få yrka bifall till utskottets hemställan. Hufvudskälet hvarför norrlandslagstiftningen tillkommit var ju det, att man önskade värna om den jordbruksidkande befolkningen i Norrland; och då nu förhållandena inom Gäfleborgs län utvecklats så, att redan år 1900 bolag eller enskilda bruksägare eller skogsspekulanter omräddes 39 % af all den utaf enskilda personer förut ägda jorden inom de delar af länet, för hvilka norrlandslagen ej gällde, ja då synas förhållandena verkligen vara sådana, att lagen med dess värn om jordbrukarna kan och bör utsträckas till länet i dess helhet. Jag yrkar, som sagdt, bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skall nöja mig med att instämma uti hvad här nyss blifvit sagdt. Då jag tror, att de skäl, som föranlett tillkomsten af norrlandslagen, jämväl gälla för de delar af Gäfleborgs län, på hvilka denna lag nu icke tillämpas, ber äfven jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan, samt vidare därpå, att kammaren, med afslag å hvad utskottet hemställt skulle bifalla den af herr Håkanson m. fl. vid denna punkt afgifna reservation; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 3 och 4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Herr Håkanson: Herr talman, mina herrar! I denna punkt har utskottet på grund af samma motion, till hvilken jag nyss anförde motiveringen, och alltså på grund af samma motivering, hemställt om undersökning rörande verkningarna af den s. k. norrlandslagen. Samma motion var uppe i fjol och afslogs, därvid bland annat anfördes, att det icke torde vara Riksdagens sak att inlåta sig på undersökning, huru en lag verkat eller om den efterlefves. Detta borde i första rummet tillkomma regeringen och dess organ, och endast för det fall att det visat sig, att missförhållanden förefunnes, hvilka icke behörigen iakttoges af de myndigheter, som hade att tillse lagarnas efterlefnad, borde Riksdagen hemställa till Kungl. Maj:t om en undersökning i sådant afseende. Utskottet har nu icke alls påvisat, att några sådana missförhållanden existera, och motionären har, såsom jag sagt, ej moti-

verat sin framställning på annat sätt än genom att åberopa »kända missförhållanden» etc. — jag vet ej hvilka de äro — samt uteblifna »lifstecken från regering eller länsstyrelse». Det är, som sagdt, den enda motivering, som motionären använt. Utskottet har, såsom jag nyss anmärkte, ej heller kunnat påvisa några missförhållanden: tvärtom säger utskottet, att den erfarenhet, som numera vunnits angående nämnda lagstiftning, torde gifvit vid handen, att den verkat i det hela godt. Men hvartill skall då en undersökning tjäna? Har den verkat godt eller hafva åtminstone några missförhållanden icke afhörts, vet jag icke, hvarför man skall förordna om en undersökning. Det är alldeles gifvet, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande i de län, där lagen är gällande, ser till, huru den verkar och, om missförhållanden förspörjas, komma att göra framställningar till Kungl. Maj:t i den mån sådana kunna vara erforderliga.

Om utredning rörande bolags jordförvärf inom Värmlands län m. m.
(Forts.)

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan i denna punkt och bifall till den af mig m. fl. vid punkten fogade reservation.

Herr Söderbergh: Det förefaller mig, som om utskottet lämnat en fullt tillfredsställande motivering till sin hemställan om en undersökning rörande verkningarna af 1906 års förbudslag. Denna lag har ju alltför sin tillkomst varit högeligen omstridd, och den ses nog alltför jämt med oblida ögon från många håll. Lagens motståndare säga ju, att denna lag uteslutande medfört skadliga verkningar, men å andra sidan påstås det, att lagen enbart varit till godo och att den synes på ett verksamt sätt hafva fyllt det med densamma afsedda ändamål. Andra åter mena, att den icke är effektiv och att den lätt kan kringgås och alltså icke tjänar till någonting. Hvem har nu rätt? Den saken kan svårigen utrönas annat än genom en undersökning, men en fullt opartisk undersökning, och en sådan torde väl lämpligast kunna verkställas genom de lokala myndigheterna i enlighet med en af Kungl. Maj:t fastställd, gemensam och enhetlig plan. Skulle en sådan undersökning ådagalägga, att lagen haft enbart skadliga verkningar, bör den naturligtvis helt resolut afskaffas. Framginge det återigen af undersökningen, att lagen lider af väsentliga bristfälligheter och ofullständigheter, böra dessa fortast möjligt afhjälpas genom tillägg i eller ändringar af lagen. Skulle det visa sig, att lagen är bra som den är, ja, då har man vunnit en tröstande visshet emot vidare anmärkningar och emot alltför nitiska reformatorer. Det nämndes vid en af de föregående punkterna, att denna lag varit i gällande kraft under så kort tid, att man icke ännu varit i tillfälle att förvärfva någon fullt tillfredsställande erfarenhet rörande verkningarna af densamma, men 5 år äro dock icke så litet, och helt säkert har mycket inträffat på den tiden.

Såvidt jag kan förstå, tala alla skäl för att tillmötesgå den här gjorda framställningen, och därför skall jag tillåta mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt före-

liggande yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan, samt vidare därpå, att kammaren skulle afslå hvad utskottet hemställt och bifalla den af herr Håkanson m. fl. vid denna punkt afgifna reservation; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 6 och 7.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af första särskilda utskottets den 6 och 9 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 44 angående anslag till arbetsdomstolen, och

nr 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 45 angående anslag till bestridande af kostnaden för den genom statens försorg anordnade medlingen i arbetstvister,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Ang. ersättning
åt första sär-
skilda*

*utskottets sekre-
terare m. m.*

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets den 6 och 9 i denna månad bordlagda memorial nr 4, angående ersättning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning.

Med anmälan, att hos särskilda utskottet nr 1 varit anställda från och med den 21 februari 1911 en sekreterare, en notarie samt två vaktmästare, hade utskottet i förevarande memorial hemställt, att åt nämnda tjänstemän och åt vaktmästarna måtte beviljas följande arfvoden:

åt sekreteraren	2,500	kronor
» notarien	1,500	»
» vaktmästarne, hvardera.....	325	»

Herr Hellner: Då utskottets hemställan beträffande arfvode åt dess sekreterare icke vunnit Andra kammarens bifall, har jag funnit mig föranlåten att i korthet redogöra för de grunder, efter hvilka utskottet gått vid beloppets föresläende.

Utskottet har, som det torde vara för kammaren bekant, i år haft samme sekreterare, som sistlidet åt fungerade såsom förste sekreterare hos det särskilda utskott, hvilket då behandlade aftalslagarna. Utskottets arbetstid i fjol räckte knappt två månader; i år har däremot sekreterareuppdraget tagit nära tre månader. I fjol erhöll förste sekreteraren ett arfvode på 1,800 kronor, beräknadt efter 900 kronor i månaden; i år skulie efter enahanda beräkning arfvodet för trenne månader belöpa sig till cirka 2,500 kronor. Vidare är att märka, att i fjol var det

två sekreterare vilkas sammanlagda arfvode utgjorde 3,300 kronor eller större belopp än det, som i år föreslagits till den ensamme sekreteraren. Det vill därför synas, som om utskottet haft goda grunder för sitt förslag. Emellertid har sekreteraren för mig förklarat, att han icke önskade, att denna fråga skulle blifva föremål för gemensam votering, utan att han föredroge, att äfven Första kammaren bestämde arfvodet till det belopp, som Andra kammaren nu gjort, eller till 2,000 kronor, och på denna grund tillåter jag mig hemställa, att arfvodet åt sekreteraren måtte bestämmas till 2,000 kronor.

*Ang. ersättning
åt första sär-
skilda
utskottets sekre-
terare m. m.
(Forts.)*

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt med den ändring, att arfvodet åt sekreteraren bestämdes till 2,000 kronor.

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 6 och 9 i denna månad bordlagda utlåtande nr 12, med anledning af väckt motion om åvägabringande af utredning rörande åtgärder från det allmännas sida till upptäckande, förebyggande och motverkande af faran af kronisk arsenikförgiftning.

I sammanhang härmed föredrogs ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 455, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående omarbetning af giftstadgan den 7 september 1906.

Första kammaren biföll hvad dess tillfälliga utskott i det föredragna utlåtandet hemställt och biträdde Andra kammarens i ämnet fattade beslut.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen af det återstående ärendet på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Justerades tretton protokollsutdrag för denna dag.

På hemställan af herr talmannen beslöts, att på föredragningslistan till morgondagens sammanträde skulle bland betänkandena sättas främst de under denna dag första gången bordlagda ärendena samt näst därefter sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 1.

Kammaren åtskildes kl. 11,43 e. m.

In fidem.

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 16 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollet för den 9 i denna månad.

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 129, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse af 16 § i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial nr 49 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som i likhet med Första kammaren vill, med bifall till Kungl Maj:ts förslag och med afslag å herr Tynells i ämnet väckta motion, bestämma postverkets anslag till driftkostnader för år 1912, förslagsvis, till 22,400,000 kronor att utgå direkt af postmedlen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren beslutit, att i anledning af Kungl. Maj:ts framställning och herr J. Tynells i ämnet väckta motion bestämma postverkets anslag till driftkostnader, för år 1912, förslagsvis, till 22,412,600 kronor att utgå direkt af postmedlen.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 123;

Nej — 20;

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsut-

drag, nr 466, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 108 ja och 110 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 231 ja och 130 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial nr 50 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som i likhet med Första kammaren vill medgifva, att till Trollhättans kommun får, såsom ersättning för mistning af beskattningsföremål på grund af statens öfvertagande af Trollhätte kanalbolags egendom och verksamhet, årligen från och med år 1912 och tillsvidare intill dess genom allmän lagstiftning nya grunder för statens skattskyldighet till kommun för statens egendom eller rörelse kunna varda fastställda och vunnit tillämpning, dock icke för längre tid än fem år, lämnas ett årligt statsbidrag af 11,000 kronor, att utgå af Trollhätte kanalverks medel, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren beslutit att icke bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet väckta proposition.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 66.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsänt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 467, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 53 ja och 166 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 131 ja och 232 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af bankoutskottet i dess memorial nr 29 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som i likhet med Första kammaren vill bifalla hvad utskottet hemställt, i följd hvaraf § 45 bankoreglementet skall erhålla följande lydelse:

§ 45.

Fullmäktige äro berättigade — — — — — vid afdelningskontoren.

För dylik förrättning, som verkställes af fullmäktig i riksbanken, utgår ej särskildt arvode, utan endast resekostnadsersättning enligt tredje klassen af gällande resereglemente samt traktamente med femton kronor om dagen efter de i resereglementet för åtnjutande af dagtraktamente i allmänhet stadgade grunder. Till annat ombud lämnas godtgörelse efter bestämmande af fullmäktige.

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren beslutit afslå utskottets hemställan.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 50.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsänt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 468, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 16 ja och 203 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 105 ja och 253 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af jordbruksutskottet i dess memorial nr 107 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som i likhet med Första kammaren vill, att herr Perssons ifrågavarande motion icke må af Riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren på extra stat för år 1912 ställt till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag af 300,000 kronor, under benämning *allmänna afdikningsanslaget*, till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet af myrutdikningar och vattenaftappningar inom andra delar af riket än de fyra norrländska länen, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling af till åker eller äng lämplig jord eller minskning af frostländighet för närliggande bygd, äfvensom för bidrags erhållande uppställt samma villkor, som nu gälla rörande *norrländska afdikningsanslaget*.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 125;

Nej — 19.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsändt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 469, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 53 ja och 165 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 178 ja och 184 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial nr 85 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som i likhet med Första kammaren, vill,
att Riksdagen må, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i ämnet,

dels godkänna det vid statsutskottets utlåtande nr 52 fogade förslag till aflöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk;

dels medgifva, att de aflöningsförmåner, som enligt samma reglemente tillkomma tjänstemän vid statens vattenfallsverk, må utgå direkt af vederbörande verks medel;

dels besluta, att de pensioner, hvilka med tillämpning af nämnda reglemente komma att beviljas tjänstemän vid statens vattenfallsverk, likaledes skola utgå direkt af vederbörande verks medel; samt

dels under förutsättning af sådan ändring i reglementet för

civilstatens änke- och pupillkassa, att tjänstemän vid statens vattenfallsverk blifva förpliktade till delaktighet i kassan, medgifva,

att de tilläggsafgifter, hvilka enligt § 16 i berörda reglemente kunna komma att affordras sådana tjänstemän för inträde i nämnda kassa, äfvensom de befordringsafgifter, som jämlikt § 14 i samma reglemente skola till kassan utgifvas af förmän och vakter, hvilka före 1912 års ingång anstälts vid Trollhätte kanalverk, må utbetalas af vederbörande verks medel; samt

att, därest ordinarie tjänsteman vid statens vattenfallsverk icke kan bereda sig delägar rätt i civilstatens änke- och pupillkassa, till änka och barn, som han kan komma att efterlämna, må af vederbörande verks medel utbetalas pension med samma belopp och enligt samma grunder, som gälla för pension från civilstatens änke- och pupillkassa, under villkor att tjänstemannen till verkets kassa betalar lika stora års- och befordringsafgifter, som han skolat erlägga, om han varit delägare i civilstatens änke- och pupillkassa, dock att förmän och vakter, hvilka före 1912 års ingång anstälts vid Trollhätte kanalverk, endast behöfva erlägga årsafgifter; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren, dels med afslag på Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, beslutat att icke nu vidtaga någon ändring i gällande aflöningsstater för Trollhätte kanal- och vattenverk; samt dels medgifvit, att kostnaderna för aflöning och drift vid ifrågavarande vattenverk må under år 1912 bestridas direkt af vederbörande verks medel.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 102;

Nej — 41.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsändt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 470, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 51 ja och 167 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 153 ja och 208 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial nr 89, punkten 1, föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den som i likhet med Första kammaren vill, att Riksdagen må, med godkännande af stat för kustartilleriet af den lydelse, bilagan nr 11 vid statsrådsprotokollet öfver sjöförsvarsärenden den 13 januari 1911 utvisar, i riksstaten för år 1912 höja anslaget till aflöning för kustartilleriets personal, nu 1,378,944 kronor, med 21,525 kronor, till 1,400,469 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, beslutat godkänna stat för kustartilleriet af den lydelse, bilagan nr 11 vid statsrådsprotokollet öfver sjöförsvarsärenden den 13 januari 1911 utvisar, med den ändring, att ur staten utesluts 1 kaptensbeställning af 1:a klassen, 3 löjtnants- och 2 underlöjtnantsbeställningar samt i följd häraf i riksstaten för år 1912 höjt anslaget till aflöning för kustartilleriets personal, nu 1,378,944 kronor, med 5,250 kronor, till 1,384,194 kronor.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 119;

Nej — 24.

Sedan protokollet öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 471, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 66 ja och 152 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 185 ja och 176 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial nr 89, punkten 2, föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den som i likhet med Första kammaren vill, att Riksdagen

må till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel bevilja på extra stat för år 1912 ett anslag af 4,630,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren beslutat att, med afslag å Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning i hvad den afser ett anslag af 4,000,000 kronor för påbörjandet af en 1 kl. pansarbåt men med bifall till framställningen i öfrigt, till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel bevilja på extra stat för år 1912 ett anslag af 750,000 kronor.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 127;

Nej — 16.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 472, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 88 ja och 129 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 215 ja och 145 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial nr 89, punkten 3, föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den som i likhet med Första kammaren vill, att Riksdagen för anskaffning af och anställande af försök med en 28 cm. kanon med lavettage samt ammunition beviljar ett anslag af 300,000 kronor och därpå på extra stat för år 1912 anvisar ett belopp af 100,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 127;

Nej — 16.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsändt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 473, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 86 ja och 130 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 213 ja och 146 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran bevinningsutskottets under gårdagen bordlagda betänkande nr 29.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 112, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkt 2, angående veterinärväsendet, af jordbruksutskottets utlåtande nr 1 angående regleringen af utgifter under riksstatens nionde hufvudtitel.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och bankoutsittens nr 1 den 12 och 13 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag angående utlämnande af lån åt kommuner från konungariket Sveriges stadshypotekskassa m. m. samt om anslag till utredningens verkställande.

*Om utsträckt
utlåningsrätt
för konunga-
riket Sveriges
hypotekskassa.*

I en inom Andra kammaren väckt motion nr 83 hade herr A. Rune föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och på hvad sätt den förändring skulle kunna vidtagas i fråga om konungariket Sveriges stadshypotekskassa, att denna kassa erhöles rätt och genom statens ytterligare ekonomiska stöd äfven förmåga att utlämna lån jämväl åt Sveriges kommuner, hvilken utredning för fullständighetens skull äfven borde afse frågan, huruvida på annat och lämpligare sätt en allmän lånekassa för Sveriges kommuner kunde in-

Om utsträckt utlåningsrätt för konungariket Sveriges hypotekskassa.
(Forts.)

rättas, och att, såvida utredningen därtill gäfvé anledning, för Riksdagen framlägga förslag i ämnet; samt att Riksdagen för sagda utrednings verkställande måtte för år 1912 på extra stat under sjunde hufvudditelu anvisa ett förslagsanslag af fem tusen kronor.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion II:83 icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr von Friesen. Herr talman! Frågan om inrättande af en central lånekassa, som kunde betjäna rikets kommuner, har många gånger varit före i Riksdagen och alltid fallit på denna kammars motstånd. Den har i ofrigt undergått växlande öden. Vid förra riksdagen hade anhållan om utredning för sig endast en minoritet inom fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, hvilka därom hörts. Men däremot hade den för sig sammansatta stats- och bankoutskottet. Vid denna riksdag har minoriteten inom banko- och riksgäldsfullmäktige vuxit så, att den blifvit lika med majoriteten, d. v. s. det är lika många på den ena sidan som på den andra sidan, lika många för som emot den begärda utredningen. Men i år är däremot sammansatta stats- och bankoutskottet emot en utredning.

Det är således ganska växlande öden denna fråga undergått utom i det hänseendet, att den alltid fallit. Det kan då synas vara lönlöst att här yttra sig. Men jag skall dock be att få fästa uppmärksamheten på ett par uttalanden, som förekomma i utskottets betänkande. Denna gång afser motionen, att konungariket Sveriges stadshypotekskassa skulle blifva en central lånekassa äfven för kommunerna. Med anledning därpå har utskottet i år hört styrelsen för konungariket Sveriges stadshypotekskassa i ärendet. Styrelsen har yttrat, att den under viss förutsättning kunde öfvertaga förvaltningen af en sådan kassa, och den förutsättningen vore, att ifrågavarande afdelning med afseende å ansvarigheten för kassans ingångna förbindelser skildes från stadshypotekskassans förutvarande medlemmar. Jag vill icke yttra mig om, huruvida detta förbehåll, som styrelsen gjort, är nödvändigt på grund af nu gällande stadgar för hypotekskassan. Jag vill icke yttra mig om detta, säger jag: det kunde ju vara möjligt, att med nutidens många finansiella tekniska hjälpmedel den svårigheten skulle kunna öfvervinnas. Men äfven om så vore, att detta icke kunde ske, återstår dock möjligheten att ändra reglementet för stadshypotekskassan, så att den kunde utan det gjorda förbehållet öfvertaga kommunal utlåning. Att få en utredning i det hänseendet synes mig vara önskvärdt, och det borde vara det äfven från utskottets sida, som ju säger på slutet, att det ingalunda underkänner sträfvandet att genom centralisation gifva stadga åt den kommunala upplåningen. Jag vet icke, hur utskottet tänkt sig att denna centralisation skall komma till stånd, då utskottet icke vill hafva någon utredning i frågan.

Men så är det ock en annan sak, som utskottet omförmåler, vid hvilken jag har fäst mig. Utskottet säger nämligen:

»Men äfven en annan omständighet, som för öfrigt icke heller af motionären förbisetts, förtjänar att i detta sammanhang tagas under särskildt öfvervägande, nämligen frågan om sättet att af en kommun på laglig väg uttaga fordran samt om en viss förmånsrättsordning mellan olika lån.»

Ja, det där låter ju mycket bra, men för min del har jag ytterst svårt att tänka mig, huru en sådan lagstiftning skulle komma att se ut. Det finnes ju andra lån, som också äro upptagna utan att några sådana lagbestämmelser finnas, nämligen statslån, och det är helt naturligt, att man kan icke lagstifta om huru ett statslån skall ut-sökas, och icke heller kan man lagstifta om huru olika förmånsrätt mellan olika statslån skall åstadkommas. För min del tror jag, att samma förhållande gäller om kommunallån. Jag tror icke heller, att det är möjligt att med afseende å dem stadga, huru de skola kunna uttagas och huru förmånsrätt kan beviljas för ett lån gentemot ett annat. Jag finner en talande anledning att tro, att en sådan lagstiftning är omöjlig, däri, att den hittills aldrig kommit till stånd, oaktadt frågan nog varit under debatt på många håll och under olika omständigheter. Det är känt, att kommunerna hafva ganska stora skulder och naturligt är, att långifvarne omsorgsfullt tagit i öfvervägande, hur utsökning af kommunallån skall äga rum, och huru en kommun, som är fullt solvent, då ett amorteringslån beviljas, kan under amorteringstiden genom forcerad upplåning försämra sin ekonomi. Man har hittills icke lyckats framkasta en idé ens om, hur en sådan lagstiftning borde se ut, och jag tror, att problemet i och för sig är olösligt. Det är andra utvägar, man här tillgripit.

För min del får jag således säga, att det förefaller mig, som om de skäl, utskottet anfört emot en utredning, icke äro tillfredsställande. Och det synes mig underligt, att man har kunnat lämna statens medverkan åt hypotekskassor för fastighetsägare, först på landet, sedan i staden, men att man däremot icke skulle vilja vara med om att i förevarande hänseende lämna statens medverkan åt kommunerna, hvilka staten dock pålägger skyldigheter, som strängt taget borde tillhöra staten och i väsentlig mån föranledt och föranleda upplåning. Det förefaller mig, som om det icke vore rätt att på detta sätt i detta afseende behandla kommunerna såsom styfbarn.

Herr Fränckel: Såsom är klart genom den siste ärade talarens yttrande, har ärendet varit föremål för pröfning vid Riksdagen redan förra året, och han säger, att då hade sammansatta utskottet för sin del tillstyrkt en skrifvelse med begäran om utredning, fastän Första kammaren afslog utskottets hemställan. — Det fanns dock reserver.

Om man ser på hvad skillnaden är mellan den motion, som väckts

*Om utsträckt
utlåningsrätt
för konunga-
riket Sveriges
hypotekskassa.
(Forts.)*

*Om utsträckt
utlåningsrätt
för konunga-
riket Sveriges
hypotekskassa.*
(Forts.)

i år och den som väcktes i fjol, skall man finna, att motionären själf har kommit under fund med, att det icke vore lämpligt att bilda en *själfständig* kommunal lånekassa. Nu har han — om jag så må säga — för att mildra saken, tänkt sig, att den kunde sammanslås med eller åtminstone förvaltas af den nu existerande stadshypotekskassan. På den grund har utskottet, såsom här också är upplyst, äfven hört styrelsen för konungariket Sveriges stadshypotekskassa. Och jag får säga, att dess svar är enligt mitt förmenande ganska märkvärdigt. Styrelsen för stadshypotekskassan har, med kännedom om den förefintliga önskan, att man skulle gå till mötes så mycket som möjligt i saken, dock svarat på ett sådant sätt, att man icke kan förstå annat än att, om en kommunal lånekassa skulle komma till stånd och om stadshypotekskassan skulle få den att förvalta inom en särskild afdelning, de obligationer, ifrågavarande kassa skulle få gifva ut för den kommunala afdelningen, måste blifva andra obligationer än de, som nu äro utlämnade för stadshypotekskassan.

Hvad var hufvudanledningen i fjol till att man icke ville medgifva åtgärder i riktning för inrättande af en särskild kommunal lånekassa? Jo, att man framhöll — och det hafva isynnerhet riksgäldsfullmäktige äfven nu betonat — att vi måste vara försiktiga för vår utländska kredit, att icke släppa ut för många sorters obligationer, för hvilka staten ansvarar. Nu hafva vi hypoteksbanken, och vi hafva fått stadshypotekskassan. Då ville man icke för en ny, kommunal lånekassa släppa ut en ny cert obligationer, och det var ett af skälen, som gjorde, att kammaren icke ville vara med om att begära en utredning i sådant syfte.

Men hvad blir nu följden, om man tänker sig en kombination med stadshypotekskassan? Jo, följden blefve precis densamma: det blefve en *ny* obligationscert, som finge släppas ut bredvid redan existerande — och det var det, man bestämdt ville undvika.

Jag tror således, att har man fortfarande den uppfattningen, så bör man äfven betänka, att i händelse, man släpper ut några särskilda nya obligationer till förmån för en ny kommunal lånekassa, antingen nu staten skall släppa ut dem eller staten skall garantera dem, det i alla fall blir en ny tredje typ, som skulle komma i fråga. Det är detta, majoriteten inom det sammansatta utskottet icke velat vara med om, och det är detta, som gjort, att utskottet äfven i år afstyrkt förslaget.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till nu föredragna utskottsyrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren att till morgondagens sammanträde uppskjuta behandlingen af återstående ärenden på föredragningslistan.

Upplästes och godkändes första särskilda utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

1:o) i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare, lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, lag om vissa arbetstvister, lag om vissa arbetsaftal, lag angående ändrad lydelse af 158 § utsökningslagen samt lag angående ändrad lydelse af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907;

2:o) i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbetsdomstolen; och

3:o) i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande af kostnaden för den genom statens försorg anordnade medlingen i arbetstvister.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag *dels* till Riksdagens förordnanden

nr 120, för två fullmäktige i riksbanken;

nr 121, för grosshandlaren Herman Lamm att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 122, för tre suppleanter för Riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 124, för två fullmäktige i riksgäldskontoret, och

nr 125, för tre suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret;

dels ock till Riksdagens skrivelser till Konungen;

nr 119, angående val af tre fullmäktige i riksbanken och af tre suppleanter för Riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk;

nr 123, angående val af två fullmäktige i riksgäldskontoret jämte tre suppleanter för samtliga fullmäktige i nämnda verk;

nr 127, angående offentliggörande af årlig berättelse öfver inträffade sjöolyckor; och

nr 128, angående ändring i gällande bestämmelser rörande fyllnadspröfning efter aflagd studentexamen.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kamraren åtskildes kl. 4,05 e. m.

In fidem:

A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 17 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 10 i denna månad.

*Ang. en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad handels-
och sjö-
fartstraktat
m. m.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 15 och 16 innevarande maj bordlagda betänkande nr 29, angående en mellan Sverige och Tyska riket afslutad handels- och sjöfartstraktat m. m.

Under återopande af två särskilda statsrådsprotokoll öfver utrikes-, justitie-, civil-, finans- och jordbruksärenden för den 28 april och den 3 maj 1911 samt med öfverlämnande af en den 2 maj 1911 mellan Sverige och Tyska riket afslutad handels- och sjöfartstraktat med tillhörande tariffer samt slutprotokoll, hvilka samtliga aktstycken bildade ett oskiljaktigt helt, i hvars bestämmelser någon förändring icke kunde äga rum, hade Kungl. Maj:t i proposition nr 224 äskat Riksdagens godkännande af de bestämmelser i berörda traktat med tillhörande tariffer och slutprotokoll, hvilka sådant kräfde.

Utskottet hade i förevarande betänkande på anförda grunder hemställt, att Riksdagen ville meddela det af Kungl. Maj:t äskade godkännande af de bestämmelser i föreliggande traktat med tillhörande tariffer och slutprotokoll, hvilka sådant kräfde.

Hans excellens, herr ministern för utrikes ärendena, greve Taube: Det för Riksdagen nu framlagda förslaget till ny handels- och sjöfartstraktat mellan Sverige och Tyska riket är, som herrarne veta, resultatet af långa och mödosamma förhandlingar, och ända in i det sista såg det osäkert ut, huruvida det skulle blifva möjligt att komma till enighet — så skarpt stodo de stridiga intressena emot hvarandra.

Jag vill till en början begagna detta tillfälle att offentligt ge ett uttryck åt den erkänsla, hvaraf våra underhandlare gjort sig förtjänta från det allmännas sida för det sätt hvarpå de utfört sitt grannliga värf, som satt deras skicklighet och uthållighet på starka prof, ej minst till följd af den kunnighet och kraft, hvarmed å andra sidan de tyska underhandlarne fullföljde sin plikt att tillvarataga *sitt* lands intressen. Från tyskt officiellt håll har det vits-

ordet lämnats, att de osedvanligt långa underhandlingarna å ömse sidor förts med den största energi och outtröttlighet, och det omdömet kan från vår sida fullt underskrifvas.

Den uppgift som förelåg för våra underhandlare var också synnerligen vanskelig. Det gällde här för det första att icke blott tillförsäkra vår allt kraftigare sig utvecklande inhemska industri bibehållandet af det redan nu genom den gamla traktaten lämnade tullskyddet mot den utländska konkurrensen, utan äfven att åt densamma i möjligaste måtto utverka godtagandet af det ökade tullskydd, som delvis var afsedt med den af de svenska statsmakterna senast antagna reviderade tulltaxan, utan att dock mer än nödigt utestänga den tyska industrien från den svenska marknaden, hvaraf den å sin sida ägde behof och hvarpå den i gengäld gjorde anspråk — och för det andra att för våra exportartiklar uppnå i möjligaste mån ökade lättnader för införseln till Tyskland och, där sådant ej ginge för sig, bibehållandet i detta afseende af nu bestående förhållanden.

Hvad det slutliga resultatet beträffar kan man, synes mig, som ett allmänt omdöme säga, att det för båda parterna måste anses vara ganska tillfredsställande. Hvad man å ömse sidor rimligtvis kunnat begära har man i det stora hela uppnått. Visserligen har hos båda de aftalsslutande parterna en del önskemål förblifvit ouppfyllda, och kommer klagan med mer eller mindre fog att föras från vissa intressenters, d. v. s. särskilda industrigrenars sida, som anse att de i ett eller annat afseende ej fått sina kraf fullt tillgodosedda. Men detta ligger i sakens natur och torde ej kunna undvikas. En handelstraktat mellan två länder är alltid frukten af en kompromiss och kan ej vara annat, det är en affärsuppgörelse där man köper och byter. Fördelar och eftergifter å ena sidan kunna endast erhållas genom motsvarande uppoffringar å den andra. Hvad det här gäller är blott att afväga dessa fördelar och uppoffringar mot hvarandra och detta på ett fullt rättvist och lojalt sätt. Ty en handelstraktat, där den ena parten lyckats tillskansa sig öfvervägande fördelar på den andras bekostnad, kan ej anses vara en lycklig, och i längden medför en sådan säkerligen mera skada än gagn. Särskildt gäller detta om två grannstater som Sverige och Tyskland, som ju i mångt och mycket äro hänvisade till hvarandra och som båda blott kunna ha nytta af att ett verkligt godt förhållande på alla områden råder dem emellan. En illa ekvibrerad handelsöfverenskommelse föder missnöje i vida kretsar — ett missnöje som gifvetvis får sin återverkan på den allmänna stämningen i de båda länderna. Alltså menar jag, att de uppoffringar, som å ömse sidor gjorts, icke få anses vara gjorda förgäfvos — de bära frukt i andra hänseenden.

I öfrigt kunna våra industrikretsar vara öfvertygade, att allt hvad som kunnat göras för att uppnå bästa möjliga villkor också

*Ang. en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad han-
dels och sjö-
fartstraktat
m. m.
(Forts.)*

Ang en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad han-
dels- och sjö-
fartstraktat
m. m.
(Forts.)

blifvit gjordt. Och om det ej i allo lyckats, så beror detta på nyss anförda omständigheter och hänsyn.

Jag har sagt, att det ända i det sista såg mörkt ut med utsikten att komma till ett resultat. Detta var särskildt på grund af intressebotsatsen mellan snickeriindustrierna i de båda länderna och emedan man från svensk sida var besluten att som ett oefftergifligt villkor fasthålla fordran på införsel i Tyskland i det minsta på oförändrade villkor af bearbetade trävaror (dörrar och fönster-ramar) och hellre låtit traktaten falla än i denna punkt ingått på en försämring för vår snickerihandtering, som redan nu har svårt att reda sig.

Samma var ock förhållandet i afseende å det från vår sida fordrade bibehållandet af tullfriheten å gatsten. Som herrarne känna till, reste sig i tyska intresserade kretsar ett lifligt motstånd häremot, hvilket äfven kom till uttryck i tyska riksdagen, men äfven på denna punkt var regeringen besluten att göra sin fordran till ett sine qua non.

Jag vill nu här i största korthet resumera de fördelar som det nu uppgjorda traktatförslaget erbjuder oss.

Dessa äro:

fortfarande bibehållandet af mest gynnade nations ställning, hvilket torde vara en naturlig förutsättning för att vi öfverhufvud taget skola kunna drifva handel på Tyskland;

i några fall nedsatta tullsatser för åtskilliga af våra export-artiklar. Härvid märkas, utom de af mig nyssnämnda stora artiklarna (snickerivaror och gatsten), hufvudsakligen: vissa slag af stenhuggeriarbeten, såsom råblock för sliperierna och råkantsten, våt trämassa, lingon samt vissa slag af järnvaror, såsom rundstål och kalldraget stål;

vidare för en del af våra exportartiklar bundna tullsatser med få undantag i samma utsträckning och till samma belopp som förut, och vill jag särskildt påpeka den nytillkomna för vårt jordbruk betydelsefulla bindningen af tullfrihet å steriliserad mjölk;

och »last but not least», beredande af möjlighet för export af lefvande kreatur från Sverige till Tyskland.

Denna sistnämnda viktiga förmån finnes visserligen ej upptagen i själfva traktaten, men det är blott i sammanhang med densamma som detta af våra landtbrukare länge hysta önskemål nu ändtligen efter mångåriga fruktlösa bemödanden kunnat definitivt realiseras. Då från tysk sida för detta medgifvande uppställts som villkor befintligheten af en karantänsanstalt på vår östra landgräns, inses nyttan af Riksdagens förra året därom fattade beslut.

Vidare har beträffande å andra sidan den utländska konkurrensen på vår hemmamarknad i flera afseenden ett något effektivare och, med hänsyn till vår industris utveckling sedan 1892 års tull-taxa kom till stånd, bättre afpassadt tullskydd kunnat beredas vår inhemska industri. Där nedsättningar i industritullar måst med-

gifvas, har man i möjligaste mån sökt begränsa dessa till sådana Ang. en mellan
industrigrenar, hvars utvecklingsmöjligheter relativt taget varit af Sverige och
mindre betydelse. Tyska riket

A förlustkontot ha vi emellertid att anteckna den förhöjning i afslutad han-
de- och sjö-
fartstraktat
m. m.
(Forts.)
de tyska tullsatserna för åtskilliga stenhuggeriarbeten, som ej kunde
förhindras, och dit vill jag äfven räkna, att vi ej lyckades genom-
drifva den för vår snickeriindustri välbehöfliga reduktionen till 3
M. å tullen för dörrar och fönsterramar.

På denna senare punkt höll traktaten på att stranda, då från
tysk sida lika envist fasthölls vid fordran på tvärtom en höjning
af den nuvarande tullen ända till 5 M., och äfven här var det slut-
ligen blott på kompromissens väg, som man lyckades komma till
en för oss något så när tillfredsställande lösning, nämligen bibehål-
landet af status quo.

Men äfven om man kunnat önska att det varit möjligt att på
en eller annan punkt utverka några ytterligare lättnader för vår
export, ett något effektivare skydd för vår inhemska industri mot
den utländska konkurrensen, så kan man dock säga, anser jag — jag
upprepar det — att vi i stort sedt uppnått hvad vi rimligen kunna
begära, om man öfverhufvud vill reglera handelsförhållandena med
Tyskland medelst en tarifftraktat; och om nödvändigheten af ett
fortgående på den en gång inslagna vägen under föreliggande om-
ständigheter torde meningsskiljaktighet väl knappast förefinnas. All-
deles samma reflexion torde också våra tyska vänner i detta ögon-
blick kunna göra; de ha äfvenledes fått hvad de rimligtvis kunnat
hoppas på, och detta är af skäl jag framhållit i början af mitt an-
förande också fullkomligt i sin ordning.

På samma gång jag sålunda vidhåller, att traktaten är så för-
delaktig för Sverige, som den på grund af omständigheterna kunde
bli, påstår jag alltså, att vår medkontrahent måste likaså ha alla
skäl att vara belåten med densamma och detta särskildt till följd
af det viktiga medgifvandet från svensk sida, hvarigenom den tyska
järnverksindustrin fortfarande för en följd af år framåt fått sig till-
försäkrad obehindrad tillförsel af betydande kvantiteter af vår för
densamma behöfliga järnmalm.

I Tyskland drifver man gärna i agitatoriskt syfte det påståen-
det, att det öfvervägande ligger i Sveriges intresse att traktatmässigt
reglera sina handelsförbindelser med Tyskland af den orsak, att den
svenska exporten ensamt till detta land utgör ej mindre än om-
kring 20 % af Sveriges hela export till utlandet, under det att
Tysklands export till Sverige uppgår till icke ens 2 % af den sam-
lade tyska exporten.

En dylik enbart på statistiska siffror fotad jämförelse och däraf
dragen slutsats är emellertid haltande redan på grund af den olika
beskaffenheten af de exporterade varuslagen, från Tyskland helfabri-
kat, af hvilka vi i flera fall ej torde ha särskildt behof, och från
Sverige mestadels råämnen och halffabrikat, som den tyska afnä-

*Ang. en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad han-
dels- och sjö-
fartstraktat
m. m.
(Forts.)*

maren mer eller mindre behöfver. Därtill kommer — och det torde vara särskildt lämpligt att här påpeka detta — hurusom man härstädes vid mätandet af varuutbytet med Tyskland och därmed värdet af handelstraktaten, räknar den till ett värde af ett 50-tal millioner mark uppgående svenska järnmalmexporten till Tyskland i betydligt högre grad såsom en vinst för Tyskland än som en fördel för Sverige. Dessa 50 millioner torde sålunda icke rätteligen kunna inberäknas i det reella värdet af vår utförsel till Tyskland, och då ställer sig jämförelsen betydligt olika.

Jag anser behöfligt att i detta sammanhang uttala detta, på det icke i utlandet oriktiga föreställningar må kvarstå om vår industris beroende af den utländska marknaden i större mån än som verkligen är fallet.

Af de af finansministern i motiveringen till den kungliga propositionen anförda data och siffror — jag vill ej trötta kammaren med att här upprepa dem — framgår, hurusom under hägnets af den nu gällande traktaten med Tyskland vår exportindustri frodats och utvecklats och hurusom å andra sidan äfven med de i vår tull-taxa bundna tullsatserna, den konkurrerande utländska importen ej på något särskildt tryckande sätt tilltagit. Anledning finnes ju sålunda att antaga, att förhållandet torde komma att bli detsamma äfven under den nya traktaten, därest densamma, såsom är att hoppas, blir verklighet.

Hvad som i hvarje händelse vinnes — nämligen den stabilitet och säkerhet i tullhänseende, utan hvilka handelsförbindelserna mellan två länder ej kunna rätt utveckla sig — är af så stor betydelse att, äfven om verket inte är alldeles fullkomligt, någon tvekan inte synes mig å någondera sidan kunna råda om förslagets antagande.

Äfven om i de båda ländernas industrikretsar de finnas som, på grund däraf att de anse sina specifika intressen — hvilkas berättigande i och för sig jag ingalunda vill underkänna — icke tillräckligt tillgodosedda, inte skulle rygga tillbaka för att framkalla de följder för det allmännas väl, som ett traktatlöst tillstånd skulle medföra, så vill jag dock för min del, ehuru väl jag skulle önskat att traktaten blifvit för oss fördelaktigare, ej taga på mig ansvaret för ett steg, hvars konsekvenser ej låta sig öfverblickas och som antagligen komma att utsträcka sina verkningar på andra områden än det rent handelspolitiska. Hvad man än må säga därom, så tror jag ej, att den starka spänning, som ett tullkrig medför, kan förbli alldeles utan inflytande på förbindelserna i öfrigt mellan två folk. Ur synpunkten af bådas välförstådda intresse, vore det därför på det högsta att beklaga, om det så naturliga förträffliga förhållande, som nu råder mellan de båda genom så många gemensamma intressen förbundna grannfolken, af en dylik anledning, om ock blott tidvis, komme att grumlas.

På de skäl jag sålunda i korthet anført, anser jag för min del

att Riksdagen bör godkänna det föreliggande traktatförslaget, och tillåter jag mig i sammanhang därmed erinra, att i detsamma inga ändringar kunna ske, utan att det måste i sin helhet antagas eller förkastas.

*Ang. en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad han-
dels- och sjö-
fartstraktat
m. m.
(Forts.)*

Herr Carlberg: Herr talman, mina herrar! I tulltaxekommitténs förslag till tulltaxa voro samtliga produkter af vår svenska järnhandtering åsatta tullar, som voro afsedda att stödja industriens ansträngningar att vinna marknad inom eget land och därifrån uttränga den utländska importen.

I Kungl. Maj:ts proposition med tulltaxa år 1910 voro dessa tullsatser intagna med undantag af endast för artikeln tackjärn, som var befriad från tull. Förra årets bevillningsutskott och därefter samma års Riksdag försämrade tullskyddet för järnindustrien ännu mera genom att borttaga tullarna å räler, balkar m. m.

Man kan sålunda ej påstå, att regering och Riksdag jämnade vägen för våra traktatsunderhandlare i fråga om tillgodoseendet af järnhandteringsintresse.

Traktatens bestämmelser för denna vår äldsta exportindustri äro också föga glädjande.

Se vi på de tyska medgifvanden, som finnas intagna i traktatförslaget, finner man, att de utgöras hufvudsakligen i bindning af tullsatserna för några varuslag, såsom smältstycken, ämnen och rör, samt återförande till förut vanlig praxis af en under sista tiden iakttagen tullbehandlingspraxis för dessa ämnen, som varit till skada för vår export. För tackjärn åter är tullsatsen oförändrad. Det hade dock varit af synnerligt stort intresse att få denna tullsats borttagen. Vår tackjärnsexport till Tyskland 1909 var c:a 32,000 ton uteslutande träkolstäckjärn, och då den tyska träkolstäckjärnstillverkningen ej öfverstiger 5,000 ton pr år och vår export sålunda ej nämnvärdt konkurrerar med det tyska fabrikket, borde man kunna hafva hyst förhoppningar, att det skulle lyckas för våra underhandlare att få träkolstäckjärn fritt infördt i Tyskland.

Gå vi nu till förslagets bestämmelser i fråga om vår svenska tulltaxa, finna vi, att tullsatserna för en hel mängd till järnindustrien hänförliga artiklar, inalles mellan 40 och 59 positioner, äro sänkta och att tullfriheten för tackjärn bibehållits, utan rätt att under traktatiden åsätta tull å denna vara.

Vidare har Tyskland utverkat sig förbud för åsättande af exporttull å svensk järnmalm.

Sakförhållandet är alltså sådant, att Tyskland äger rätt att utan exporttull bekomma vår malm, sedan hit tullfritt införa järnet i denna malm i form af tackjärn, räler och balkar, hvaremot vi mötas i Tyskland af tullar på alla artiklar af vår järntillverkning.

Detta förhållande är bedröfligt och är ej ägnadt att underlätta den förädling af järnmalm inom eget land, som anvisas oss af såväl våra stora järnmalmstillgångar och våra betydande kraftkällor i

Ang. en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad han-
dels- och sjö-
fartstraktat
m. m.
(Forts.)

vattenfallen, som af de framsteg i fråga om elektrisk järnframställning, som vi gjort under senaste tiden och som möjliggör för oss att med samma totala träkolsåtgång tillverka inemot 3 gånger så mycket tackjärn, som vi för närvarande göra.

Ehuru jag ansett mig böra gifva ett uttryck åt dessa bekymmer i fråga om traktatens inverkan på Sveriges järnindustri, anser jag mig ej böra, som frågan nu föreligger, yrka afslag på densamma.

Herr talman! Jag har intet yrkande att framställa.

Herr Larsson, Knut: Då handels- och sjöfartstraktaten mellan Sverige och Tyska riket förra året var föremål för Riksdagens beslut i fråga om dess förlängning till den 1 december 1911, uttalade jag i kammaren bekymmer för den svåra ställning, hvori den svenska snickeriindustrien skulle komma, på grund däraf att införseltullen i Tyskland på dörrar och fönsterkarmar höjts från 3 till 4 mark, och det uttalades därjämte den förhoppningen, att det skulle vara möjligt för våra underhandlare att vid traktatens förnyelse få tullsatsen nedsatt till hvad den varit förut eller 3 mark. Detta synes nu icke hafva lyckats. Jag är icke främmande för de stora svårigheter, som ett litet land har, då det gäller att underhandla med ett större. Men man kunde väl haft förhoppning om att, då vi afstått från exporttullen å järnmalm och dessutom beredt tyskarna så många lättnader med afseende på införseln af deras helfabrikat till Sverige, det lilla, som vi exportera af färdiga produkter, skulle mötts med större lättnader. Om vi se på de båda ländernas industri, så är den högt uppdrifven i Tyskland, då vi däremot exportera mest half-fabrikat och råvaror. Om Tyskland medgifver tullfrihet å trämassa är det endast till fördel för deras egna pappersbruk, men så fort vi exportera en i någon mån förädlad vara, om också endast en hyflad plank, mötas vi genast med hög tull. Och det är så mycket märkvärdigare, som man i Tyskland icke använder annat än svenska dörrar och fönsterramar. I England lär man tro, att Sverige vunnit så ofantligt genom denna traktat, och man har nästan hånat Tyskland för den för detsamma ofördelaktiga traktaten. Det kan icke annat än vara förenadt med bekymmer för små länder att ha att göra med de stora industriländerna. De förra kunna på sådant sätt bli hänvisade till att uteslutande göra half-fabrikat och icke få utveckla sin industri. Man kunde på den grund bli frestad att anse, att traktaten borde förkastas, men det finnes måhända så många andra skäl att vara tillmötesgående mot ett mot oss så vänskapligt sinnadt grannland som Tyskland, och från den sidan sedt är det kanske lyckligast, att traktaten antages — men penningar kommer den att kosta oss. Jag har intet yrkande.

Herr Lindblad: Det är förvisso icke klandersjuka mot regeringen eller otacksamhet mot underhandlarna, hvilkas skicklighet vi alla känna och erkänna, som förmår mig att här framföra vissa

önsknings beträffande landtbruket uti ifrågavarande traktat, som enligt mitt förmenande hade bort bättre komma till sin rätt. Vid första sammanträffandet mellan underhandlarne uttalades i tidningarna önskan, att äfven landtbruket skulle representeras och att man skulle få särskild sakkunnig på detta område vid underhandlingen. Jag är öfvertygad att man inom provinsen Skåne, som det närmast gäller, hade haft mycket goda krafter till sitt förfogande, hvilka kunnat lämna underhandlarne ett värdefullt stöd. Men att nu, såsom från tyskt håll framhållits, lättnaden för vår kreaturs-export skulle vara fullständig, är icke gifvet. Det beror, vill jag påpeka, helt och hållet på huru dessa karantänsbestämmelser komma att tillämpas och med hvilken stränghet de tyska myndigheterna komma att gå till väga. Det blir, såsom vi veta, tio dagars karantän, och om jag rätt uppfattat yttrandet af en underhandlare, som jag i detta ärende samtalade med, har det icke alls varit något resonemang om denna karantän. Jag påpekar emellertid, att det helt och hållet hänger på, huru karantänsundersökningarna bedrifvas; då man uppställt fordran på att t. ex. tuberkulos skall vara skäl för att refusera och återsända slaktboskap, förefaller det mig, att spelrum lämnats för en ganska subjektiv tolkning hos besiktningsmännen. Då icke tuberkulinprof får vara afgörande, utan klinisk undersökning skall äga rum, kommer mycket stort spelrum att gifvas vid bedömandet. För att få detta bättre ordnad, hade det varit af synnerlig vikt, om man lyckats utverka karantänsanstaltens förläggande till svenskt område — naturligtvis under fullständig kontroll af en af Tyska riket tillsatt och aflönad veterinär. För något år sedan, då frågan om karantän för pommerska gäss var före, var det på allvar tal om karantänsanstaltens förläggande å tysk boten, men frågan förföll af den anledning, att kostnaden skulle bestridas af importören, och detta kunde ju icke anses lämpligt.

Vidare vill jag säga, att det är alldeles nödvändigt, att den svenska karantänsanstalten blir fullständigt afskild från de öfriga nordiska ländernas, ty annars kommer man, om smitta skulle yppa sig för ett enda af dessa länder, att helt enkelt afstänga den gemensamma karantänsanstalten, och våra djur finge följa med på köpet. Då från tysk sida icke ens blifvit utfäst någon viss tid, inom hvilken ifrågavarande anstalt skall vara färdig, är det att befara, att det kan dröja en ganska rundlig tid. Vi veta, att vi allt hittills haft strängare villkor och större svårigheter än vårt grannland Danmark i afseende å kreatursexporten, och jag är öfvertygad om att äfven i fortsättningen man kommer att från Skåne skicka sina kreatur i förseglade vagnar till Schweiz, fast detta långa afstånd naturligtvis försämrar varans beskaffenhet och äfven gör försändelsen förenad med så stora utgifter, att exporten blir mindre lönande. Faktum är, att i Schweiz betalats högre pris än i Tyskland, så att exporten ändå gått för sig. Det vore då märkvärdigt, om icke Tyskland fullständigt skulle tillmötesgå våra kraf i detta fall, så att en

*Ang. en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad han-
dels- och sjö-
fartstraktat
m. m.
(Forts.)*

Ang. en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad han-
dels- och sjö-
fartstraktat
m. m.
(Forts.)

fullt lojal behandling kunde konstateras. Jag har velat fästa uppmärksamheten på detta, då det vore af synnerligen stort intresse om vår diplomati lyckades utverka lättnader i af mig påpekadt afseende. Kunde karantänsanstalten förläggas till svenskt område, så vore retureringen mindre svår, djuren sluppe ifrån de 10 dagarnas dröjsmål *efter* sjöresan och vi finge tillfredsställelsen att en gång få ett medgifvande, som danskarne ej hafva. Då vi hittills varit sämre lottade än Danmark, anser jag, att det icke vore för tidigt, om Sverige finge någon fördel framför vårt grannland. Med skäl torde man kunna begära detta, då vårt land är ett fullständigt uppland för hela den tyska industrien och denna, såsom bekant, här har mycket god afsättning. Jag tviflar på, att samma tillmötesgående visas från Danmark. Om jag icke tager fel, hafva danskarne visat ganska stor afvoghet mot tyska varor. I Sverige är det tyvärr tvärtom. Vidare vill jag framhålla, att vårt land är utrustadt med så stora fördelar i förefintliga järnmalmstillgångar, hvilka äro för Tyskland omistliga, så att blott denna omständighet — att malmexporten fortfarande utan exporttull skall försiggå till Tyskland — borde tillförsäkra oss vissa företrädesrättigheter och berättiga oss till behandling såsom mer gynnad nation än Danmark.

Jag har icke något yrkande att göra, men har redan nu velat uttala min förhoppning, att de tyska myndigheterna i fråga om kreatursimporten skola ställa sig fullt lojala, så att icke i anledning af ogrundade misstankar man returnerar exportdjur, som från Sverige öfverförts till Tyskland. Mången gång har agrarpartiet inom tyska riksdagen haft vind i seglen till sådan grad, att resultatet i fråga om kreatursexporten för oss blifvit strängare än det behöft vara. Det är säkerligen till *Tysklands* fördel, att afsättningen af landbruksprodukter är så lönande i Sverige, att vår befolkning kvarblifver vid jordbruket och att Sveriges industri tillväxer långsammare. Dess säkrare har Tyskland kvar sin marknad på Sverige.

Herr Kjellén: Då jag tog liflig del i diskussionen om 1906 års traktat och då jag i en därmed nära sammanhängande punkt vid ett par tillfällen uppträdt som motionär, torde det icke anses olämpligt, om jag nu uttalar mig äfven i denna kammare, om denna nya traktat.

Punkten i fråga gäller *malmtullen*. Den eftergafs år 1906, och den släppes äfven nu; därtill skola nu komma ytterligare garantier för att järnmalmsexporten icke skall på något vis hämmas. Både föredragande statsrådet och utskottet hafva pekat på denna förlust, utskottet har betecknat det såsom en betydande eftergift »icke minst rent principiellt sedt», och statsrådet antyder äfven principiella betänkligheter. Jag skall tillåta mig att dröja ett ögonblick vid denna fråga för att söka uppvisa, att betänkligheterna icke stanna vid det principiella, utan leda rätt in i det praktiska området.

Vi minnas alla, hvilken roll frågan om exporttull på malm

spelade i den svenska politiken för några år sedan. Och detta är helt naturligt. Det var svenska kronans enda, men effektiva, medel att göra statens synpunkt gällande gentemot å ena sidan en inhemsk stormakt, det mäktiga *malmsäljande* bolaget däruppe i norden, och å andra sidan emot den utländska *malmköpande* stormakten i söder. Med tullen i sina händer kunde kronan utöfva kontroll på denna affär, så att icke landet för kommande generationer skulle blifva fattigare, medan enskilde och utlandet blefvo rikare. Men vi hafva fått se kronan utlämna detta sitt vapen, först år 1906 till köparen Tyskland, så år 1907 till säljaren Kirunabolaget (i form af lagstadgad restitution) och nu 1911 åter och kanske oåterkalleligt till Tyskland. D. v. s. kronan tvär sina händer och låter affären gå, och medan de svenska människorna strömma bort till Amerika, så strömmar det svenska järnet öfver till Tyskland...

Ang. en mellan Sverige och Tyska riket afslutad handels- och sjöfartstraktat m. m. (Forts.)

Jag skall korteligen söka förklara den fara, som synes oss svenske nationalister här föreligga. Redan år 1906 gjorde tyskarne förbudet mot malmtull till villkor för hela traktaten, och samma strama omedgörlighet ha de visat nu; departementschefen vittnar å sidan 249 därom. Hvilken betydelse har då denna punkt för Tyskland? Departementschefen framhåller det viktiga för dess näringslif i att ha säker tillgång på råvaran järn. Ja, det är ganska naturligt. Men månne Tysklands vinst stannar därvid? Månne Sverige för Tysklands järnindustri spelar rollen bara som *leverantör af råvaran*? Månne det icke också har mycken betydelse som *konsument af den färdiga produkten*? Vi köpa som 15, ehuru vi bara äro 5, ha vi nyss hört sägas om oss. Kirunamalmen går ut till Tyskland, men den kommer tillbaka till sitt fosterland i form af förädladt järn, och detta med sådan kraft, att vår inhemska järnförädlingsindustri icke kan få nog luft under vingarna — och så har Sverige själf levererat Tyskland de vapen, med hvilka Tyskland hindrar Sverige att bli en allvarlig *konkurrent på världsmarknaden*.

Månne icke detta är pudelns kärna? Det är verkligen från tysk horisont fara å färde, att det i norr sticker upp en konkurrent på järnförädlingens betydelsefulla område. För oss svenskar betecknar denna eventualitet nästan obegränsade förhoppningar. Det stora järnbruket är jämte det lilla landtbruket, såvidt vi nu kunna se, vårt lands framtid. Vi ha alla primärbetingelser för produktion af järn i sällsynt grad: råvaran i jordens rikaste järnberg, kraften i de väldiga vattenfallen å ena sidan, i svenskt världsberömdt ingenjörssnille å den andra. Det återstår blott *ett* väsentligt och nödvändigt: af-sättningsmarknad, först inomlands och så utanför. När vi fört tanken så långt, då faller en stor skugga öfver taflan: det är den öfvermäktiga tyska järnindustrien, som kommit in genom porten, och denna traktat är porten, och dess artikel 7, som förbjuder malmtullen, är själfva nyckeln till låset.

Nu skall man säga mig, att denna diskussion är afslutad; det skedde när talmansklubbarna föllo öfver de beslut, som ordnade för-

Ang. en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad han-
dels- och sjö-
fartstraktat
m. m.
(Forts.)

hållandet mellan staten och Kirunabolaget. Det är sant, och jag försatt icke min talan då. Men då herr statsrådet å sidan 249 hänvisar härtill med orden, att det *statsfinansiella* värdet af malmtullen därmed reducerats, så har jag nu velat framhålla, att det *national-ekonomiska* står kvar, och att det är det, som vi nu i denna traktat gå att skrinlägga.

Jag kan icke underlåta, herr talman, att i detta ögonblick söka en utsikt öfver själfva karaktären af den handelsförbindelse man föreslår oss. Den sammanhänger på det intimaste med de utbytta artiklarnas egenskap af råvara eller fabrikat. I det förra fallet byter man sinsemellan landens *natur*, i det senare folkens *arbete* (med eller utan rötter i naturen). Det senare är ett mera utveckladt stadium; det tillhör gamla högt stående *kulturland* att själfva förädla sina produkter och sålunda gifva dem åt världen utanför. Det förra åter tillhör tidigare perioder, då man ej hunnit så långt i kultur. Det är *koloniens* typ. Sålunda se vi i samtiden stormakterna skaffa sig kolonier, i direkt syfte dels för att få råvaran, dels för att sedan få köpare af den förädlade varan. Läger man denna synpunkt på traktaten mellan Sverige och Tyskland, så blir resultatet icke hugnesamt för ett svenskt hjärta. Sverige är dock järnbärrlandet, det gamla högt stående kulturlandet, det är skapadt för en aktiv roll i detta hänseende, och det måste bjuda emot att se det träda i förbindelser, där det snarast framträder i kolonityp, spelar rollen af handelspolitisk koloni. Detta är icke jämbördighet, det är icke den moderna nationalekonomiska typen, där man följer lagen om naturligt produktutbyte, råvara mot råvara och industriprodukt mot industriprodukt. Vår roll är passiv, vi kunna möjligen bevara vår ställning, men aldrig tänka på en stark progression.

Då frågar jag, sakna vi då alla möjligheter till en progressiv handelspolitik? Gifves det icke någon marknad i världen, där den svenska industrien kunde framträda med en starkt aktiv roll? Vi behöfva endast granska horisonten för att få den frågan besvarad. Tre stormakter, d. v. s. tre jättemarknader, omge vårt land geografiskt: den engelska, den tyska och den ryska. De båda förstnämnda äro äfven kulturellt starkare än vi; alla svenska varor, som komma dit, möta därinne alster af öfvermäktig inhemsk industri; vi kunna således aldrig få obegränsad rörelsefrihet för vår företagsamhet där. Men hur är det med Ryssland? Där finns ingen stark hemmaindustri att täfla med, ty det ryska folket står i det hela på ett lägre kulturstadium. Ryssland är alltså vårt stora naturliga uppland, gentemot hvilket vi kunna framträda såsom ett folk af handelspolitisk kulturtyp. Det vinkar oss med en nästan obegränsad köpmarknad vid samma tid, då förutsättningar för en nästan obegränsad industriutveckling börjat mogna inom våra egna gränser. Där se vi en marknad, som ligger och väntar på oss, och där vi måhända kunna hämta ökad motståndskraft i den konkurrens, som denna traktat

hotar med. Enligt lagen för minsta motståndet borde alltså det nationella arbete, som representeras af exporten, flyta dit.

Hur är det då för närvarande? Jo, Ryssland tar knappt en *trettiondedel* af vår afsättning, medan de andra bägge storgrannarne taga mera än en *tredjedel* hvar. Det synes mig som om en förutseende svensk handelspolitik här hade en utsikt, så stor och naturlig, att den borde med all kraft upparbetas. Därför vill jag, liksom Karl XII:s staty därute i Kungsträdgården, peka mot öster, icke med bäfvan längre utan med förhoppningar — icke bara »upp genom luften, bort öfver hafven» till de fjärran österland, dit vår ostasiatiska linjes båtar gå, utan också och främst till det stora grannriket på Östersjöns andra strand. *Rättning öster* är sedan länge mitt »*præterea censeo*» i vår ekonomiska politik. Ehuru tacksamt erkännande, att vår nuvarande regering icke heller försummat denna utsikt, hvad kommunikationerna i denna riktning vidkommer, menar jag, att mycket återstår att här göra; och jag vill framhålla det alldeles särskildt nu, då vi äro på väg att förnya intima förhållanden till en annan stormakt, där vi icke kunna räkna på att bli den aktiva parten.

De praktiska män, som under så mycken möda och med så rastlös energi arbetat på det ifrågavarande traktatförslaget, skola hända akta ringa dessa mina farhågor och förhoppningar. Det vore en stor förmåtenhet af mig att sätta mitt opröfvade förstånd i ekonomiska ting mot deras erfarenhet och skarpsinne; jag vill för min ringa del lämna ett lika obetingadt erkännande som någon åt deras kamp för de nationella intressenas tillvaratagande vid denna underhandling; jag har ett starkt intryck af, att de vunnit allt hvad man kunnat hoppas, och kanske ändå lite mera, *inom den ram*, som tidsförhållandena och politiska omständigheter en gång uppdragit. Jag känner också dessa yttre nödvändigheter, som i själfva verket i denna stund binda vår handlingsfrihet därhän, att jag icke nu vågar yrka afslag — så mycket mer som det dock gäller ett med oss i blod befryndadt, i andlig kultur samarbetande och i starka politiska sympatier förbundet folk.

Men jag har velat ge ett uttryck åt den uppfattningen, att vi i vår handelspolitik råkat in i något, som kan bli en återvändsgränd, och att vi kanske icke kunna träda ut ur den, förrän vi bygga upp en själfständig utvecklingslinje i annan riktning. Medan ännu den »svenska veckan» är färsk i vårt minne, har jag därför som svensk man velat uttala, att det endast är med *allvarliga betänkligheter* och *mycken tvekan* — och med hänsyn till de förhållanden bortom rent ekonomiska, som hans excellens utrikesministern antydtt — det är endast så som jag nu lämnar min röst åt denna statshandling.

Herr Hammarström: Det är ju icke att förväna sig öfver att anmärkningar mot föreliggande traktat blifvit här framställda. Det torde man väl nämligen alltid få räkna med, att vid framläggandet af en handelstraktat kritik och opposition förekomma i *bägge*

Ang. en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad han-
dels- och sjö-
fartstraktat
m. m.
(Forts.)

Ang. en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad han-
dels- och sjö-
fartstraktat
m. m.
(Forts.)

de traktatsslutande länderna; man kan göra gällande, å ena som å andra sidan, att de offer, som blifvit gjorda, äro för stora, eller att de fördelar, som vunnits för dessa offer, äro för små, och man kan slutligen också, som den siste ärade talaren gjorde, utan att ingå på enskildheter, finna traktaten otillfredsställande från mera allmänna synpunkter. Det ligger emellertid i sakens natur, hvilket ock här blifvit af hans excellens utrikesministern påpekadt, att ingen handelstraktat kan komma till stånd, utan att ömsesidiga offer bringas, och gifvetvis medföra dessa offer, att enskilda intressen på ena och andra sidan blifva i större eller mindre mån lidande. Det vore ju ganska onaturligt, om icke målsmännen för dessa enskilda intressen skulle, i mer eller mindre bestämd form, framföra protester mot sådana eftergifter. Men på sätt hans excellens framhöll, så måste man se till hur uppgörelsen ställer sig som ett helt betraktadt, se till hur vinsterna i sin helhet ställa sig till eftergifterna i sin helhet, och om man därvid kommer till det resultat, att fördelarna åtminstone någorlunda uppväga olägenheterna, torde traktatens antagande vara att förordas.

Jag skall icke närmare ingå på de framställda anmärkningarna, ty dessa synas mig redan på förhand vara i allt hufvudsakligt bemötta af hans excellens. Så har det ju framhållits, att, huru önskvärdt det än varit, att man kunnat utverka en större nedsättning i den tyska tullen på snickeriarbeten, detta dock icke varit möjligt. Motståndet från tysk sida har varit lika energiskt som våra ansträngningar att bringa ned tullsatsen, och resultatet har, som sagdt, blifvit en kompromiss, däri man stannat vid status quo.

Hvad järnindustrien beträffar, må det väl erkännas, att synnerligen stora offer bragts från svensk sida, och jag förstår mycket väl de betänkligheter, som från den svenska järnindustriens målsmän göras gällande mot traktaten i detta hänseende. Men äfven här gäller, att man på den svenska sidan sökt i möjligaste mån tillvarataga de svenska intressena, och det torde vara ganska naturligt, att, då de svenska underhandlarne bland sig räknat en synnerligt förfaren man, ja, en auktoritet på detta område, sakkunskapen icke saknat tillfälle att göra sig gällande i fråga om järntullarna.

Hvad beträffar de anmärkningar, som framställdes af den ärade talaren på södermanlandsbänken därom, att de förmåner, som utverkats för den svenska kreatursexporten, icke skulle vara fullt tillräckliga, torde man böra observera, att det möter synnerligen stora svårigheter, att på det område, hvarom här är fråga, åstadkomma fullt bindande aftal. Näppeligen något land torde ingå på att i full utsträckning binda hithörande lagstiftning genom en handelstraktat. Man måste emellertid förutsätta, att den öfverenskommelse, som nu är träffad, varder tillämpad på ett lojalt sätt; ty det är ju fullkomligt riktigt, som den ärade talaren anmärkte, att man kan i tillämpningen tillintetgöra hvad som vunnits genom öfverenskommelsen. Men jag har icke den ringaste anledning att tro, att någonting så-

dant skall ifrågakomma. Att för öfrigt tänka sig sådana bestämmelser och anordningar, som den ärade talaren antydde, tror jag är alldeles uteslutet; och jag är viss om att, äfven om man på svenska sidan haft förmånen af den ärade talarens medverkan vid underhandlingarna, det skulle visat sig, att trots hans kända energi det icke varit möjligt att utverka hvad han här framhållit såsom önskvärdt.

*Ang. en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad han-
dels- och sjö-
fartsstraktat
m. m.
(Forts.)*

Utskottet har nu beaktat samtliga de synpunkter, som här i debatten äro framförda, och har äfven berört dem i sitt betänkande, huru kortfattadt detta än är. Utskottet har därvid också, såsom en ärad talare på kalmarbänken framhöll, betonat, att den bestämmelse, som är träffad rörande järnmalmén, är ägnad att väcka synnerligen stora betänkligheter, icke allenast principiellt, utan äfven i annat hänseende. Utan att närmare ingå på saken, vill jag endast ytterligare understryka hvad som förut är erinradt, att säkerligen ingen traktat kunnat komma till stånd, med mindre än att man i detta hänseende från svensk sida låtit förblifva vid status quo; och i sammanhang därmed kan framhållas, att, ehuru väl man kan med fullt fog anse, att traktaten i åtskilliga hänseenden icke tillfredsställer berättigade svenska kraf, den dock i sin helhet för Tyskland innefattar en försämring i status quo. Detta är nu i och för sig ingenting märkvärdigt, ty när 1906 års traktat antogs i Sverige, betonades det med synnerligt stor skärpa i båda kamrarna, att traktaten icke varit antaglig för Sverige, om det varit fråga om en längre giltighetstid, om det varit fråga om en definitiv reglering af våra handelsförbindelser med Tyskland. Så var emellertid icke förhållandet. 1906 års traktat var afsedd att vara allenast ett provisorium, under hvilket vi skulle inrätta oss bättre för traktatunderhandlingarna nästa gång. Därom var man ense i Sverige, och detta hade man med all säkerhet också fullt klart för sig i Tyskland. Gifvet var under sådana omständigheter, att den traktat, som nu skulle kunna af oss accepteras — om en tarifftraktat öfverhufvud taget ånyo skulle kunna komma till stånd — måste blifva mera förmånlig för Sverige och mindre förmånlig för Tyskland än den äldre traktaten. Men det är tydligt, att det icke kunde vara synnerligen angenämt för de tyska underhandlarne, att för sin regering och riksdag presentera en alltför stor försämring. Och denna synpunkt måste man ju också beakta från svensk sida. Det var då icke möjligt för de svenska underhandlarne att drifva sina anspråk så långt, som objektiva skäl och grunder i och för sig måhända kunnat föranleda. Man fick också lof att taga hänsyn till hvad som hade varit. Detta var en olägenhet, som följde af traktatsuppgörelsen af år 1906, den förde med sig en sämre position för Sveriges del vid de nyss afslutade underhandlingarna.

Trots detta har — och däri måste enligt mitt förmenande traktatens största betydelse sökas — den svenska hemmamarknaden för våra förädlade varor blifvit bättre skyddad, än den varit under den

*Ang. en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad han-
dels- och sjö-
fartstraktat
m. m.
(Forts.)*

gamla traktaternas tid. Detta var ju också afsedt med den tulltaxerevision, som nyligen afslutats, och uppenbart är, att, om icke detta ändamål tillräckligt tillgodosetts i traktaten, hela arbetet på svensk sida i och för traktatens förnyande i en bättre form än den gamla varit förfeladt. I anslutning härtill vill jag ock, med anledning af hvad herr Kjellén anförde angående Sveriges ställning i handelspolitiskt hänseende såsom ett land af kolonityp, framhålla, att den nu föreliggande traktaten innebär en möjlighet till förbättring af vår ställning i detta hänseende. Måhända icke så mycket med afseende på möjligheten att exportera förädlade varor — det är väl ännu för tidigt att därvidlag våga tänka sig några större framsteg utom i specialartiklar — men därigenom att den nya traktaten bättre skyddar vår hemmamarknad, sätter den vår egen industri mera i stånd att förse oss med vårt behof af förädlade alster. Vi behöfva ej importera sådana i lika stor utsträckning som hittills och behöfva ej för sådant ändamål utföra våra råvaror.

Emellertid torde, såsom utskottet betonat, hufvudsaken vara, att genom traktaten handelsförbindelsernas ostörda fortgång de bägge länderna emellan tryggas, och därmed följer ju också ett värdefullt trygghet af förbindelserna på öfriga områden. Detta är ett så pass stort intresse, att det torde vara värdt åtskilliga offer, äfven antagandet af en traktat, som säkerligen icke innehåller allt hvad man kunnat önska sig och allt hvad man rättvisligen kunnat fordra. Från denna synpunkt har också utskottet varit enigt i att tillstyrka traktatens antagande.

Jag anhaller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Bergström: Jag tillåter mig meddela, att jag i hufvudsak ansluter mig till hvad herr Kjellén anförde. I malmfrågan yttrade han sig dock i allmänna ordalag, och jag tror icke, att det skulle skada att i denna fråga framdraga några siffror. Vi exportera nu järn i malm till pris ej uppgående till 20 kronor per ton. Samtidigt importera vi — det är sista statistiken jag stöder mig på — maskiner, redskap och verktyg till ett öfverhufvudpris af, om jag ej räknat orätt, 874 kronor 75 öre per ton. Då vi exportera några millioner ton järn i form af järnmalm, blir detta siffror, värda att allvarligen fästa uppmärksamheten vid. Jag tror, att om dessa siffror blefve mera allmänt kända, om betydelsen af dem komme att spridas bland de bredare lagren af vårt folk, dessa utan ringaste betänkande skulle afvisa en traktat af den beskaffenhet, som här föreligger. Men herr Kjellén yttrade, att förhållandena nu äro sådana, att intet bättre resultat kan fås. Regeringen själf har gifvit ett varmt erkännande åt underhandlarne för deras arbete. Jag känner mig öfvertygad om, att vi kunna gifva samma erkännande äfven åt regeringen för hvad den uträttat i den här frågan. Under sådana

omständigheter är det ju alldeles gifvet, att jag i min obetydliga ställning icke vågar yrka afslag.

Herr Cavalli: Innan jag går att med några ord bemöta några af de anmärkningar, som här blifvit gjorda mot det nu föreliggande förslaget till handels- och sjöfartstraktat mellan Sverige och Tyska riket, skall jag först beröra en punkt, hvilken såvidt jag kunnat finna, icke blifvit i diskussionen omnämnd. Det har helt visst icke undgått någon af kammarens ledamöter, att i det nu framlagda förslaget till traktat ett betydande antal positioner i den svenska tulltariffen blifvit under traktatstiden bundna. Den svenska Riksdagen nödgas, om traktaten varder antagen, afstå från rätten att förfoga öfver dessa tullsats till höjande af tullskyddet för vissa näringar. Underhandlarne hafva med tvekan lämnat sitt bifall till bindningarna, men de hafva måst gifva vika därför, att från tysk sida med styrka framhållits risken för Tyskland att sluta en handelstraktat med Sverige, på grund af de i Sverige gällande konstitutionella bestämmelserna, enligt hvilka Riksdagen ensam kan på enskild motion vidtaga höjningar i en tullsats. I följd däraf förekomma så många tullsats bundna, och därvid är nu ingenting att göra, såvidt man vill antaga traktaten.

Hvad så beträffar de erinringar, som här framställts mot traktaten, har det från en ärad ledamot i kammaren framhållits såsom önskvärdt, att vid ordnandet af kreatursexporten från Sverige till Tyskland karantänsanstalten helst bort förläggas till Sverige. Javäl, det må nog så vara, men dithän hafva våra förhoppningar icke sträckt sig. Jag tycker, att det ej är så litet vunnet, när vi fått den förlagd till ändpunkten för den svenska järnvägen — ty dennas ändpunkt blir, när vi hafva en svensk ångfärja på routen Trälleborg — Sassnitz, i Sassnitz.

Det finnes emellertid en punkt i traktaten, vid hvilken såväl hans excellens utrikesministern som äfven en annan ärad talare uppehållit sig, och detta enligt min mening med rätta. Det är den, som gäller snickerivaror. Det var näppeligen någon af oss underhandlare, som gick till arbetet under annan förutsättning, än att det för afslutandet af en traktat måste krävas, att Tyskland sänkte tullsatsen på snickerivaror, icke till den tullsats, som enligt traktaten med Sverige nu är gällande, fyra mark, utan till den gamla tullsatsen, tre mark, som gällde före tillämpningen af den nu gällande tyska tulltariffen. Ty, mina herrar, vid de förberedande utredningar, som verkställdes, innan förhandlingarna med Tyskland började, framgick det med mycken tydlighet, att den svenska snickeriindustrien hade ett oundgängligt behof af nedsättning af tullsatsen för dessa varor till tre mark. Den nedsättning till fyra mark, som nu gäller, har nämligen icke visat sig vara nog effektiv, för att den svenska snickeriindustrien skulle kunna, icke utveckla sig, men bibehålla den marknad den en gång vunnit. Då man emellertid, på

*Ang. en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad han-
dels- och sjö-
fartstraktat
m. m.
(Forts.)*

*Ang. en mellan
Sverige och
Tyska riket
afslutad han-
dels- och sjö-
fartstraktat
m. m.
(Forts.)*

sätt här förut framhållits, icke kunnat nå detta mål, är det gifvet och säkert, att för denna industri antagandet af den nu framlagda traktaten icke är särskildt eftersträfvansvärdt, om ock det naturligtvis är bättre att få denna tullsats fyra mark, än den tullsats som eljest skulle tillämpas gentemot Sverige såsom mest gynnade nation, eller fem mark, ty den sistnämnda tullsatsen hade för snickeriindustrien betydt helt enkelt upphörande af exporten till Tyskland.

Det är gifvet, mina herrar, att jag för min del yrkar bifall till bevillningsutskottets hemställan, men jag har med några ord velat antyda, hvarför det icke är med så stor glädje jag gör det, som det skulle hafva varit, om vi kunnat nå det mål, som jag nyss antydde, ett mål, hvars nående varit önskvärdt, ja, kanske rent af behöfligt för en viktig gren af svensk exportindustri.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 13 och 15 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående reglering af löneförhållandena vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m.,

nr 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående de medel, af hvilka pensioner, som jämlikt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehafvares rätt till pension komma att beviljas befattningshafvare i patent- och registreringsverket samt vid tullverket, äfvensom i försäkringsinspektionen, skola utgå, samt

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande af ett statens kraftverk vid Älfkarleby,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af bankoutskottets den 13 och 15 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 32, angående åtgärder för anskaffande af ny tomt för riksbanksbyggnad i Kristianstad m. m.,

nr 35, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under *tionde* hufvudtiteln gjorda framställning angående pensionering af extra provinsialläkare m. fl. jämte en i ämnet väckt motion,

nr 36, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för folkskollärarnes pensionsinrättning m. m., *dels ock* återremiss af punkten 10:o) af bankoutskottets utlåtande nr 18, samt

nr 37, i anledning af vissa Kungl. Maj:ts propositioner rörande pensioner och understöd å allmänna indragningsstaten,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande bankoutskottets den 13 och 15 innevarande månad bordlagda memorial nr 38, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 1:o) af utskottets utlåtande nr 30 i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bankrörelse och till lag om ändrad lydelse af 10 § i lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker, *dels ock* i ämnet väckta motioner.

I utlåtande nr 30, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bankrörelse och till lag om ändrad lydelse af 10 § i lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker, *dels ock* i ämnet väckta motioner, hade bankoutskottet under 1:o) hemställt, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts berörda proposition och vissa i ärendet väckta motioner, måtte antaga utlåtandet bifogadt förslag till lag om bankrörelse.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna vid behandlingen af ifrågavarande förslag i vissa delar stannat i skiljaktiga beslut; och hade utskottet i föreliggande memorial med anledning häraf afgifvit följande förslag.

Punkten 1.

Beträffande 3 § hade Första kammaren i denna del godkänt *Ang. lagförslag om bankrörelse.* Kungl. Maj:ts förslag, hvaremot Andra kammaren godkänt utskottets förslag.

Utskottet hade hemställt, att Första kammaren måtte, med fränträdande af sitt förut fattade beslut, biträda Andra kammarens beslut.

Friherre Åkerhielm: Jag kan icke underlåta att göra en erinran mot detta sammanjämningsförslag, hvilket synes mig vara ett prof på, huru ett sammanjämningsförslag *icke* bör göras. Om man granskar det närmare, rör det fem paragrafer i de ifrågavarande banklagsförslagen, och såvidt jag kan finna, har i alla dessa fem paragrafer Första kammaren fått draga det kortare strået.

Hvad beträffar sammanjämningsförslaget tredje och femte punkter, som röra frågan, huru decharge skall kunna förvägras, föreligger saken på det sätt, att enligt Första kammarens beslut det skulle erfordras, att en tredjedel af hela grundfondens representanter skulle hafva vägrat ansvarsfrihet, under det att däremot Andra kammaren antagit ett förslag, som går ut på, att det skulle räcka med en femtedel af hela grundfondens representanter. I fråga härom

Ang. lagförslag om bankrörelse. har man tillämpat den vanliga metoden att söka taga det aritmetiska mediet. Men det har nu inträffat, att det medium, som utskottet tagit, eller en fjärdedel innebär ett något större tillmötesgående mot Andra kammaren än mot Första kammaren. Naturligtvis är det så obetydlig skillnad, att därvid icke gärna kan göras någon erinran, och man kunde ej finna något bättre medeltal därvidlag än en fjärdedel. Men jag har velat påpeka, att redan detta innebär ett visst företräde för Andra kammarens mening.

(Forts.) Vid alla de andra paragraferna hemställer bankoutskottet, att Första kammaren skall frånträda sina beslut.

Det må nu så vara att i andra och fjärde punkterna det gäller en skiljaktighet, som är af ytterst obetydlig beskaffenhet. Det är nämligen fråga om, huru man skulle vara kallad till styrelsesammanträde, om ett styrelsesammanträde icke skulle få äga rum, utan att ledamöterna fått tillfälle att närvara eller, som det heter i Andra kammarens förslag, fått kallelse sig tillställd. Det är den senare stiliseringen, som skulle antagas, och jag tycker, att detta kan vara tämligen likgiltigt.

Den första punkten däremot är af ganska viktig beskaffenhet. Där är nämligen fråga, om Kungl. Maj:t skall på grund af en särskild pröfning kunna bestämma, huruvida en bankkoncession skall komma till stånd eller icke.

Jag har naturligtvis, så som frågan nu ligger, intet yrkande att göra, men jag vill fästa uppmärksamheten på, att detta, såvidt jag kan förstå, är ett sätt att göra en sammanjämkning, som icke är tillfredsställande. Jag skulle vilja säga, att det är en sammanjämkning ad observandum, men icke ad imitandum. Vi hafva någon gång förut gjort sådana här sammanjämkningar, men i den mån man det gör, kommer man allt längre och längre ut på det glidande planet, där det till slut kan för oss blifva att i hvarje fall endast antaga Andra kammarens beslut.

Herr Fränckel: Den siste ärade talaren hade visserligen icke något yrkande, men det torde möjligen vara nödigt att klargöra för kammaren, hvarför vi Första kammarens ledamöter inom utskottet enhälligt varit med om det här föreliggande förslaget.

Den ärade talaren erkände, att två af paragraferna, hvarom olika beslut fattats, äro af högst obetydlig natur, och där hade han således ingen invändning att göra emot att vi i ett fall sådant som detta ginge med på att föreslå Första kammaren att frånträda sitt beslut. I den sista punkten, hvari sammanjämkning skulle ske och där det gällde att skilja mellan en tredjedel och en femtedel, hade man tagit det aritmetiska mediet eller en fjärdedel, och icke heller detta har den ärade talaren underkänt. Den enda punkt, mot hvilken han sålunda gjorde anmärkning, var den, som afsåg att Första kammaren i likhet med hvad som förekommer i den kungl. propositionen skulle godkänna, att Kungl. Maj:t må afgöra öfver bankkonces-

sioner, innan de beviljas. När nu Första kammaren fattat sitt beslut i annan riktning och Andra kammaren för sin del ansett, att det borde bibehållas och att sålunda Kungl. Maj:t borde ingripa härvidlag, ansåg bankoutskottet att detta var en väg, som Första kammaren för sin del icke gärna kunde motsätta sig; och då förelåg frågan på det sättet, att tre af paragraferna vore af underordnad beskaffenhet och på dem borde man sålunda icke hänga upp sig, och i den fjärde var föreslagen en sammanjämkning efter siffran. Jag kan ej finna annat än att bankoutskottet haft grundad anledning att begagna detta sätt vid sammanjämkningen. Jag erkänner med den ärade talaren, att det varit sorgligt så till vida, som Första kammaren skulle frånträda sina beslut i tre punkter, under det att man sammanjämkat i den fjärde, men hvart ville man väl komma? Kan det verkligen vara den ärade talarens mening att man skall hänga upp hela banklagen på denna fråga, ty en sammanjämkning i annat syfte än som föreslagits ansågo vi ej tänkbar mot de beslut, som Andra kammaren fattat.

Jag vill således anhålla, att Första kammaren måtte godkänna utskottets sammanjämningsförslag.

Friherre Åkerhielm: Det var väl icke alldeles så som den siste talaren sade, att det varit tre underordnade punkter, där Första kammaren gifvit efter, ty den tredje paragrafen är väl icke af någon underordnad beskaffenhet. Det hade väl varit riktigare vid en sammanjämkning, därest man vill se saken såsom en verklig sammanjämningsfråga, att om man också skilt ifrån de två paragraferna som förekomma under punkterna 2 och 4 och som jag i likhet med den föregående talaren kan erkänna vara af ganska underordnad beskaffenhet, och låt vara att man där gjort en eftergift mot Andra kammaren, så, när man kom på de tvenne viktigare, den jag nyss nämnde och den som gällde beviljandet af decharge, hade det väl varit riktigast att på ena hållet Första kammaren gjort en eftergift och på det andra Andra kammaren. Men nu har Första kammaren gjort eftergift i en punkt under det att i 3 och 5 punkterna man tagit det aritmetiska mediet, men ett medium som varit till Första kammarens nackdel. Jag kan då ej finna annat än att jag har rätt uti att det varit en sammanjämkning, sådan som icke bort ske, och jag beklagar om Första kammaren alltid skall ställas i den situationen, att det är Första kammaren, som vid sammanjämkningar skall göra eftergifter och icke den Andra kammaren.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 2—5.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande samman-
satta lag- och jordbruksutskottets den 13 och 15 i denna månad
bordlagda utlåtande nr 1, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposi-
tioner nr 70 med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 kap. 2 §
i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom äfven-
som om ändringar i och tillägg till 4 kap. samma lag m. m. samt
nr 68 med förslag om ändring i och tillägg till grunderna för förvalt-
ningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall, *dels ock* en i anledning
af sistnämnda proposition väckt motion.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

*Om förvalt-
ningen af vissa
kronan tillhö-
riga vattenfall.*

Utskottet hade till behandling förehäft *dels* Kungl. Maj:ts pro-
position nr 68 med förslag om ändring i och tillägg till grunderna
för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall, *dels ock* en i
anledning af berörda proposition inom Andra kammaren af herr *Carl
Lindhagen* väckt motion nr 331.

I nyssnämnda proposition hade föreslagits

dels att de i 2 § af kungl. kungörelsen den 4 juli 1910 an-
gående grunder för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall
meddelade bestämmelser skulle utbytas mot följande stadganden:

»2 §.

Där vattenfall, som förvaltas af vattenfallsstyrelsen, icke tagits
i anspråk för kronans räkning, ankomme på Kungl. Maj:t att för-
ordna, huruvida det må af kronan med eller utan utmål af mark
upplåtas åt annan till nyttjande. Har förordnande meddelats om
upplåtelse till nyttjande af vattenfallslägenhet, som nu sagts, skall
lägenheten i enlighet med här nedan stadgade grunder genom sty-
relsens försorg upplåtas på arrende eller med vattenfallsrätt.»

dels ock att till omförmälda grunder skulle fogas följande nya
stadganden:

»18 §.

Där vattenfallslägenhet skall upplåtas med vattenfallsrätt, skall
hvad här ofvan i 3—5 och 7—15 samt 17 §§ är föreskrifvet be-
träffande arrende äga motsvarande tillämpning; dock att upplåtelse
af vattenfall i obebbyggt skick må, utan hinder af stadgandet i 4 §,
ske för en tid af intill nittiofem år. Afser sådan upplåtelse längre
tid än sextiofem år, äge nyttjanderättshafvaren ej optionsrätt att få

vattenfallslägenheten till sig ånyo upplåten, utan vare pliktig att vid utgången af upplåtelseiden afträda vattenfallet och utan lösen till kronan afstå de honom tillhöriga, å lägenheten befintliga vattenverksbyggnader äfvensom annan i aftalet angifven, honom tillhörig och å lägenheten befintlig egendom, som erfordras för vattenkraftanläggningens drift. Bestämmelse om hvad sålunda skall gälla skall intagas i upplåtelsehandlingen.

Om förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.
(Forts.)

19 §.

I aftal om vattenfallsrätt må kunna stadgas, att vattenfallsstyrelsen äger utse sakkunnig person, som har att på nyttjanderättshafvarens bekostnad å arbetsplatsen kontrollera arbetets utförande och å kronans vägnar godkänna anläggningarna i den mån de utförts eller fullbordats.

I aftalet skall föreskrifvas, att, om nyttjanderättshafvaren vid utförande af vattenkraftanläggningen gör större afvikelse från de af vattenfallsstyrelsen godkända ritningarna till anläggningen eller icke ställer sig till efterrättelse de föreskrifter, som af vattenfallsstyrelsen meddelats i och för anläggningens utförande på ändamålsenligt och betryggande sätt, vattenfallsstyrelsen skall äga att låta inställa arbetets vidare fortsättande.

Därest i aftalet stadgas skyldighet för nyttjanderättshafvaren att inom viss föreskrifven tid hafva påbörjat arbetet med vattenfallets bebyggande eller hafva fullbordat anläggningen i dess helhet, må tillika, om särskilda skäl föranleda därtill, i aftalet intagas bestämmelse därom, att nyttjanderättshafvaren, i händelse af väsentlig försummelse i nämnda hänseende, skall, om sådant å kronans vägnar yrkas, anses hafva förverkat vattenfallsrätten och kronan förty vara berättigad att uppsäga aftalet; dock att, om uppsägning ej skett inom sex månader från den tid, då arbetet skulle hafva varit påbörjadt eller anläggningen fullbordad, kronan sedan ej äger åberopa nyttjanderättshafvarens försummelse härutinnan såsom grund för hans skiljande från vattenfallsrätten.»

Herr *Lindhagen* hade i sin motion hemställt, att Riksdagen med anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 68 med förslag om ändring i och tillägg till grunderna för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall måtte besluta sådana ändringar och tillägg till nämnda grunder för upplåtelse med vattenfallsrätt eller arrenderätt, som af motionären ifrågasatts.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på åberopade skäl hemställt,

att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande pro-

Om förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall. position nr 68 samt herr Lindhagens förevarande motion, måtte för sin del besluta

(Forts.)

dels att de i 2 § af kungl. kungörelsen den 4 juli 1910 angående grunder för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall meddelade bestämmelser skulle utbytas mot följande stadganden:

»2 §.

Där vattenfall, som förvaltas af vattenfallsstyrelsen, icke tagits i anspråk för kronans räkning, ankomme på Kungl. Maj:t att förordna, huruvida det må af kronan med eller utan utmål af mark upplåtas åt annan till nyttjande. Har förordnande meddelats om upplåtelse till nyttjande af vattenfallslägenhet, som nu sagts, skall lägenheten i enlighet med här nedan stadgade grunder genom styrelsens försorg upplåtas på arrende eller med vattenfallsrätt.»

dels ock att till omförmälda grunder skulle fogas följande nya stadganden:

»18 §.

Där vattenfallslägenhet skall upplåtas med vattenfallsrätt, skall hvad här ofvan i 3—5 och 7—15 samt 17 §§ är föreskrifvet beträffande arrende äga motsvarande tillämpning; dock att upplåtelse af vattenfall i obebyggdt skick må, utan hinder af stadgandet i 4 §, ske för en tid af intill nittiofem år. Afser sådan upplåtelse längre tid än sextiofem år, äge nyttjanderättshafvaren ej optionsrätt att få vattenfallslägenheten till sig ånyo upplåten, utan vare pliktig att vid utgången af upplåtelse tiden afträda vattenfallet och utan lösen till kronan afstå de honom tillhöriga, å lägenheten befintliga vattenverksbyggnader äfvensom annan i aftalet angifven, honom tillhörig och å lägenheten befintlig egendom, som erfordras för vattenkraftanläggningens drift. Bestämmelse om hvad sålunda skall gälla skall intagas i upplåtelsehandlingen.

19 §.

I aftal om vattenfallsrätt må kunna stadgas, att vattenfallsstyrelsen äger utse sakkunnig person, som har att på nyttjanderättshafvarens bekostnad å arbetsplatsen kontrollera arbetets utförande och å kronans vägnar godkänna anläggningarna i den mån de utförts eller fullbordats.

I aftalet skall föreskrifvas, att, om nyttjanderättshafvaren vid utförande af vattenkraftanläggningen gör större afvikelse från de af vattenfallsstyrelsen godkända ritningarna till anläggningen eller icke ställer sig till efterrättelse de föreskrifter, som af vattenfallsstyrelsen

meddelats i och för anläggningens utförande på ändamålsenligt och betryggande sätt, vattenfallsstyrelsen skall äga att låta inställa arbetets vidare fortsättande.

Därest i aftalet stadgas skyldighet för nyttjanderättshafvaren att inom viss föreskrifven tid hafva påbörjat arbetet med vattenfalllets bebyggande eller hafva fullbordat anläggningen i dess helhet må tillika, om särskilda skäl föranleda därtill, i aftalet intagas bestämmelse därom, att nyttjanderättshafvaren, i händelse af väsentlig försummelse i nämnda hänseende, skall, om sådant å kronans vägnar yrkas, anses hafva förverkat vattenfallsrätten och kronan förty vara berättigad att uppsäga aftalet. Innehåller aftalet bestämmelse därom, att upplåten vattenkraft eller däraf framställd energi skall användas för visst angifvet ändamål, och tager nyttjanderättshafvaren för annat ändamål än sålunda förutsatts vattenkraften eller energien i anspråk till sådan omfattning, att det ursprungliga ändamålet eftersättes, skall, om förbehåll därom skett i aftalet, kronan jämväl kunna påfordra, att vattenfallsrätten skall vara förverkad och förty äga uppsäga aftalet. Har ej uppsägning skett inom ett år efter det anledning därtill efter ty nyss är sagdt för hvarje fall yppades, äger kronan sedermera ej åberopa nyttjanderättshafvarens försummelse i nu nämndt hänseende såsom grund för hans skiljande från vattenfallsrätten.

Om förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.
(Forts.)

I aftalet må kunna stadgas skyldighet för nyttjanderättshafvaren att i fråga om tillhandahållande af vattenkraft eller däraf framställd energi vara underkastad de villkor, som i vederbörande konsumenters eller eljest i allmänhetens intresse kunna befinnas erforderliga.

20 §.

Vattenfallsrätt må icke utan Konungens tillstånd upplåtas eller öfverlåtas till annan än i Sverige bosatt svensk medborgare eller handelsbolag, hvars samtliga medlemmar äro svenska medborgare, bosatta här i riket, eller aktiebolag, hvars bolagsordning föreskrifver, dels att aktie icke må utan Konungens tillstånd tecknas af eller öfverlåtas å andra än i Sverige bosatta svenska medborgare, dels att ändring i bolagsordningen i detta hänseende icke är giltig, med mindre Konungen till ändringen lämnat medgifvande».

Beträffande utskottets hemställan under förevarande punkt hade reservationer afgifvits af

1:o herrar *Håkanson, Gustaf Andersson, af Ekenstam, Trana* och *Fahlén*, hvilka hemställt, att den föreslagna nya 19 § i de ifrågavarande grunderna för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall måtte erhålla den lydelse, som af Kungl. Maj:t föreslagits; samt

2:o herr *Alfred Petersson*, greve *Hamilton* samt herrar *Kron-*
Första kammarens protokoll 1911. Nr 30

Om förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.
(Forts.)

18 §.

Där vattenfallslägenhet skall upplåtas med vattenfallsrätt, skall hvad här ofvan i 3—5 och 7—15 samt 17 §§ är föreskrifvet beträffande arrende äga motsvarande tillämpning.

Herr af Ekenstam: Då regeringen här framkommit med sitt förslag om ett annat medel, hvarigenom kronans vattenfall skulle kunna komma till användning än genom den arrenderätt, som af föregående Riksdag beslutats, har det naturligtvis varit meningen, att man vid en sådan vattenfallsrätt skulle komma till någonting annat, någonting bättre och säkrare, till någonting, hvarmed kapitalisterna skulle bättre lockas till dessa vattenfall än genom den arrenderätt, som förut finnes. Under sådana förhållanden är det alldeles naturligt, att det icke är lämpligt att vid de bestämmelser, som här kunna gifvas, vidhänga allehanda villkor, som afskräcka företagsamheten och försvåra för innehafvaren att göra den honom gifna rätten fullt gällande. Det är därför, som, i afseende på 19 § och de där föreslagna grunder, några reservanter, bland dem jag, ej ansett oss kunna gå med på några nya bestämmelser, omkring hvilka utskottet samlat sig. Vi ha nämligen funnit, att dessa skulle vara onödigt betungande, och vi ha ansett, att de också ur den synpunkten skulle afskräcka de personer, hvilka annars möjligen vore villiga att tillgodogöra sig det nya vattenfallsrättsinstitutet. Ej minst gäller vår reservation det sista stycket uti 19 §, nämligen att »i aftalet må kunna stadgas skyldighet för nyttjanderättshafvaren att i fråga om tillhandahållandet af vattenkraft eller däraf framställd energi vara underkastad de villkor, som i vederbörande konsumenters eller eljest i allmänhetens intresse kunna befinnas erforderliga». Det får man väl säga, att då detta gäller ett aftal, som skulle kunna blifva gällande ända intill 95 år, det ej kan betraktas annat än som opraktiskt att låta ett sådant stadgande få kvarstå. Jag har för öfrigt intet annat yrkande än att 19 § återställes till den form, hvaruti den af Kungl. Maj:t föreslagits.

Herr Petersson, Alfred: Det är nu, som den föregående talaren nyss angaf, fråga om införandet af ett nytt institut för upplåtelse af statens vattenfall, detta institut heter vattenfallsrätt och är närmast till sin karaktär besläktadt med det förut införda institutet tomträtt. Hvad som kännetecknar detta institut och gifver det sin karaktär, jämfördt med hvad som beslöts i fjol i fråga om upplåtelse på arrende af statens vattenfall, är väl det, som anfördes till statsrådsprotokollet för lidet år af, jag vill minnas, justitieministern. Kännemärket för densamma, säger han, är just dess rättsverkan, som enligt hvad förut erinras skulle utgöra den egentliga grunden till den nya lagstiftningen

eller att nyttjanderätten skulle kunna intecknas för fordran. Det är ju alldeles gifvet, att monteringen eller bebyggandet af ett vattenfall kostar mycket penningar och att det sålunda kan vara af synnerligt stort värde för en eventuell bebyggare af ett vattenfall att kunna begagna sig af kredit och här få tillfälle till realsäkerhet uti vattenfallet, och däri har väl hela detta institut sin egentliga grund och sin förutsättning. För att nu kunna i så hög grad som möjligt utnyttja just en sådan realkredit som här är fråga om, har man i vissa hänseenden föreslagit, att det skulle skilja sig från bestämmelserna om arrenderätten, särskildt i afseende å den tid, för hvilken upplåtelse skulle ske. Här föreslås nu i den kungl. propositionen att denna tid skulle kunna utsträckas till 95 år, att sålunda upplåtelser och för dem gällande villkor skulle på en gång bestämmas att gälla för en tid af 95 år framåt. Det är detta, som åtskilliga reservanter här ansett vara en alldeles för lång tid, och detta därför att det är ju alldeles omöjligt att kunna i någon mån överblicka de förändringar, som kunna inträffa på detta och det ekonomiska lifvets område i allmänhet under en så ofantligt lång tid framåt. Det är sant, såsom den siste talaren anförde, att man naturligtvis bör ställa så till, att man icke afskräcker utan tvärtom uppmuntrar och lockar företagsamheten, lockar fram kapitalet att göra bruk af och exploatera dessa naturkrafter. Men å andra sidan får man icke se så ensidigt på denna sak, att man helt och hållet förgäter ett annat intresse, det intresset nämligen, att staten också direkt kan komma att draga den fördel, som staten rätteligen bör få af denna sin egendom. Det gäller alltså att noga öfverväga, att man icke träder hvarken det ena eller det andra intresset i detta fall för nära, utan att de afvägas på ett sådant sätt, att båda kunna tillgodoses. Det tror jag också kan ske i afseende å tiden för upplåtelse, om man här jämför vattenfallsrätten med arrenderätten, och det ber jag herrarne observera, att de sakkunnige, som yttra sig just i detta afseende, såväl de 1909 särskildt tillkallade som vattenfallsstyrelsen själf, hvilken väl bör få anses äga omdöme i detta fall, varit af den mening, att man kunde likställa upplåtelsetiden i fråga om upplåtelse såväl på arrende som med vattenfallsrätt. De sakkunnige hade till och med föreslagit en kortare tid än Riksdagen i fjol beslöt, eller 40 å 45 år kortare än hvad Riksdagen beslutit, som var 50 å 55 år, och därjämte optionsrätt, som vi veta, för vederbörande arrendatorer. Dessa bestämmelser anse nu reservanterna borde tillämpas äfven vid vattenfallsrätt, d. v. s. de obebbyggda vattenfallen skulle kunna upplåtas på 55 års tid med rätt för vederbörande att erhålla ytterligare optionstid på 30 år eller sammanlagd 85 år, och dessutom skulle Kungl. Maj:t hafva rättighet att bevilja utsträckning af denna tid enligt de i fjol antagna bestämmelserna, så att det kunde gälla intill 95 år. Således tror jag att, om man här jämför tiderna för upplåtelse och gör dem lika i båda fallen, handlar man klokast, man tillgodoser då på samma gång de intressen, som koncentrera sig på att locka fram företagsamheten och det intresse, som består uti att statens fördel skäligen blir tillgodosedd.

Om förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.
(Forts.)

Om förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.
(Forts.)

Det är nu klart att behovet af anlåtande af denna realsäkerhet för krediten förefinnes just vid början af anläggningen eller vid själfva vattenfallets bebyggande. I fråga härom säger också vattenfallsstyrelsen mycket riktigt, att ingen kreditgivare lär väl lämna längre amorteringstid än 50 eller 55 år, och när man har den tiden fastslagen, anser vattenfallsstyrelsen att intressena i detta fali äro tillbörligen tillgodosedda. Skall man återigen tänka sig att denna realkredit kommer att behöfva anlitas ofta, vid öfverlåtelse från en till annan t. ex., får man ju rent af uppgifva tanken på vattenfallsrätt och arrenderätt, det är då som behovet af en obegränsad tid inträder, och då fyller hvarken 95 eller 55 år ett sådant behov.

Hvad således 18 § angår, skall jag be att få hemställa om bifall till den vid betänkandet af mig och några andra fogade reservation, hvars innehåll är det, att de bestämmelser, som i fråga om tiden äro fastställda i afseende å arrenderätt, skulle tillämpas också vid upplåtelse af vattenfallsrätt.

Så har det också yrkats, såvidt jag hörde rätt, afslag på utskottets förslag i 19 §. Där är nu inarbetad 6 § i de antagna grunderna för upplåtelse på arrende, och de innehålla ingenting annat än det, att ifall i aftalet är intaget en bestämmelse därom, att vattenkraft skall användas för visst angifvet ändamål, och detta i kontraktet angifves, men bestämmelsen icke uppfylles utan eftersättes, skulle detta vara en förverkningsanledning, som skulle kunne berättiga kronan till att uppsäga aftalet. Det sista momentet i 19 § återigen innehåller: »I aftalet må kunna stadgas skyldighet för nyttjanderättshafvaren att i fråga om tillhandahållande af vattenkraft eller däraf framställd energi vara underkastad de villkor, som i vederbörande konsumenters eller eljest i allmänhetens intresse kunna befinnas erforderliga.» Detta står nu i full öfverensstämmelse med de tankar, som förut uttalats i den riksdagsskrifvelse till Kungl. Maj:t, där Riksdagen skriver och anholder, att »Kungl. Maj:t måtte låta föranstalta om utredning, på hvilket sätt betryggande garantier för kontraktenslignat åtnjutande af elektrisk energi skulle kunne genom lagstiftning eller eljest beredas afnämare af sådan energi», och vidare i ett beslut af Andra kammaren, hvaruti denna kammare anholder, att Kungl. Maj:t skulle meddela bestämmelser betryggande för konsumenterna af elektrisk energi, d. v. s. man skulle kunne här, om kontrahenterna vore ense om saken, intaga bestämmelser om vissa maximitaxor, som icke finge öfverskridas. Detta är nu hela saken; det öppnar endast möjlighet att införa sådana bestämmelser, men innebär intet obligatoriskt förbud. Beträffande 19 § tillåter jag mig således hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet greve Hamilton: Med anledning af de teorier, som den siste ärade talaren uttalade, ber jag att till att börja med få för kammaren framhålla och betona, att denna fråga är uteslutande en praktisk fråga. Vi äro väl alla ense därom, att det är synnerligen önskligt att statens många vattenfall i största möjliga utsträckning komma den

svenska industrien till godo, vi äro väl äfven ense därom, att staten icke kan själf montera de större vattenfallen, och vi äro väl slutligen numera ense därom, att staten dock icke annat än i undantagsfall bör lämna ifrån sig äganderätten till vattenfallen. Om staten ej själf monterar vattenfallen, har staten därför ingen annan utväg att låta sin vattenkraft komma industrien till godo, än att utbjuda den att tagas i anspråk med nyttjanderätt. De anordningar, som äro nödiga för att exploatera ett vattenfall, äro emellertid som bekant oftast synnerligen dyrbara, dyrbarare mången gång än själfva vattenkraften, och det är därför i allmänhet icke möjligt åtminstone för den enskilde att genomföra ett sådant företag, utan att han sätter sig rätt betydligt i skuld. Men arrenderätten gifver honom icke någon bredare kreditbasis. Om staten icke skulle hafva någon annan form för att erbjuda industrien sina vattenfall än genom vanligt arrende, skulle det ovillkorligen komma att inträffa, att i allmänhet skulle vederbörande, som ville anordna en kraftstation, söka att gå förbi staten och i stället skaffa sig af enskilda äganderätt till ett vattenfall. Detta är ju upphovet, som den siste talaren angaf, till det nya institutet, vattenfallsrätten. Det skapar åt och bereder innehafvaren en kredit, som icke kan åstadkommas genom arrendeaftal. Men i och med det man antydte det syftet, har man också antydte de linjer, efter hvilka grunderna för institutets tillämpning böra uppgöras. Jag har anledning att tro, att våra finansmän i allmänhet icke äro så synnerligen heta på att finansiera elektriska kraftanläggningar, som anläggas vid vattenfall, där de innehafvas med nyttjanderätt, och jag tror icke, att denna deras försiktighet minskas däraf, att det är staten, som är upplåtare, snarare tvärtom. Hvad man här måste ha till ögonmärke är således att försöka minska denna försiktighet genom att bereda långgivaren den största möjliga trygghet, och därvid bör staten enligt min tanke gå så långt den kan. Därvid är naturligtvis att särskildt taga i bemärkande upplåtelse tidens längd och i afseende å denna en särskild omständighet, som får lof att noga iakttagas. Det är gifvetvis mycket önskvärdt — jag kunde säga absolut nödvändigt — att man anordnar det så, att då en dylik nyttjanderätt är slut, vattenfallsbyggnaderna i regel utan lösen tillfalla staten. Men när man gör det, måste man vid bestämmandet af tiden för upplåtelsen ställa saken så, att långgivaren kan vara säker på att företaget under denna tid verkligen amorteras. Nu har, såsom den siste talaren omtalade, vattenfallsstyrelsen haft den uppfattningen, att man kan nöja sig med 50—55 år. Men han sade också, att i allmänhet lär väl ingen långgivare lämna lån på längre tid än 50—55 år. Men man måste komma ihåg, att de större kraftstationerna byggas ut icke i ett slag utan i perioder, som kunna vara ganska långa, och vidare att en dylik kraftstation oafbrutet måste undergå stora utvidgningar. Det är därför, som jag för min del ställt mig mycket tveksam, huruvida man verkligen kan nöja sig med en så kort period som 50—55 år. Jag har ansett det vara tryggast att i de fall, där sådant är nödvändigt och befinnes lämpligt, så-

Om förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.
(Forts.)

Om förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.
(Forts.)

ledes icke i andra fall än där vederbörande icke vilja taga hand om saken med mindre, gå ända till 95 år.

Nu heter det här och i motionen, att det är alldeles orimligt, att staten så länge skall vara utan full inkomst af sin egendom, som den föregående talaren påpekade, men det är icke det, som är hufvudsaken, att staten får den största möjliga inkomst, utan hufvudsaken är, att vattenkraften kommer den svenska industrien tillgodo, utan att staten lämnar från sig äganderätten till vattenfallet. Om sedermera staten under en kortare period får några hundra eller tusen kronor mer eller mindre är enligt min tanke en ytterst underordnad fråga. Och staten bör dock komma ihåg, att först och främst vattenfallet användes till landets nytta, och staten har naturligtvis indirekt inkomst därigenom, att nya skatteobjekt skapas. Detta är en rent praktisk fråga. Det gäller här att bedöma, hvilken lösning är den klokaste. Jag kan icke finna, att man riskerar att eftersätta statens intressen, om man vidtager sådana åtgärder, genom hvilka man verkligen kan hoppas, att detta institut blir begärligt. Grunderna för arrendeaftalet hafva visserligen icke varit gällande länge, men ännu har icke uppträdt någon enda spekulant, som vill öfvertaga ett vattenfall på de grunder, som i fjol fastställdes. Jag tror, att kammaren gör klokt i, om kammaren i detta fall bifaller utskottets förslag.

Hvad beträffar § 19, vill jag till fullo instämma med den förste talaren, att det vore i högsta grad beklagligt, om denna kammare skulle bifalla utskottets förslag. Utskottet har först och främst föreslagit, att i kontraktet skulle kunna införas den bestämmelsen, att därest vattenkraften användes till annat ändamål än det, som i kontraktet angifvits, kontraktet kan förklaras förverkad, och staten tager alltsammans. Till en början är det gifvetvis principvidrigt att låta ett institut som vattenfallsrätten öfverhufvud förknippas med förverkande skäl. Men därjämte är förslaget opraktiskt, därför att när en möjlighet finnes för att vattenverket kan komma att förverkas till staten, är det klart, att detta måste i högsta grad inverka på finansmännens vilja att låna till ett sådant företag. Därför har Kungl. Maj:t, i motsats mot hvad som gäller för arrende, föreslagit blott ett enda skäl för förverkande, nämligen att innehafvaren icke bebygger vattenfallet. Detta har bibehållits, därför att annars kan det hända, att personer förvärfva arrenderätt i konkurrenssyfte och i sådant syfte låta fallet ligga nere. Detta får icke ske. Men annars har jag för min del ställt mig på den ståndpunkten, att man får icke sätta in sådana moment, som kunna komma att verka afskräckande på långifvare.

Vidare har utskottet tillagt ett sista stycke, som jag tycker är i högsta grad märkvärdigt. Detta stycke lyder så: »I aftalet må kunna stadgas skyldighet för nyttjanderättshafvaren att i fråga om tillhandahållande af vattenkraft eller däraf framställd energi vara underkastad de villkor, som i vederbörande konsumenters eller eljest i allmänhetens intresse kunna befinnas erforderliga.» Den siste ärade talaren sade, att stadgandet tillkommit bara för att öppna en möjlighet. Men möj-

ligheten finnes redan, det är ju ej förbjudet att inrätta ett dylikt förbehåll. Skall tillägget hafva någon mening, måste det därför anses afse en anmaning. Det är det, som är det betänkliga. Vidare sade den siste talaren, att detta vore egentligen att fullfölja en tanke, som finnes i Riksdagens skrifvelse af år 1907. Men den går dock icke så långt. Det var då fråga om garantier för fullgörande af leveransafattal. Och Riksdagen sade själf, att detta vore en fråga, som tarvade utredning. Denna utredning pågår nu i civildepartementet. Är det då lämpligt att gå utredningen i förväg? Det nu föreslagna går för öfrigt ännu längre. Det är fråga om att underkasta nyttjanderättshafvaren hvilka inskränkningar som helst i allmänhetens intresse, således icke bara i konsumenters. Kunna herrarne tänka sig, att det är möjligt, att långgifvare lämna lån på sådana villkor? Om man vidtager sådana åtgärder, gör man faktiskt vattenfallsinstitutet ofördelaktigare än arrendeaftalet.

Om förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.
(Forts.)

Efter framhållande af dessa synpunkter ber jag att för min del få instämma med den förste ärade talaren.

Friherre De Geer, Louis: För min del kan jag omöjligt tro, att dessa till 19 § föreslagna tillägg kunna hafva en sådan ödesdiger betydelse, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet ville inlägga i dem. För att klargöra detta vill jag taga ett exempel. En person eller bolag vill få rätten till ett vattenfall, som ligger ensamt, fritt från konkurrens, i uppgifven afsikt att skaffa en stad eller ort elektrisk belysning eller kraft. Kronan finner ändamålet vara af den beskaffenhet, att man bör taga hänsyn till det. Om det med spekulantens medgifvande då kan komma in i själfva aftalet, att kronan med hänsyn till detta ändamål upplåter vattenfall till honom, kan väl detta icke vara något orimligt. Om så sker, måste det finnas någon möjlighet för kronan att göra detta villkor effektivt. Det finnes intet annat sätt än att, om vattenfallsinnehafvaren utnyttjar kraften för annat ändamål, så att det ursprungliga ändamålet eftersättes, kronan skall äga uppsäga aftalet. Jag kan icke tänka mig, att när ett sådant aftal föreligger med nyttjanderättsinnehafvaren, och det förelägges dem, som skola finansiera företaget, de skola finna något afskräckande häri. Däremot kan det vara mycket viktigt för en ort att icke, sedan vattenfallsrättsinnehafvaren fått vattenfallet till sig upplåtet, och de säkerligen kortvariga kontrakt, som han avslutar med konsumenterna, tilländagått, han en vacker dag säger, att han kan få mera betaldt för kraften, om han för den till en annan ort och så låter dem sitta där i mörkret. Jag tycker, att detta är ganska betänkligt, sedan man väl på orten inrättat sig för användandet af elektrisk belysning eller kraft. Däremot är det icke alls orimligt, att när kronan upplåtit vattenfallet till detta ändamål, det verkligen stadgas, att kraften skall användas för tillgodoseende af detta ändamål, innehafvaren må använda kraften för öfrigt till hvad han vill, blott detta ändamål icke undanskjutes.

Hvad slutligen beträffar det sista tillägget, enligt hvilket skulle

Om förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.
(Forts.)

finnas möjlighet att i ett aital bestämma något om tillvaratagande af konsumenternas intressen, kan jag icke anse det innebära någon våda, om man förutsätter, att vattenfallsstyrelsen och regeringen förnuftigt tillämpa denna bestämmelse. Det är en förutsättning, hvarifrån utskottet utgått. Man kan icke tänka sig, att regeringen eller vattenfallsstyrelsen skall utfärda sådana bestämmelser, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet utmålade, utan de skola nog i detta fall förfara på ett förnuftigt sätt. Därför är det icke farligt, att detta stadgande finnes.

Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets förslag i denna del.

Herr Petersson. Alfred: Det förvånar mig icke alls, om herr statsrådet och chefen för civildepartementet anser det vara opraktiskt, som han icke själf föreslagit. Det är ganska naturligt, att när han har den uppfattningen, som han uttalat i detta förslag, han också håller på den och söker försvara den. Det vore ju anmärkningsvärdt, om så icke vore fallet. Men det är en omständighet, som jag icke kan förbigå. Han motiverade den långa tiden af 95 år särskildt därmed, att man vid bebyggande af vattenfall behöfde bygga i olika perioder, bygga ut undan för undan. Mot detta skall jag icke opponera mig. Och jag undrar, om icke just denna omständighet har influerat på de bestämmelser, som förut äro intagna i grunderna för upplåtelse på arrende. Ty där fastslås, att Kungl. Maj:t i vissa särskilda fall har rätt att utarrendera på 95 år. Momentet lyder så här: »När särskilda omständigheter därtill föranleda, må Kungl. Maj:t medgifva utsträckning af arrendetiden utöfver hvad här ofvan sägs, dock ej längre än att upplåtelseiden under första och andra arrendeperioden sammanlagdt uppgår till högst 95 år.» Det finnes sålunda en rätt för Kungl. Maj:t, när särskilda omständigheter föranleda, att utsträcka tiden till detta. Jag kan icke förstå, att det är någon fara att antaga i detta afseende precis samma bestämmelse, som gäller i afseende å arrendet. Herrarne måste medgifva, att det kan vara fördelaktigt icke bara för kronan att hafva möjlighet att efter ett halft sekel, 55 år, reglera den afgäld, som bestämts, utan äfven för företagaren att få denna afgift omreglerad vid den tiden. Det är icke säkert, äfven om det är sannolikt, att förhållandena efter 50 år äro så gynnsamma för företaget och nyttjanderättsinnehafvaren. Förhållandena kunna antagas blifva sådana, t. ex. genom uppfinningar, som ännu icke knappast ansats, att det för nyttjanderättsinnehafvaren kan vara godt att få förändrade bestämmelser och lindrigare villkor. Det ligger i bådas intresse, att tiden icke är för lång.

Herr Fahlén: Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har, synes det mig, så fullständigt klargjort hvad statens intresse i förevarande fall kräfter och hvilka åtgärder, som behöfva vidtagas för att rimligen tillgodose detsamma, att jag icke behöfver spilla många ord på denna sak. Jag har emellertid begärt ordet med anledning af den nästföregående ärade talarens yttrande. Han sade sig fortfarande

vidhålla nödvändigheten af att begränsa upplåtelsetiden till den af honom föreslagna eller i enlighet med bestämmelserna rörande arrenderätten. För min del är jag öfvertygad om, att en så kort tid för upplåtelse med vattenfallsrätt ovillkorligen kommer att försvåra utsikten för staten att få dessa väldiga möjligheter, som finnas speciellt i Norrland, tillgodogjorda för landet. Statens ovillkorligen första och viktigaste intresse är att få dessa nyttigheter exploaterade, och först i andra rummet kommer tanken på den afgäld och direkta vinst, som staten i ett eller annat fall kan få. Därest man icke kan tänka sig en längre upplåtelsetid, är det tämligen säkert, att de personer, som skola tillskjuta penningar till företagen, komma att vägra. Det är nämligen som herr statsrådet påpekade alldeles icke sagdt att man kan räkna med en jämn amortering af anläggningskostnaden för sådana stora företag. Anläggningen fortgår i allmänhet successive under hela den tid, som den nyttjas, beroende på flera omständigheter, såsom reglering af vattnet och därmed möjlighet till uttagande af ökad vattenkraft, nya tekniska uppfinningar, nya industrier och många andra omständigheter. Man måste ha frihet att begagna sig af dessa möjligheter för att våga sig in på ett sådant företag.

Man har åberopat ett yttrande från finansmän af innehåll, att en tid af 40—50 år skola vara tillräcklig för att amortera en anläggning af ifrågavarande slag. Det kan vara sant, att man kan amortera själfva anläggningskostnaden på denna tid, men man måste tänka på, att den, som går in i ett sådant företag, icke kan vara belåten med en kanske oviss utsikt att under anläggningstiden hafva amorterat anläggningskostnaden. Han måste också kunna beräkna vinst för egen räkning, och den vinsten väntar han att få, sedan han fullgjort amorteringen till förlagsgifvaren. Den vinstmöjligheten vill man nu stryka ut, och det är otvifvelaktigt att försvåra om icke rent af omöjliggöra den viktiga angelägenheten, att statens vattenfall blifva bebyggda. Huru föga begärliga vattenfallen ofta äro för företagsamheten, framgår ju tydligt af det kända förhållandet, att särskildt i Norrland ofantligt många stora enskilda tillhöriga vattenfall, belägna nära kommunikationer i ganska folktäta bygder, ehuru de för den ytliga betraktaren synes äga alla möjliga utsikter att komma till nytta, nu ligga där obegagnade utan att någon ägnar intresse åt dem. Man kan uppräknat ofantligt många sådana exempel. Hvarför? Jo, därför att så många vanskigheter äro förenade med sådana företag, som här äro i fråga. Och däraf följer, att om det gäller upplåtelser på viss tid af vattenfall, måste man se till, att villkoren göras så lindriga och rimliga, att man kan locka fram företagsamheten och icke skjuta den ifrån sig.

En omständighet, som synes mig vara förbisedd af den nästföregående talaren, är att enligt de i fjol fastställda grunderna staten har rätt att efter 20 år, om staten anser sig kunna själf tillgodogöra vattenfallet, återtaga det efter därom gjord anmälan. Ser staten, att den för eget ändamål behöfver öfvertaga vattenfallet, har staten ovillkorlig rätt att återtaga det mot lösen. En annan omständighet garanterar

Om förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.
(Forts.)

Om förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.
(Forts.)

statens rätt i detta fall. Dessa grunder antagas ju icke för evärdlig tid. Om vanskligheter visa sig förenade med dem i tillämpningen, är det den lättaste sak att reglera dem i öfverensstämmelse med den erfarenhet man kan hafva vunnit. Det synes mig alltså, som om statens rätt vore med Kungl. Maj:ts förslag väl tillgodosedd.

Jag har för öfrigt den uppfattningen, att vissa af de bestämmelser, som inrymts i fjolårets grunder för upplåtelse med arrenderätt, redan äro så stränga, att mången skall betänka sig flera gånger, innan han inlåter sig på spekulation rörande förvärf af statens vattenfall, äfven om ytterligare inskränkningar icke vidtagas.

Hvad beträffar tillägget till 19 §, har det tillräckligt talats om den saken. Men det är väl ändå alldeles klart, att därest man inrycker sådana bestämmelser, som af utskottet ifrågasatts, denna omständighet måste af vattenfallsstyrelsen såsom förvaltare af vattenfallen upptagas såsom ett direktiv att söka i möjligaste mån få in sådana bestämmelser i blifvande aftal, och enligt min mening kommer därigenom företagsamheten att afskräckas. Redan den omständigheten, att bestämmelsen står där i grunderna, kommer att verka fränstötande för dem, som eventuellt spekulera på statens vattenfall, så att de i stället köpa vattenfall af enskilda och göra där sina anläggningar. Jag tror, att man gagnar illa det allmänna, om man tillskapar bestämmelser, så att man icke når det önskemålet, som ju dock för alla måste anses angeläget, att dessa kraftmöjligheter blifva ju förr dess hellre utnyttjade till fördel för såväl enskilda som det allmänna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan med undantag af § 19, i fråga om hvilken jag yrkar bifall till den af mig biträdda reservationen.

Herr Strömberg: Jag är delvis förekommen af den siste talaren. Jag begärde emellertid ordet därför att talaren på gäfleborgsbanken framhöll såsom skäl för en upplåtelsetid af 55 år, att ingen långifvare torde lämna längre lån till sådana företag. De hinna på den tiden bli amorterade, sade han. Det må vara, att man kan resonera så om de lånta medlen, men talaren glömde en sak, nämligen att dylika företag grundas icke endast på lånta penningar, utan däri nedläggas äfven stora kapital af egna eller aktieägares medel. Både lånet och det egna kapitalet skola vara slutamorterade, innan staten utan att orsaka anläggaren *direkt förlust* skall kunna taga alltsammans. Såsom herr statsrådet och chefen för civildepartementet nämnde, företagas också under upplåtelsetiden oupphörliga utvidgningar, hvilkas kostnader äfven måste amorteras. Och dessutom, om anläggningen medför afsedd nytta, uppstå industrier i större eller mindre utsträckning, hvilka äro baserade på densamma. Och äfven de kostnader, som äro nedlagda i dessa, måste amorteras under den tid, för hvilken vattenfallsrätten är upplåten. Jag är därför lifligt öfvertygad om, att 95 år är den minsta tid, som behöfs för att vår industri skall våga sig på att utbygga dessa vattenfall, och där göra anläggningar, hvilka kräfva enorma summor. Såsom bevis för hvad sådana anläggningar kosta vill jag erinra om, att vi

förut i dag beviljat för Älfkarlebyfallens utbyggande cirka 10 millioner kronor. Trollhättans kraftstation kostade, vill jag minnas, cirka 25 millioner kronor och Porjus gick också till åtskilliga millioner. Skolakostnaderna för aptering af vattenfallen amorteras på så kort tid, som reservanterna föreslagit, blir hästkraften alltför dyr för att det skall löna sig, och följaktligen blir företaget icke utaf.

Jag ber alltså att få instämma med utskottet i afseende på § 18, men däremot kan jag icke följa utskottet rörande de till § 19 gjorda tilläggen. Friherre De Geer framhöll ett exempel, som syntes vara i viss grad öfvertygande, men med lämpligt valda exempel kan man bevisa nästan hvad som helst. Det förefaller mig dock som om i det exemplifierade fallet uppgörelsen bort vara ordnad genom kontrakt mellan kraftbolaget och den stad, som skulle hafva belysningen, och i så fall hade naturligtvis icke det anförda för staden obehagliga afbrottet kunnat inträffa. Man kan för öfrigt vända om exemplet. Låtom oss antaga, att först upprättas kontrakt mellan kraftbolaget och staden om leverans af elektrisk kraft för beslyning, och därefter uppstå andra kraftanläggningar, som erbjuda sig att lämna staden lyse för billigare pris. Staden säger upp kontraktet. För att då få användning för sina hästkrafter måste kraftbolaget slå in på leverans af kraft för andra ändamål, men då med risk att staten kommer och utan vidare tager alltsammans från bolaget. Detta kan ju inte vara rimligt. Många omständigheter nu omöjliga att förutse kunna för öfrigt förekomma på det område, där electriciteten spelar in och där man har så föga aning om hvad framtiden bär i sitt sköte. Friherre De Geer talade om, att bestämmelsen måste tillämpas på »ett förnuftigt sätt», men det är möjligt, att det icke finnes något förnuftigt sätt att lägga till grund för tillämpningen, om man skall följa hvad utskottet skrivit, nämligen att skälet för nyttjanderättens förverkande är, att »det ursprungliga ändamålet eftersättes».

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan beträffande § 18 och reservationen i fråga om § 19.

Herr Jonsson: Jag skall göra samma yrkande som den siste tälaren, nämligen om bifall till utskottets förslag beträffande § 18 och till reservanternas förslag med afseende å § 19.

Enligt min tro öfverskattar man ganska väsentligt den råa vattenkraftens värde. På grund af denna öfverskattning anser man, att man skall så tillvarata statens rätt, att resultatet blir, att man icke får några affärskloka män, som vilja bebygga dessa vattenfall. Hvar är det egentligen kronan har sina vattenfall, som icke alls äro exploaterade, utan afsedda att under den närmaste framtiden disponeras? Jo, dessa vattenfall ligga hufvudsakligen i Norrland. Hvilken industri kan man nu tänka sig skola där uppstå, som skall locka fram kapitalister att bebygga kronans vattenfall, med den rätt som denna lag skulle gifva? Af betydelse ha vi för närvarande ingenting annat, som vi kunna tänka oss där äga rum, än — om jag bortser från trämassfabriker och dylikt,

Om förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.
(Forts.)

Om förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.
(Forts.)

som vi för tillfället ha mycket mera af, än vi borde ha — att af luft göra kväfve eller att af malm på elektrisk väg göra järn. Men förutsättningen för att detta skall gå för sig är i bägge fallen, att den elektriska kraften skall ställa sig särdeles billig. Huru kan man då tro, att kapitalister skola våga risken att bygga upp en kraftstation på ett flertal miljoner, under förutsättning att kraften skall användas till det eller det och att, om det misslyckas, så att arrendatorn af dylik kraft icke längre kan fullfölja sitt aftal, utan måste upphöra, kronan då skall komma och lägga sig i saken samt bestämma, huru med kraftens användning skall förfaras eller återtaga hela kraften? Hvilken utsikt kan man ha att framlocka anläggningar i denna riktning, om man icke går ut ifrån, att en spekulant skall ha några utsikter att i ro kunna göra sig nytta af det kapital, den lagt ned i denna sak? Vid ett tillfälle under denna riksdag var det en mycket uppseendeväckande debatt rörande bolags förfaringsätt, då det gäller att exproprieras mark för framdragande af elektriska ledningar från en kraftkälla, och det framhölls därvid, att bolagen därvid skulle ha gått illa fram mot jordägarne. Ja, det är ju möjligt, att det var så på det stället. Men jag kan upplysa om, att det finnes ställen, där det varit raka motsatsen, som i ganska hög grad praktiserats, så att om till exempel skogsmark i allmänhet betalas med 50—100 kronor per tunnland, expropriationsnämnden i stället bestämt priset för skogsmark utan ståndskog — ty den taga jordägarne vara på själfva — till 5—600 kronor per tunnland. Om man kan befara, att dylika affärer kunna praktiseras äfven på andra håll, visar detta, hvilken risk det kan vara för spekulanter, som tänka på ett vattenfallsverk, att gå in på hvilka villkor som helst. Jag tror, att kammaren handlar ur alla synpunkter klokt, om den gör villkoren sådana, att de verkligen framlocka spekulanter, som vilja använda den nu raa vattenkraft, kronan har att disponera. Och jag är öfvertygad, att det icke blir allt för många. Jag tror snarare, att det blir ett fåtal, som kommer att begagna sig af denna sak.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning af de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner komne att göras särskildt beträffande hvar och en af de nu ifrågakvarande paragraferna.

Vid sedermera gjorda propositioner godkändes utskottets förslag i fråga om 2 och 20 §§.

Angående 18 § yttrade herr talmannen vore yrkadt, dels att densamma skulle godkännas, dels ock, af herr *Petersson, Alfred*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af honom m. fl. vid förevarande punkt afgifna reservation.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Beträffande 19 § gjordes enligt de i afseende därå förekomna yrkanden propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Håkanson m. fl. vid förevarande punkt afgifna reservation; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 13 och 15 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 110, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadga om skjutsväsendet jämte en i ämnet väckt motion.

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.*

I en till Riksdagen den 31 mars 1911 aflåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 151, hade Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogadt förslag till stadga om skjutsväsendet.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått en i anledning af nämnda proposition inom Andra kammaren af herr J. Widén väckt motion nr 356, däri hemställts, att Riksdagen vid pröfning af det föreliggande förslaget till stadga om skjutsväsendet ville taga hänsyn till vissa i motionen angifna synpunkter samt i öfverensstämmelse därmed fatta beslut.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, med afslag å den af herr Widén i ämnet väckta motionen, måtte i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition antaga förslag till stadga om skjutsväsendet af den lydelse, utskottets utlåtande utvisade.

Reservationer hade afgifvits af

1:o) herrar *A. T. Odelberg* och *Aaby A. W. Ericsson*, hvilka likväl ej däri framlagt sin mening; samt

2:o) herr *A. H. Fahlén*, dels emot utskottets förslag beträffande § 17, i afseende hvarå reservanten ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändradt, dels ock emot utskottets motivering.

På framställning af herr talmannen beslöts, att förevarande utlåtande skulle företagas till afgörande sålunda, att först föredroges det

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)*

däri framlagda stadgeförlaget paragrafvis med rubriken sist samt där-
efter utskottets i punkten gjorda hemställan äfvensom att vid behand-
lingen af 1 § öfverläggningen finge omfatta förslaget i dess helhet och
att förslagets text ej skulle uppläsas i vidare mån än sådant begärdes.

Utskottets förslag till stadga om skjutsväsendet.

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Skjutsanstalt för resandes befordran skall å tjänlig plats finnas för
hvarje ort, där behovet sådant kräfver och anstalten enligt denna stadga
kan uppehållas.

Herr Odelberg: Som kammaren behagade finna, har jordbruks-
utskottet, med några just icke väsentliga förändringar, hemställt om
bifall till Kungl. Maj:ts förslag till ordnande af skjutsväsendet. Då
jag jämte en kamrat i utskottet reserverat mig utan att angifva något
yrkande, skall jag be att få yttra några ord.

Jag delar fullkomligt den i Kungl. Maj:ts proposition uttalade
principen om rättvisan utaf att numera aflyfta den börda, som ännu
hvilar på jorden i fråga om skjutsväsendet, och öfverflytta densamma på
alla samhällsklasser. Men jag kan icke finna annat, än att det är för
få garantier i denna stadga mot, att icke omkostnaderna enligt den nya
ordningen för såväl landstingen som staten skola bli allt för betungande.
Skjutsen skulle hädanefter, som hittills, uppehållas genom entreprenad.
Men för närvarande har man dock den säkerhetsventilen, att om entre-
prenadsumman uppgår till allt för höga belopp, skjutslagen dock i
sista hand står kvar med sin skyldighet att fullgöra skjutsen in natura.
I det nya förslaget finnes icke denna säkerhetsventil kvar, utan entre-
prenadbidragen kunna komma att gå upp till ganska betydande belopp.
Det är visserligen meningen, att skjutslegan skulle höjas, och vidare,
att om entreprenadbidragen skulle stegras allt för mycket, skjutsstationer
skulle indragas. Men det är icke sagdt, att det går för sig i verklighe-
ten att indraga en skjutsstation eller ett gästgifveri. Jag tror icke, att
faran är så stor i södra och mellersta Sverige, där konkurrensen vid entre-
prenadauktionerna är ganska stor. Men för Norrland med dess glesa
befolkning befarar jag högeligen, att entreprenadbidragen kunna komma
att stiga till oskäligt belopp. I Andra kammaren är det också en mo-
tionär, herr Widén, som gjort sig till tolk för dessa betänkligheter.
Och Jämtlands läns landsting, som redan ger ut i entreprenadbidrag
87,000 kronor, har också i sitt utlåtande öfver förslaget uttalat sina be-
tänkligheter i detta afseende. Visserligen har en ärad representant
från denna kammare i jordbruksutskottet, hvilken också representerar
Norrland, icke hyst några betänkligheter, utan varit med om att till-
styrka förslaget. Och det är möjligt, att om denna proposition kommit

fram tidigare under riksdagen, så att utskottet kunnat ägna den mera tid, än som skett, han äfven skulle kunnat öfvertyga mig, att denna farhåga för höjda entreprenadbidrag vore ogrundad.

Man har också sagt, att man kan taga stadgan, så får man se, huru den verkar. Man kan ju alltid sedan göra ändringar däri på grund af motion eller kungl. proposition, om så skulle behövas. Jag tror, att det är ganska farligt att gå så till väga. Vi ha ett sorgligt exempel i vår väglag, som också antogs i förhoppning, att om den komme att visa sig olämplig i några stycken, man då kunde ändra den.

Då nu detta förslag först vid slutet af riksdagen kommit på kamrarnas bord och, enligt hvad jag föreställer mig, det ej varit möjligt för Riksdagens ledamöter att grundligt studera förslaget, och, då det icke är den ringaste fara i drjösål, synes det mig klokast att icke vid denna riksdag antaga detsamma, utan låta det hvila till nästa riksdag. Jag ber därför att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr statsrådet Nylander: De betänkligheter, som utskottets ärade ordförande nu framhållit, kunna visserligen synas hafva ett visst berättigande, då förslaget onekligen är af ganska stor och omfattande betydelse. Men jag undrar dock, om det vore välbetänkt af Första kammaren att nu afslå detta förslag. Ty det vill synas, som om det näppeligen vore möjligt att till nästkommande riksdag framlägga ett annat förslag, då utskottet eller dess ordförande icke gifvit något som helst direktiv beträffande sättet, huru denna skjutsfråga eljest skulle lösas.

Meningen är, att den föreslagna nya skjutsstadgan skall träda i kraft den 1 januari 1914. Och då åtgärder för skjutsväsendets ordnande för den period, som då inträder, måste taga sin början redan under år 1912, för att kunna anpassas efter de nya bestämmelserna, är det uppenbarligen önskligt och nödvändigt, att Riksdagen redan i år fattar beslut i saken. Förslaget är så uppgjordt, att dylika förberedande åtgärder skola i tid kunna vidtagas. Ett uppskof med frågans afgörande är sålunda icke tillrådligt.

Utskottets ärade ordförande framhöll, att han hyste betänkligheter mot förslaget på grund af de höga kostnader, som det möjligen skulle komma att medföra. Såsom korrektiv mot skjutskostnadernas uppdrifvande till oskälig höjd angifver emellertid förslaget såväl höjning af skjutslegan som och indragning af sådana skjutsanstalter, som finnas icke kunna utan oskälig kostnad uppehållas. Kan i hvarje fall en skjutsanstalts indragning ställas såsom äfventyr, i händelse att anstalten icke kan på skäliga villkor uppehållas, lärer nog denna omständighet — åtminstone i många fall — visa sig ägnad att pressa ned vederbörandes anspråk till något så när rimligt belopp. Man torde härvid äfven kunna räkna med det förhållandet, att själfva ortsintresset skall visa sig nog verksamt att genom sin mellankomst betrygga vederbörande anstalts bestånd.

Detta förslag till skjutsväsendets ordnande grundar sig, såsom också

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)*

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.*
(Forts.)

af utskottets ärade ordförande framhölls, på Riksdagens eget uttalande i skrifvelse till Kungl. Maj:t den 27 april 1905. Riksdagen yttrade då, att tiden syntes vara inne för ett fullständigt genomförande af principen om skjutsningens uppehållande på frivillighetens väg och skjutsväsendets ordnande såsom en allmän samhällsangelägenhet. På denna princip är förslaget byggt. Frågan gäller äfven undanröjandet af en sekelgammal orättvisa. Skjutsbördans öfverflyttande, såsom förslaget angifver, på staten och landstingen torde utan tvifvel vara principiellt riktigt och ur synpunkten af en rättvis utjämning och fördelning det lämpligaste, hvartill man för närvarande kan komma. Med de hjälpmedel, förslaget anvisar till skjutskostnadernas begränsning, bör man också kunna hysa förhoppning om, att skjutsen, i stort sedt, skall kunna i erforderlig omfattning uppehållas för rimlig kostnad.

Då detta förslag, såsom förut framhållits, står i full öfverensstämmelse med Riksdagens förutnämnda skrifvelse, så förefaller det mig verkligen som om det nu borde kunna påräkna Riksdagens bifall, och jag ber få uttala den lifliga förhoppningen, att Första kammaren icke måtte afslå denna proposition, i synnerhet som goda utsikter finnas för, att förslaget skall vinna Andra kammarens bifall.

Herr Ericsson, Aaby: Ja, nu står återigen kammaren inför ett svar på en af dessa många skrivelser, som man alltid har så brått med att aflåta. År 1905 skref Riksdagen till Kungl. Maj:t och begärde en utredning i syfte, att den vissa hemman på landet åliggande skjutsskyldigheten måtte upphöra »eller, alternativt, göres mindre betungande», såsom det står att läsa i den kungl. propositionen. Jag ber därför att redan nu få vända mig mot herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet och påvisa, att det kan visserligen sägas, att den Kungl. propositionen är svar på en sida af Riksdagens skrifvelse — men att däremot Kungl. Maj:t icke alls synes ha beaktat den andra eller möjligheten att alternativt göra bördan mindre.

I den kungl. propositionen föreslås genomgripande förändringar i de nuvarande förhållandena på detta område.

Det kan måhända synas herrarne som om frågan icke vore af så stor betydelse. Men jag ber få fästa uppmärksamheten på, att enligt min öfvertygelse följderna af detta förslag kunna för staten och framför allt för landstingen bli af den allra största ekonomiska räckvidd. Herrarne veta allesammans, att enligt 1878 års stadga är skjutsen i så godt som alla fall — i öfver 90 % — upplåten på entreprenad. Men, som den förste ärade talaren anförde, finnes det den säkerhetsventilen för att entreprenadbidragen icke skola bringas upp oskäligt i höjden, att det kan åläggas vissa sammanslutningar, viss jord eller vissa områden, härader att fullgöra skjutsskyldigheten, om mot förmodan entreprenad icke skulle kunna åstadkommas. Genom denna säkerhetsventil finnes ett intresse, som verkar, att dessa entreprenadbidrag hållas till en viss grad nere, och därigenom möjliggöres att för ett saken motsvarande värde underhålla denna skjutsanordning. Nu söker man att borttaga

denna — jag vågar fortfarande kalla den — säkerhetsventil, och i stället skall det bli endast de skjutsandes önskingar och begär, som i det afseendet skulle bli gällande. Landsting och Konungens befallningshafvande skola visserligen öfva kontroll, men utan makt att egentligen ingripa hämmande, när man vid en skjutsstation eller ett gästgifveri söker drifva upp bidragen i höjden eller härför sammansluter sig eller undanröjer med mer eller mindre lämpliga medel konkurrenser, som kunna vilja uppträda för att hålla priset inom rimliga gränser. Jag tror, att följden kommer att bli oerhördt dryga kostnader, som komma att drabba såväl staten som landstingen och de resande. Jag har styrkts i denna min öfvertygelse däraf, att alla, som yttrat sig angående detta förslag, både Konungens befallningshafvande och landsting, ha mer eller mindre tydligt strukit under att kostnaderna komma att springa upp. Jag har äfven styrkts däraf, att, såsom utskottets ordförande antydde, i den motion, som i Andra kammaren väckts i denna fråga af en person med den sakkunskap, som herr Widén ovedersägligen äger, framhålles, att särskildt för Norrland oerhörda summor skulle erfordras för att denna skjutsskyldighet hädanefter skulle kunna utgöras. Och herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet medgaf äfven, att det komme att bli ökade kostnader. Utskottet har också erkänt det. Men någon utredning om huru pass stora dessa kostnader skulle bli — äfven om det varit ganska svårt att åstadkomma en sådan utredning, det medger jag — någon sådan utredning finnes icke.

Jag frågar nu: hvem skall vinna på antagandet af detta förslag? Jo, den jord som blir befriad från skjutsskyldigheten. Och det kan jag icke ha något emot, att så blir fallet. Men jag vill fastslå, att någon tryckande börda är icke denna skyldighet, ty i nio fall af tio har man ingen känning af den, och för öfrigt är det endast undantagsvis, som något varaktigt obehag uppkommer. Hvem mera skulle vinna? Jo, dessa entreprenörer; dessa skulle genom ett drifvande i höjden af entreprenadbidragen få en oskäligen fördel. Men hvem skulle förlora? Jo, staten och landstingen och de, som begagna sig af skjuts.

Kan det vara skäl att i Riksdagens tolfte timma, när riksdagsmännen — ja, jag antager att herrarne läst igenom både den kungl. propositionen och betänkandet, men det kan dock hända, att en och annan icke haft tillfälle att sätta sig in i förslaget, kan det då vara skäl att afgöra denna fråga för att — om man ger sitt bifall till förslaget — sedan få de öfverraskningar på debetsedeln, hvilka bereddes oss genom antagandet af väglagen under liknande förhållanden.

Herr talman, jag ber att få yrka afslag såväl å den kungl. propositionen som på motionen i frågan.

Friherre De Geer, Louis: Om man har den åsikten, som den föregående ärade talaren har, att man ovillkorligen bör bibehålla den här s. k. säkerhetsventilen, är det klart, att man icke bör göra något åt den nuvarande skjutsstadgan. Men det förefaller mig egendomligt,

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)*

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)*

om man icke skulle kunna finna någon annan utväg att ordna skjuts-
trafiken på landsbygden än att bibehålla denna lilla kvarleva af de för-
åldrade beskattningsförhållanden, som för öfrigt äro afskaffade. Riks-
dagen har ansett, att billigheten fordrar, att denna skjutsskyldighet
afskaffas. Och man har påvisat — det framhålles i Riksdagens skrif-
velse — att när dessa hemman, som ha skjutsskyldighet, af ålder varit
befriade från rustnings- och roteringsbördan, så ha de icke fått den lind-
ring, öfriga hemman åtnjutit genom dessa besvärers upphäfvande, och att
det därför icke vore för mycket, om dessa hemman nu blefve befriade
från detta dem särskildt åliggande besvär. Vidare har det påpekats,
att detta skjutningsbesvär är synnerligen förhatligt, därför att i de
flesta fall har icke på långliga tider utkräfts någon prestation in natura,
och att därför, när det en gång kommer därhän, att de skjutsskyldige
inkallas att skjutsa, det på dem verkar alldeles, som om det vore en ny
påлага, som lagts på dem. Jag tror därför, att det icke kan sägas an-
nat, än att billigheten fordrar, att skjutningsbesväret upphäfves. Vill
man upphäfva detta och icke längre basera skjutstrafiken på en påлага,
som tvångsvis uttages af den icke privilegierade jorden, finnes det ingen
annan utväg, än att man får betala hvad det kostar. Det kan ju tän-
kas många olika sätt att lösa saken. Man kan helt och hållet upphäfva
skjutsinstitutionen och öfverlämna saken åt den enskilda företagsam-
heten. Det tror jag dock knappast, att någon ännu vill vara med om.
Eller också kan man gå den vägen, att man höjer skjutslegan så mycket,
att det under alla förhållanden betalas så mycket, som det kostar att
anskaffa skjuts. Det vore kanske icke heller så lämpligt. Men det
förefaller mig som den kungl. propositionen lyckats hålla en medelväg
mellan dessa ytterlighetsåtgärder. Det har således föreslagits, *dels*
att entreprenadväsendet, skall bibehållas, *och dels* att skjutslegan skall
höjas till något rimligt belopp, och *slutligen* att, om icke möjlighet
finnes att utan oskäligen kostnad erhålla entreprenör, man får indraga en
sådan skjutsstation. En sådan indragning blefve naturligtvis en olä-
genhet för den resande allmänheten. Men man kan väl ändå icke
tänka sig, att det skulle bli stora sträckor, där man icke kunde åstad-
komma entreprenad, utan det blefve väl endast på enstaka ställen.
Denna olägenhet finge man afhjälpa genom att åka två skjutshall med
samma skjuts. Och blefve det alldeles omöjligt att få skjuts till någon
ort, finge man låta bli att resa till den orten. Jag är alldeles öfvertygad
om, att detta komme att inverka så på inbyggarna, att de skaffade
någon, som åtog sig skjutsningen på entreprenad. — Ty jag tror icke,
att man vill vara afstängd från trafik med den öfriga världen —. Jag
tror därför, att olägenheterna af en eller annan skjutsanstalts indrag-
ning skulle blifva af mera temporär beskaffenhet. Och huru man än
ställer saken, blir det olägenheter. Frågan är nu den, om det skall bli
olägenheter för de resande eller för staten och landstingen eller för de
personer, som ha att svara för skjutsen i sista hand, så att de, om de
icke kunna utgöra skjutsningen in natura, få, såsom sker på många stäl-
len, sammanskjuta pengar för att anskaffa en entreprenör. Det är

icke på många ställen hållskjuts utgår, och därför säger herr Ericsson, att bördan icke varit betungande. Det är visserligen sant, att det icke är på många ställen, skjutsskyldigheten fullgöres in natura, men på desto fler har man nödgats sammanskjuta pengar för att få entreprenad.

Nu säger man, att om skjutsskyldigheten upphäfves, skall det uppstå oerhörda kostnader. Jag kan dock icke tänka mig, att de skola bli så oerhördt höga, därför att det blir stat och landsting, som få betala, i stället för att det nu äro de, som hafva skjutsskyldigheten, de enstaka hemmanen, hvilka i sista hand få svara för kostnaden. Jag tror således, att dessa farhågor äro mycket öfverdrifna. Och då jag icke kan se, att saken gärna kan lösas på något annat sätt än det, som nu är föreslaget, såvida man icke vill bibehålla den enligt min åsikt obilliga skjutsskyldigheten, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet
(Forts.)*

Häri instämde herr *Jonsson*.

Herr Eriksson, August: I likhet med utskottets ärade ordförande anser jag, att grundprinciperna i det föreliggande förslaget äro fullkomligt riktiga. Det är orättvist, att jorden skall betungas med skjutsskyldigheten. I likhet med honom finner jag dock äfven den betänkligheten därvidlag, att entreprenadsummorna komma att oskäligt drivas upp i höjden, om man icke kan uttänka något sätt att motarbeta de personer, som i detta fall tänka sko sig på det allmännas bekostnad.

Då afslagsyrkande nu är gjordt, och det således kan tänkas, att kammaren icke bifaller denna paragraf och sålunda hela förslaget nu förfaller, skall jag, herr vice talman, vördsamt anhålla att redan vid den nu föredragna paragrafen få göra några erinringar rörande andra, i förslaget befintliga paragrafer. Jag har i synnerhet fäst mig vid § 23. Bestämmelsen i denna är enligt min uppfattning betydligt sämre än motsvarande bestämmelse i nu gällande skjutsstadga. Nu gällande stadga bestämmer, att endast en person får åka efter en häst. Kungl. Maj:ts förslag ger, icke annat jag kan förstå, rätt för 3 personer, däribland 2 barn under 12 år, att åka efter en häst. Jag anser mig också kunna tyda Kungl. Maj:ts förslag så, att 4 personer kunna få åka efter en häst, dock skulle därvid kunna endast afses barn under 12 år. Härvid har utskottet gjort den förändring, att det höjt åldersgränsen från 12 till 15 år, och denna förändring motiveras å sidan 10 endast med uttrycket, att utskottet anser det vara »lämpligare». För min del får jag säga, att jag icke anser detta vara nog vägande skäl för att göra nämnda förändring.

Om man tänker sig, att skjuts påfordras för en fullväxt person och två pojkar på 15 år, och det ju kan tänkas, att pojkarne vore af den storlek, att de kunde anses såsom nära nog fullväxta, skulle man i sådant fall få lassa på tre så godt som fullvuxna personer, utom skjutskarlen och 10 kg. resgods. Skall man seda köra 25 kilometer med den fart, som i § 28 stadgas, misstänker jag, att — man må ha aldrig så bra häst —

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)*

man kan, om det är backigt och dåligt väglag, vid framkomsten blifva utsatt för att få böta för djurplågeri! Jag ber här få säga, att jag står icke precis så främmande för denna fråga. Jag har haft personlig erfarenhet häraf: jag har varit med om bestridande af skjutsningsskyldighet så mycket, att jag vet, hvilken ansträngning det fordras af en häst för att draga ett fullastadt, fyrhjuligt åkdon $2\frac{1}{2}$ mil i dåligt väglag.

Nu kan man visserligen invända, att den inskränkning i tiden, som skett i § 28, i verkligheten icke är så stor, som den synes vara, detta därför att här afses nymil, under det att i gamla stadgan afses gammal mil. Det är sant, men här skulle i alla fall en tidsvinst uppstå för resande på ungefär 9 minuter; och 9 minuter kunna betyda ganska mycket därvidlag.

Jag vet icke, om jag misstar mig, men jag tror mig nästan kunna säga, att man i allmänhet hyser den uppfattningen — åtminstone har jag hört en del personer gifva uttryck däråt — att det endast skulle vara handelsresande och med dem likställda, som åka efter gästgifvareskjuts; men så är icke förhållandet. I närheten af vissa industrisamhällen är det ganska många, som använda sig af nöjesåkning — jag skulle nära nog vilja säga okynnesåkning. Och herrarne skola tänka sig, hvad följden skulle blifva, ifall § 23 skulle bifallas i sin här föreslagna lydelse. Om jag icke tydt den orätt, skulle 4 pojkar på 15 år då kunna påfordra skjuts med en häst. Med nuvarande bestämmelser kan man säga, att icke mer än en pojke får åka efter en häst, och då kan den skjutsnings-skyldige något så när skydda sig för slik okynnesåkning, men är det så att utskottets förslag vinner tillämpning, står han absolut rättslös.

Herr vice talman, jag skall icke här göra något yrkande, men är det så, att det föreliggande förslaget bifalles, hoppas jag komma i tillfälle att vid de paragrafer, där jag ansett det nödigt, få framlägga de yrkanden, hvartill jag af dessa kan föranledas.

Grefve Wachtmeister, Axel: Alla de talare, som yrkat afslag å utskottets hemställan, hvilken i det allra närmaste öfverensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag, hafva såsom hufvudskäl, ja, såsom enda skäl åberopat, att det skulle ställa sig alltför dyrt att helt aflyfta den nu på jorden hvilande skjutsskyldigheten. Denna farhåga, som särskildt betonades af herr Aaby Ericsson, tror jag dock är betydligt öfverdrifven, men att det skulle blifva dyrare än nu, är ju alldeles säkert. Men om det är med billighet och rättvisa förenligt att aflyfta denna börda helt får Riksdagen väl ändå icke låta afskräcka sig af dyrheten.

Om man i den kungliga propositionen läser frågans förhistoria, måste man också få alldeles klart för sig, att det är billigt och rättvist, att jorden blir fri från denna börda. Vid den stora skjutsreformen år 1878 var det tydligt att det icke var meningen att lämna någon afsevärdare börda kvar på jorden i detta afseende. Hvad som lämnades kvar, skulle vara den »säkerhetsventil», som i dag här flera gånger har omtalats, men icke något vidare — en säkerhetsventil, som i nödfall skulle kunna tagas till, men det skulle icke vara någon tryckande börda.

Så har det varit och så är det ännu på många ställen; men på andra ställen hafva förhållandena utvecklats sig därhän, att denna börda blifvit i hög grad tryckande och är i hög grad impopulär. Detta har skett till stor del genom åtgöranden från statsmakterna. Genom den utskänkingsrättighet, dels af brännvin, dels af öl, som förr tillkom gästgifvare och skjutsföreståndare, fanns det tillfälle för dessa att skaffa sig binäring och en mycket lönande binäring; gaf skjutsningen dåliga inkomster, så gaf denna binäring i regel mycket goda inkomster. Den möjligheten och lockelsen finns dess bättre icke numera.

*Förslag till
stadga för
skjutsväsendet.
(Forts.)*

På de stora stråkvägarna mellan städerna färdades förr en jämn ström af resande, som använde sig af skjuts. Numera färdas dessa resande i synnerligen många fall med järnväg och i stället för den jämna ström af resande, som förr gjorde, att själfva skjutsrörelsen ofta var riktigt lönande, förekomma numer endast enstaka skjutsningsfall. Skyldigheten att hålla hästar finns likväl fortfarande kvar, men endast i enstaka fall förekommer möjlighet att få skjutsa; och möjligheten att därigenom i pengar omsätta dessa hästars kraft finns således egentligen icke för närvarande.

Allt detta har gjort, att hägen för att åtaga sig dessa skjutsentreprenader har i mycket hög grad minskats, och detta utan att på något vis detta berott på de skjutsningsskyldige jordägarne, utan det har varit genom statens och andras åtgöranden.

Nu är det så, att om denna subsidiära skyldighet, som åligger jorden, tages i anspråk — och den tages i anspråk på många ställen — det verkar i hög grad otidsenligt och opraktiskt; och jag tycker, att äfven detta är ett mycket starkt skäl att offra något för att blifva af med denna gammalmodiga institution.

Jag ber därför, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pers: Det var icke utan en viss förvåning, som jag hörde framställas yrkande om afslag å nu föredragna lagförslag — det var icke utan en viss förvåning, säger jag, när man vet att Riksdagen, alltså äfven denna kammare, har begärt en reformering af skjutsväsendets och att i denna begäran uttryckligen framhållits, att det är alldeles gifvet, att ifrågavarande på jorden hvilande särskilda skyldighet skulle kunna genom en ny lag bortfalla.

Nu är fråga om, att Första kammaren, såsom vi här hört, skulle stälpa lagen på den grund, att denna skyldighet är borttagen i enlighet med Riksdagens uttalade önskingar; och icke nog med det, man har icke ens angifvit någon som helst utväg, hur saken skulle kunna lösas på annat sätt! Regeringen skulle då komma att stå fullständigt villrådlig; regeringen skulle icke hafva något som helst direktiv för det sätt, hvarpå den vidare skulle behandla den här frågan.

I de tätare befolkade delarna af vårt land blir skjutsväsendet alltmör en föråldrad inrättning, en inrättning, som öfverlever sig själf. Detta är redan förhållandet i ganska hög grad. Skjutsanstalterna hafva

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)*

urartat till konkurrentanstalter med enskilda yrkesutöfvare; och då här har varit tal om okynnesäkning, måste jag fråga: kan det verkligen icke kallas så, när man ser hur det allmänna får betala ganska stora pengar för skjutsanstalter, som vid en närmare undersökning visa sig icke tjäna det allmänna intresset, utan så godt som uteslutande ombesörja lokal körning? Det finns i vårt län skjutsanstalter, till hvilka vi betala 1,000 kronor och mer, där det är körning inom en liten lokal rayon, men där skjutsning till andra skjutsanstalter ytterst sällan förekommer.

Vidare existerar det förhållande i trakter med täta järnvägsförbindelser, att skjutsleden ligger jämsides med järnvägsleden, och det allmänna får betala ganska stora pengar för att uppehålla skjutsleden, där det är järnvägsförbindelse åtskilliga, ja, många gånger om dagen — någonting som är alldeles öfverflödigt.

I betraktande af dessa omständigheter är det klart, att det allmännas utgifter i dessa trakter icke skulle höjas vid den nya lagens antagande i trots däraf, att öltskänkningsrättigheterna alltmer dragas in och begärligheten att taga skjutsentreprenader ur den synpunkten skulle komma att minskas. Det är möjligt, att det allmännas utgifter skulle stiga i de norra provinserna, men inom utskottet har den åsikten gjort sig gällande, att dessa två säkerhetsventiler, förhöjning af skjutslegan och indragning af skjutsanstalter, skulle kunna vara så pass tillförlitliga, att man vågade sig på lagen.

Med hänsyn till dessa förhållanden och när frågan har ett sådant läge, att denna kammare — jag skulle vilja säga — knappast med heder kan skilja sig från saken på det sätt, att den nu utan vidare avslår Kungl. Maj:ts förslag, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallberg: Herr talman, mina herrar! Efter den rätt grundliga öfverläggning som ägt rum, skall jag tillåta mig att i korthet endast yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den modifikation, som utskottet däri företagit.

Jag skulle härvidlag kunna åberopa hufvudsakligen de skäl, som af grefve Wachtmeister anförts. Det har nu talats om utsikterna för att statens och landstingens bidrag till bestridande af kostnaderna för skjutsväsendet skulle genom den ifrågasatta nya anordningen ökas. Det är naturligtvis icke lätt att härutinnan med säkerhet spå i framtiden, men jag tror verkligen icke, att man mycket äfventyrar i detta hänseende, och säkert är, att anspråken på entreprenadbidrag äfven nu hafva tendens att ständigt ökas. Frekvensen i allmänhet på skjutsanstalterna är i aftagande, men den som åtar sig skjutsning har i allt fall förpliktelse att ständigt vara tillreds, natt och dag; och jag vågar påstå, att skjutsningsbestyret på en station med liten frekvens är vida mindre begärligt, än det är på en station, där skjutsningen är större — och detta helt naturligt. Men detta synas vederbörande landsting hafva litet svårt att besinna. Åtminstone i det län, dit jag hör, tillhandahålles landstinget genom länsstyrelsens försorg årligen, då ny skjutsentreprenad skall anordnas, en redogörelse för skjutsfrekvensen under de gångna

tre åren. Om därvidlag befinnes t. ex. att vid den och den skjutsstationen antalet utgångna hästar har varit mycket litet, förmena landstingsmännen, att entreprenadbidraget där bör sättas ned, och så göra de det. Men detta åskådningssätt är tydligen icke hållbart. Detta har föranlett rätt mycket svårigheter att finna personer, som äro villiga att åtaga sig skjutsningen på entreprenad med dessa nedsatta bidrag.

Då har det återstått att tillgripa den så kallade säkerhetsventilen — såsom man här drastiskt har uttryckt sig. Jag tror icke, att säkerhetsventilen har ägt den ringaste inverkan på entreprenörernas anbud. Men låt oss nu tillgripa den, hvad blir då följden? Den har behöft användas flera gånger i Malmöhus län, emedan entreprenadbidragen af landstinget hafva satts för lågt. När ryktet härom har spridt sig i vederbörande bygd har befolkningen gripits af en panisk förskräckelse vid tanken på att skjutsskyldigheten skulle utgöras af vederbörande hemman. Då hafva de skjutsskyldige vidtagit den åtgärden, att de garanterat en summa, tillräckligt stor för att tillfredsställa en entreprenör. Man kan ju fråga sig, om detta sätt är rimligt, och huruvida man icke genom att bibehålla den nuvarande ordningen betungar de skjutsskyldige på ett rent orimligt sätt.

Nu får jag också säga såsom min mening — om den är riktig lämnar jag därhän — ,att jag tycker, att Kungl. Maj:ts förslag är ett fullt korrekt svar på Riksdagens en gång gjorda framställning, och jag tycker, att det skulle vara föga konsekvent, att Riksdagen nu sade nej till detta förslag.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till föreliggande förslag.

Herr Odelberg: Jag har med min reservation lyckats uppnå, hvad jag därmed afsett, nämligen att få en grundligare diskussion till stånd i denna fråga, än hvad som kan antagas hafva blifvit förhållandet, ifall här förelegat ett enigt utskottsbetänkande.

Jag ber då att få konstatera, att icke någon af dem, som opponerat sig mot detta förslag, har gjort det på den grund, att det icke skulle hvila på en fullt riktig princip — jag säger detta gentemot herr Pers, eftersom han tycktes antyda någonting i motsatt riktning. Nej, vi hafva opponerat oss däremot, därför att vi anse att det kan blifva fördyrat.

Jag ber också att få påpeka, att ingen af de talare, som här uppträdt, har kunnat jäfva det påståendet, oaktadt de representera våra sydligaste län, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län. Det är påtagligt, att där torde icke så stora rubbningar äga rum, emedan där finnes konkurrens vid entreprenadauktionerna. Men representanterna för de norrländska länen, för Jämtland, Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten, hafva ännu icke här yttrat sig, och jag undrar, om de skola kunna påstå, att entreprenadbidragen i dessa landsdelar hädanefter icke skulle komma att blifva åtskilligt högre än nu. Vi skola betänka, att där uppe finnas distanser på 5, 6, 7 mil, där det kanske

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)*

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)*

blott finnes en enda person, som kan åtaga sig skjutsning. Där kan skjutsstationen eller gästgifvaregården icke — såsom friherre De Geer anförde såsom det sista korrektivet emot för hög entreprenad — helt enkelt dragas in, och orten i så fall få nöja sig med, att ingen person kommer och hälsar på. Det går icke an att gå så tillväga, ty statens ämbetsmän behöfva där liksom i andra landsdelar hafva möjlighet att taga sig fram.

Ryggar kammaren emellertid icke tillbaka för att, oaktadt det icke kunnat ägnas tillräcklig uppmärksamhet åt detta förslag, nu antaga det i stället för att skjuta upp det till nästa år — hvilket kammaren enligt herr Pers' påstående icke kunde göra utan att kränka sin heder, som han yttrade sig — då må ju kammaren göra det. Men jag har velat påpeka, hvilka olägenheter äro förenade med detta förslag, och jag hade för min del helst sett, att dess antagande uppskjutits till nästa år, för att Kungl. Maj:t möjligtvis skulle kunna tänka ut några medel att förebygga den dyrhet, som är förenad med genomförandet af detta förslag.

Herr Jonsson: Då den senaste talaren särskildt framhållit, att ingen af norrlandsrepresentanterna, för hvilka frågan dock på grund af de särskildt i Norrland förefintliga behofven af kommunikationer borde ställa sig viktigast, har yttrat sig i saken, har jag ansett mig böra begära ordet för att uttala mitt omdöme i frågan.

Jag har ganska länge varit ledamot af landstinget och därvid äfven deltagit i pröfvandet af de entreprenadanbud, som afgifvits inom länet. Jag har alltså erfarenhet om, hur det gått till, då entreprenadanbud icke kunnat antagas. Då får jag säga, att vid hvarje landstingssammanträde, där entreprenadanbud pröfvats, har det kunnat vara en eller två skjutsstationer, för hvilka landstinget icke har ansett sig kunna godkänna de afgifna anbudena, utan det har fått föranstaltas om ny auktion. På det sättet har äfven där entreprenadskjuts kommit till stånd, i vissa fall med bidrag af det skjutslag, saken har gällt. Men de fallen hafva för hela tiden 1880—1910 inskränkt sig till ett, två, högst tre af hela antalet skjutsstationer eller gästgifverier, som finnas inom länet, och det tycker jag bör tämligen tydligt visa, att det öfverdrifna omdöme om den där »säkerhetsventilen», som här fällts, icke har så stor betydelse, som man velat påstå.

När jag sedan tänker på de säkerhetsventiler, som finnas i det nya förslaget, nämligen dels och först att maximilegan skulle kunna generelltsättas högre, än den för närvarande är, på det att den resande såvidt möjligt skall betala, hvad skjutsen kostar, och samhället icke skall behöfva träda alltför mycket emellan, dels också den omständigheten, att man kan draga in skjutsstation, som icke anses vara af *synnerlig* vikt för samhället, tror jag, att den nya anordningen icke skall komma att kosta staten särdeles mycket utöfver hvad den nuvarande gör.

I detta sammanhang ber jag att särskildt få erinra om ett anförande, som statsrådet Thyselius höll i Andra kammaren år 1878, när det gällde

reformering af skjutsväsendet. Då yttrade han bland annat, att det enda rätta vore att den resande skulle betala hvad resan kostar, och icke vare sig jorden eller samhället för öfrigt, men att man icke vågat på en gång taga det steget. — För min del tycker jag, att tillräckligt lång tid förflutit, sedan dessa ord fälldes, så att vi nu skulle kunna närma oss det ideal, han framhöll.

När därjämte Riksdagen, som sagdt, har skrivit och begärt ett förslag i samma riktning som det här föreliggande — jag förbigår detaljer i en eller annan paragraf, som frågan icke nu gäller, ty det gäller ju nu, huruvida § 1 och lagen öfver hufvud taget skall antagas eller icke — tror jag det vore ytterst egendomligt, om kammaren nu skulle afslå detta förslag.

Jag instämde i friherre De Geers yrkande på bifall och behöfver därför icke själf nu göra detta yrkande.

Herr Lindblad: Jag har icke blifvit antecknad såsom frånvarande vid detta betänkandes justering inom utskottet, men så var förhållandet. Jag har inom utskottsafdelningen uttalat samma betänkligheter mot lagen, som nu kommit till synes från flere talare, först och främst från utskottets ärade ordförande.

Den siste talaren framhöll sina erfarenheter från Norrland, men jag vill då först påvisa, att han icke är representant för öfre Norrland, och jag tror, att i hans trakt kan man nog vänta samma konkurrens som i mellersta och södra Sverige. Han ville äfven säga, att hans erfarenhet visade, att det nu går lätt att få täflan om skjutsentreprenaderna. Ja, därför att nu *har* man denna regulator; det är den som verkar. Går det ej nu att få frivillig entreprenad eller landstinget kan åstadkomma detta, får skjutslagen träda i stället. Hvad man nu söker är att få något direktiv för, att ersättningen icke springer upp hur högt som helst, där det icke finns någon konkurrens.

Vi hörde från statsrådsbänken, att detta är »en sekelgammal orättvisa». Om man än älskar att kalla det så, vore det väl ändå icke hela världen, om det skulle dröja *ett* år till, innan man antog lagen och finge »fullständig» rättvisa. Man kunde då få se, om man icke kunde lyckas utfinna några nya direktiv. Här anfördes, att något sådant finnes icke angifvet. Det kan nog gifvas flere. För min del skall jag blott be att få påpeka en anordning, som redan är införd i väglagen, nämligen i fråga om vinterväghållningen. I stället för att förr hvarje hemman fick ploga, så har nu indelning skett i ploglag endast bland *lämpligt belägna* fastigheter, som få åtaga sig vinterväghållningen mot full betalning. Men om man icke kan enas om betalningen, så är det ytterst Konungens befallningshafvande, som bestämmer ersättningen. Man torde med ledning af detta förfaringssätt äfven här kunna hitta på ett lika lämpligt direktiv för skjutshållningen. Det är ingalunda meningen, som en talare från Malmöhus länsstyrelse anförde, att man skall göra det för underpris. Han erkände, att landstingen betalade för litten, men meningen är naturligtvis, att det skall betalas hvad skjutsnings-

*Förslag till
stadga för
skjutsväsendet
(Forts.)*

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.*
(Forts.)

skyldigheten är värd. Meningen är både att den åkande skall betala full lega, och att den, som åtagit sig entreprenaden, skall erhålla den särskilda ersättning, som är skälig.

Nu har motionären, herr Widén, framhållit, att flere landsting satt ned entreprenaden för lågt. Han åberopar sin erfarenhet från Södermanland och Jämtland. När han så säger, att skjutsningskostnaderna i sistnämnda län uppgått till 87,465 kronor, undrar jag ändå, om det kan vara skäl att gå öfver till ett system, där ersättningen kan springa upp till det dubbla. Jag tycker, att han har föreburet så goda skäl för sin uppfattning, att man är skyldig att reflektera på dem. Det torde för öfrigt icke ligga någon fara i dröjsmålet. Hellre må man väl så sent på riksdagen kunna taga sig ytterligare en funderare.

Jag ser icke saken som friherre De Geer, att det är gamla *beskattningsförhållanden*, som böra bringas ur världen. Det är det visst icke, utan det gäller att åstadkomma fullt lämpliga anordningar för kommunikationsväsendet. Man vill söka få fram ett lämpligt betalnings sätt, så att folk får hvad saken verkligen är värd, men icke en oskälig betalning. Därför att en person är ensam på platsen, må han icke kunna tilltvinga sig hvilken ersättning som helst. »Man kan indraga skjutsanstalter», säger man. Hvad är det för hjälp med det? Man återgår ju därmed till den gråa forntiden, då det icke fanns något lagstadgadt skjutsväsen; och det öfverensstämmer väl icke med våra önsknings, att den som behöfver åka icke skall hafva möjlighet därtill, utan få betala sju för tu. Friherre De Geer sade, att då kan man låta bli att besöka en så ogästvänlig ort. Ja, det är mycket bra, men om jag t. ex. såsom domänintendent kommer till en plats, där jag ovillkorligen måste ha skjuts, huru skall jag göra? Inte vill man betala oskäligt, ty staten betalar naturligtvis icke mer än efter resereglementet. Utvägen att blott indraga skjutsanstalten kan alltså icke vara lämplig.

Jag tror, att man med lugnt samvete kan taga sig ytterligare en funderare på saken, och jag tror icke att den skjutsningstunga, som hädanefter behöfver påhvila svenska jorden, skall kännas så synnerligen svår. Jag tror icke ens, att man hädanefter ens behöfver tala om sekelgamla orättvisor.

Jag ber att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Fahlén: Jag hade icke ämnat besvära kammaren med ett yttrande i denna fråga, änskönt jag antecknat mig som reservant mot utskottets motivering. Men då en så bestämd provokation riktats till norrlandsrepresentanterna från utskottets ärade ordförande, har jag ansett mig böra taga kammarens uppmärksamhet i anspråk ett par ögonblick för att ytterligare tillkännagifva, att, ehuru jag från början hyste vissa betänkligheter mot förslaget, jag dock slutligen, sedan jag varit i tillfälle att närmare taga det i öfvervägande, anslutit mig till detsamma. Det må ju gälla hvad det kan, men det är i hvarje fall en representant från ett af de nämnda länen, som ställt sig på Kungl. Maj:ts ståndpunkt i denna fråga. Jag kan nämligen icke förstå annat än att

detta förslag alldeles bestämdt sluter sig till den ståndpunkt, Riksdagen i sin skrifvelse uttalat. De grunder, som ligga bakom detta förslag, hafva icke blifvit af någon jäfvade, så vidt jag kunnat höra. De hafva blifvit erkända såsom riktiga, och jag kan, som sagdt, icke se annat än, att svaret från Kungl. Maj:t är fullkomligt sådant, som det borde vara, med hänsyn till den skrifvelse, som Riksdagen aflåtit i ärendet.

Det finnes, så vidt jag förstår, icke mer än två eller tre utvägar att välja här. Den ena är att stå kvar på den gamla ståndpunkten, som redan är af Riksdagen förkastad. Den andra vägen är den, som Kungl. Maj:t valt; tertium non datur, för så vidt man icke skulle tänka sig att begagna båda dessa principer och skapa en slags fusion emellan båda. Men detta lär nog icke gå för sig. En sådan anordning skulle främst drabba de norrländska länen, och den tror jag man skulle betacka sig för.

Min anmärkning mot utskottets motivering hänför sig uteslutande till utskottets resonemang rörande de garantier, som utskottet tänkt sig, för att icke kostnaderna skulle drifvas alltför mycket i höjden och blifva för vederbörande landstingsområde allt för betungande. I det fallet har utskottet hänvisat till två medel, dels indragning af skjutsanstalter och dels höjning af skjutslegan. Utskottet förklarar för sin del, att utskottet anser dessa garantier vara fullt tillfredsställande. Nu tror jag icke, att det kommer att visa sig, att så blir förhållandet, åtminstone icke i de norrländska länen. Jag befarar, att kostnaderna komma att gå till högre belopp än nu, och att de i vissa fall kunna blifva för vederbörande landsting ofantligt betungande. Men det är en konsekvens, som, såvidt jag förstår är alldeles ofrånkomlig, för så vidt man vill häfda Riksdagens tidigare ståndpunkt, och då har man ingenting annat att göra än att taga steget, såvidt man icke vill kvarstå på den nuvarande grunden. Hvad jag skulle önskat i fråga om motiveringen, hade varit, att detta förhållande jag menar befarade kostnadsökningar, uttalats kraftigare af utskottet, och vidare hade jag en förmäten önskan, att utskottet skulle, låt vara i förbigående, antyda att, därest i ett eller annat landstingsområde kostnaderna för skjutsnings-skyldigheten skulle visa sig blifva alltför stora, oväntadt stora, skulle man hafva att där påräkna ytterligare bidrag af statsmedel. Detta synes mig icke vara annat än rimligt och resonligt och har förut i liknande fall praktiserats, t. ex. beträffande synnerligt betungade väghållningsdistrikt, för hvilka Riksdagen anslagit särskilda bidrag. Men, som sagdt, ett sådant uttalande ville icke utskottet göra, och det förvånar mig på det hela taget icke. I alla fall lär det icke vara möjligt att trots vissa betänkligheter komma ifrån detta förslag, som, enligt hvad jag tidigare sagt och af ingen motsagts, är fullkomligt i öfverensstämmelse med den ståndpunkt, Riksdagen tidigare intagit. Detta är det skäl, hvarför jag för min del biträdt Kungl. Maj:ts förslag och hemställt om bifall till detsamma.

Jag föranledes att yttra ännu ett par ord med anledning af den jämförelse, den föregående ärade talaren gjorde med vinterväghåll-

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)*

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)*

ningen. Jag uppfattade visserligen icke talarens deduktion härvidlag. Men jag tror mig kunna i allt fall våga påståendet att detta skäl icke har så mycket att betyda. Åtminstone kan det icke öfvertyga den, som i fråga om vinterväghållningen har så absolut motsatt åsikt mot den föregående talaren som jag. Jag hoppas, att äfven den orättvisan en gång skall blifva reglerad. Men den omständigheten, att denna orättvisa fortfarande kvarstår, får icke tagas till intäkt för att afstyrka det föreliggande förslaget. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i förevarande paragraf.

Herr Bellinder: Herr talman! Man må hafva hvilka åsikter som helst angående rättmätigheten af de skatter, som af gammalt speciellt hvilat på den svenska jorden, och angående det berättigade eller o berättigade att kalla dem »sekelgamla orättvisor»; faktum är, att numera äro de flesta af dem afskaffade såsom grundskatterna, indelningsverket och kronotionen. Således fordrar konsekvensen, att man nu tager bort den sista återstoden af denna beskattningsform, hvilken icke är förenlig med nyare tiders beskattningssätt.

Jag tror därför att, om kammaren icke nu antager den föreliggande kungl. propositionen, så är det, såsom ock reservanterna ställa i utsikt blott en mycket kort tidsfråga, när detta kommer att ske.

Jag finner mig emellertid efter genomläsande af det förslag, Kungl. Maj:t på grund af Riksdagens skrifvelse framlagt, föranledd att redan i dag gifva min anslutning till den föreliggande Kungl. propositionen i den form den fått genom utskottets hemställan.

Jag anhåller alltså, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pers: Jag är närmast uppkallad af herr Lindblads anförande, enär han ville göra gällande, att en framkomlig utväg skulle ligga i att anordna skjutsningsskyldigheten på samma sätt som vinterväghållningen. Men jag vill då fästa uppmärksamheten på, att i fråga om vinterväghållningen ligger ett skäl till en sådan anordning, som där är, däri, att de närmast boende byalagen själfva hafva det största intresset af att vintervägarna äro öppna, men man kan icke säga, att ett sådant intresse föreligger i fråga om den allmänna skjutsningen. Här ha vi såts sådana afskräckande siffror som öfver 87,000 kronor för skjutsningsskyldighetens fullgörande i Jämtland, men denna siffra är icke så afskräckande, när man besinnar, att skjutslegan där fortfarande utgår med samma belopp, som bestämdes, när 1878 års lag antogs. Under de mer än 30 år, som förgått sedan dess, har värdestegringen på allt, som hör till detta, säkerligen varit högst afsevärd, men när legan står kvar på samma punkt, är det alldeles gifvet, att kostnaden för skjutsentreprenaden stiger i förhållande därtill. Det är en omständighet, som i och för sig påkallar, att nu en ny tingens ordning inträder, hvilken gör det möjligt att låta skjutslegan följa med i den allmänna värdestegringen.

Det är faktiskt så på många håll, att ju mer skjuts, som påkallas, desto dyrare blir entreprenaden, därför att legan är för låg.

Jag vidhåller mitt yrkande.

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)*

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, som öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att beträffande förevarande paragraf under öfverläggningen yrkats, dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle afslås.

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § i jordbruksutskottets förslag till stadga om skjutsväsendet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås ifrågavarande paragraf.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 56.

2—16 §§.

Godkändes.

17 §.

Föreliggande paragraf lydde på följande sätt:

(i Kungl. Maj:ts förslag)

(i utskottets förslag)

Skjuts utgöres i allmänhet från och till skjutsanstalt. Dock skall skjuts lämnas äfven från

Skjuts utgöres i allmänhet från och till skjutsanstalt. Dock skall skjuts lämnas äfven från

Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)

(i Kungl. Maj:ts förslag)

eller till annat ställe, dit farbar väg finnes, under förutsättning, att den skjutsande icke därigenom kommer att färdas längre väg än som motsvarar afståndet från skjutsanstalten, där skjutsen erhållits, till det längst därifrån belägna ombyteställe, dit skjuts från anstalten utgöres.

Där skjuts sålunda begagnas från annat ställe än skjutsanstalt, och den resandes färd ej går tillbaka till den anstalt, där skjutsen erhållits, skall den resande erlägga utöfver skjutslega efter den af honom därvid tillryggalagda väglängd jämväl särskild skjutslega för hämtningen. Denna lega beräknas efter vägens längd från anstalten till hämtningsstället.

Resande, som med skjuts ankommer till stad, vare jämväl berättigad att *utan särskild ersättning med skjutsen färdas till annat ställe inom stadens planlagda område än därvarande skjutsanstalt*. Kan ej härbärge å det uppgifna stället erhållas, må den resande icke förvägras att, för sökande af härbärge *annorstädes*, ytterligare begagna skjutsen mot särskild ersättning, beräknad efter sjuttiofem öre hästen för hvarje full halftimme, som skjutsen för detta ändamål tages i anspråk.

(i utskottets förslag)

eller till annat ställe dit farbar väg finnes, under förutsättning, att den skjutsande icke därigenom kommer att färdas längre väg än som motsvarar afståndet från skjutsanstalten, där skjutsen erhållits, till det längst därifrån belägna ombyteställe, dit skjuts från anstalten utgöres.

Där skjuts sålunda begagnas från annat ställe än skjutsanstalt, och den resandes färd ej går tillbaka till den anstalt, där skjutsen erhållits, skall den resande erlägga utöfver skjutslega efter den af honom därvid tillryggalagda väglängd jämväl särskild skjutslega för hämtningen. Denna lega beräknas efter vägenslängd från anstalten till hämtningsstället.

Resande, som med skjuts ankommer till stad, vare jämväl berättigad att *med skjutsen färdas till annat ställe inom stadens planlagda område än därvarande skjutsanstalt, dock med skyldighet att, därest afståndet till denna plats är längre än till skjutsanstalten, erlägga särskild skjutslega för den öfverskjutande väglängden*. Kan ej härbärge å det uppgifna stället erhållas, må den resande icke förvägras att, för sökande af härbärge *annorstädes inom samma område*, ytterligare begagna skjutsen mot särskild ersättning, beräknad efter sjuttiofem öre hästen för hvarje full halftimme, som skjutsen för detta ändamål tages i anspråk.

Herr Fahlén: I föreliggande paragraf har Kungl. Maj:t föreslagit, att resande, som med skjuts ankommer till stad, må jämväl vara berättigad att utan särskild ersättning med skjutsen färdas till annat ställe inom stadens planlagda område än därvarande skjutsanstalt.

Nu har utskottet föreslagit sådan ändring att en sådan rättighet icke skulle tillkomma den resande, utan att denne skulle erlägga en särskild ersättning, för så vidt afståndet till den plats, dit han önskar komma, vore längre än till skjutsanstalten. Det synes mig vara ett tillägg, som är skäligen olämpligt och som kommer att vålla ganska många svårigheter, då det gäller att taga ut ersättning. Då skall det afstånd, hvarmed den tillryggalagda väglängden kan öfverskjuta väglängden mellan de båda stationerna utmätas, och det kan rent af förutsättas att man skall för hvarje fall uppmäta och kontrollera den öfverskjutande väglängden. Sådant kan icke annat än vålla svårigheter. Annat hade det varit, om utskottet hade föreslagit en viss, bestämd ersättning, t. ex. femtio eller sjuttiofem öre eller något annat belopp.

Frågarvarande tillägg förefaller mig således icke behöfligt, men synnerligen opraktiskt och ågnadt att vålla oreda och trassel. Af den anledningen har jag reserverat mig mot utskottets förslag och hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändradt.

*Förslag
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)*

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr vice talmannen yttrade, att i afseende på föreliggande paragraf allenast yrkats, att motsvarande paragraf af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet skulle godkännas.

Sedermåra gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare på bifall till nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

18—20 §§.

Godkändes.

21 §.

Nu föredragna paragraf lydde sålunda:

Återkallar resande skjutsbeställning senare än en timme innan skjutsen skall lämnas, skall entreprenören vara berättigad att af den resande för besvär och tidsspillan erhålla ersättning med sjuttiofem öre för hvarje häst.

Tillhandahålles betingad skjuts vid särskildt hämningsställe utan att sedermera af den resande begagnas, äge entreprenören att för färden dit åtnjuta lega i förhållande till väglängden däremellan och skjutsanstalten, från hvilken skjutsen utgått, dock minst sjuttiofem öre för hvarje häst.

Utöfver ersättning eller lega, hvarom nu är sagdt, skola jämväl erläggas väntningspenningar, där sådana enligt 19 § böra utgå.

Herr Odelberg: Vid denna paragraf ber jag få anmärka, att ett tryckfel inluttit i utskottets betänkande. Öfverst på sidan 19 står näm-

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)*

ligen: »ersättning med sjuttiofem öre för hvarje häst» och några rader nedanför: »dock minst sjuttiofem öre för hvarje häst». Af utskottets motivering för ändring i § 21 finner man, att detta belopp 75 öre skall höjas till en krona. Jag hemställer därför, att de 75 örena i § 21 måtte ändras till en krona.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes förevarande paragraf, med rättande af anmärkta tryckfel, i det att de på två ställen i denna paragraf förekommande orden »sjuttiofem öre» utbyttes mot orden »en krona».

22 §.

Godkändes.

23 §.

För denna paragraf hade föreslagits följande lydelse:

(af Kungl. Maj:t)

(af utskottet)

Åkdon må ej, med mindre entreprenören det medgifver, belastas med större tyngd af resande och resgods än etthundrasextio eller, där skjutsaren ej å åkdonet färdas, tvåhundrafyrtio kilogram för hvarje häst. Person, som fyllt *tolf* år anses härvid motsvara åttio samt *barn under tolf* år fyrtio kilograms vikt. Utgör resgods, som å åkdonet medföres, ej mer än tio kilogram för hvarje häst, varde det gods ej beräknadt.

På häst, som af resande användes till ridt, må ej läggas gods till större tyngd än *femton* kilogram

Åkdon må ej, med mindre entreprenören det medgifver, belastas med större tyngd af resande och resgods än etthundrasextio eller, där skjutsaren ej å åkdonet färdas, tvåhundrafyrtio kilogram för hvarje häst. Person, som fyllt *femton* år, anses härvid motsvara åttio samt *den, som ej fyllt femton* år, fyrtio kilograms vikt. Utgör resgods, som å åkdonet medföres, ej mer än tio kilogram för hvarje häst, varde det gods ej beräknadt.

På häst, som af resande användes till ridt, må ej läggas gods till större tyngd än *tio* kilogram.

Herr Eriksson, August: Herr vice talman, mina herrar! I mitt föregående yttrande berörde jag den nu föreliggande paragrafen. Jag skulle helst sett, att jag kunnat yrka på återremiss för att få de förändringar vidtagna, som jag anser önskvärda, men så här i riksdagens »tolfte timme» kan jag naturligtvis icke göra det. Jag anser mig icke heller på rak arm kunna göra någon omformulering, och därför får jag väl till sist yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber dock att få säga några ord om den af utskottet föreslagna lydelsen af paragrafen. Jag är alldeles öfvertygad, att denna lydelse

kommer att öfva stor inverkan på entreprenadsumman och detta just af det skäl, jag i mitt föregående yttrande angaf.

För öfrigt får jag säga, att jag anser det vara ganska egendomligt, att man sätter siffran till 160 kg., när man faktiskt vet, att denna kan afse vikten för tre nära nog fullvuxna personer. En femtonåring väger ju i regel åtskilligt mer än 40 kg. och därför kan jag, som jag förut har sagt, icke anse, att utskottets förslag är lämpligt. Jag skulle därför helst sett, att den gamla bestämmelsen fått stå kvar.

Såsom motiv för Kungl. Maj:ts förslag anføres på sid. 96:

»Med tillämpning af dessa bestämmelser vinner man bland annat och särskildt det från flera håll uttalade önskemål, att två resande, som ej medhafva något egentligen tyngande gods, skola äga rätt att åka tillsammans efter en skjutshäst.»

Nog tror jag det kan för en del vara ett önskemål, att två resande skola äga rätt att åka tillsammans efter en skjutshäst. Jag tror äfven, att det kan finnas önskan om, att tre eller fyra personer må få göra det. Men, som sagdt, för att det icke skall komma att råda allt för stora missförhållanden och för att icke kostnaderna för åkningen skola nedbringas i vissa fall nära nog till hälften mot hvad de hittills varit, skall jag, då jag icke kan göra något annat yrkande, be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i förevarande paragraf.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande nu föredragna paragraf annat yrkande ej förekommit än att kammaren skulle godkänna motsvarande paragraf af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Härefter gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande i enlighet med utskottets förslag samt vidare på bifall till nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

24—27 §§.

Godkändes.

28 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Resande äge icke att fordra skyndsammare fortkomst än efter en och en fjärdedels timme på milen och, där afståndet mellan två skjutsanstalter öfverstiger 25 kilometer, efter en och en half timme på milen. Är afståndet mellan skjutsanstalterna större än nu sagts, eller är vägen af svårare beskaffenhet eller af backar i hög grad besvärad, ankomme på Konungens befallningshafvande att för sådant skjutshåll bestämma ställe, hvarest entreprenören må vara berättigad att låta hästen hvila och jämväl fastställa lämplig tid härför, dock ej öfver en timme.

Första kammarens protokoll 1911. Nr 30.

*Förslag till
stadga om
skjutsväsendet.
(Forts.)*

Under färden må af resande göras uppehåll högst tre timmar. För den tid skjutsen sålunda uppehålls öfver en fjärdedels timme skall den resande erlägga väntningspenningar efter den i 19 § stadgade beräkningsgrund.

Herr Eriksson, August: Herr vice talman, mina herrar! Här har utskottet gjort en förändring i Kungl. Maj:ts förslag, och om den förändringen kan jag icke säga annat, än att den förefaller mig vara något bättre än Kungl. Maj:ts förslag härutinnan, men jag skulle ändå vilja afven en förändring af detta.

Jag tycker, att de åsatta 25 km. äro alldeles för mycket. Som jag nämnde förut, har jag här någon erfarenhet, och jag är öfvertygad, att de sista fem km. komma att verka ganska ansträngande för hästen. Jag skall därför, herr vice talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag med den förändringen, att 25 km ändras till 20 km.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande föreliggande paragraf endast yrkats, af herr *Eriksson August*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att orden »25 kilometer» utbyttes mot »20 kilometer».

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande af utskottets förslag samt vidare på bifall till berörda yrkande, och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Öfriga delar af utskottets förslag.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 13 och 15 i denna månad bordlagda utlåtande nr 111, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående visst undantag från gällande bestämmelser om tiden för skjutsentreprenader, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af Andra särskilda utskottets den 13 och 15 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 200 angående ordnande af undervisningen i arkitektur vid konsthögskolan m. m., samt i anledning af inom Riks-

dagen väckta motioner i ämnet, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående om- och tillbyggnad af Stockholms hospital m. m.,

nr 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till populärvetenskapliga föreläsningar,

nr 92, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 45 af *sjunde* hufvudtiteln gjorda framställning i fråga om bidrag till landsting och städer, som icke deltaga i landsting,

nr 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning af länsmanen A. Egerström för ett husrötebelopp, som han ej kunnat af företrädaren utfå,

nr 94, i anledning af Kungl. Maj:ts uti statsverkspropositionen under *sjätte* hufvudtiteln gjorda framställning om anvisande af medel för anordnande af järnvägsspår samt anläggande af vagnväg inom Sätters hospitals område,

nr 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af förlikningsaftal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående strand- och vattenrätt i Dalälften m. m.,

nr 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning af västra vägbrytaren vid Hanö hamn i Mjällby socken af Blekinge län,

nr 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 7 i aflöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar den 15 november 1907,

nr 98, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning angående anslag för anordnande af gnistelegrafförbindelse mellan Trelleborg och Sassnitz samt med ångfärjorna,

nr 99, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande af farled mellan Storvindeln och Nedre Gautsträsk,

nr 100, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till låneunderstöd för enskilda järnvägar *dels* Kungl. Maj:ts proposition angående bildande af en fond för att underlätta åstadkommande af bibanor inom vissa delar af riket samt en i ämnet väckt motion,

nr 101, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor, och

nr 102, angående bestämmande af det under riksstatens *femte* hufvudtitel upptagna anslaget till aflöning för flottans kårer och stater;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 30, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 A) i tulltaxeunderrättelserna samt § 13 mom. 3 A) i förordningen med tulltaxa den 4 juli 1910 m. m., *dels ock* i ämnet väckta motioner,

nr 31, i anledning af väckt motion om upphäfvande af stämpel-skatten å inrikes växlar, och

nr 32, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin;

lagutskottets utlåtande nr 50, i anledning af återremiss af lagutskottets utlåtande nr 47 i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af 18 kap. 13 § strafflagen.

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 113, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte af kronohemmanen Mjölmarbo och Snickarbo med tillydenheter i Kopparbergs län mot viss Klosters aktiebolag tillhörig mark m. m.,

nr 114, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra sergeantsbostället Stålsbyn nr 1 i Värmlands län,

nr 115, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra kornettsbostället Oppeby nr 1 med Ellmoratorp i Södermanlands län,

nr 116, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af den kronan såsom ägare af förra öfverstebostället Öresten i Älfsborgs län tillkommande vattenrätt i Slåttsån m. m.,

nr 117, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från förra mönsterskrifvarbostället Djurstorp nr 1 och 3 jämte Djurstorp nr 4, en utjord, i Kalmar län,

nr 118, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverförande till domänfonden af köpeskillingarna för vissa försälda kronoegendomar, och

nr 119, i anledning af väckta motioner angående upplåtande af staten tillhörig mark till plats för byggnad åt Drottning Sofias stiftelse i Vänersborg;

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 17, i anledning däraf att Andra kammaren beslutit fasthålla vid sitt, från Första kammarens skiljaktiga, beslut om skrifvelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att Riksdagen måtte lämnas tillfälle att yttra sig öfver förslag till ny landshöfdingeinstruktion; äfvensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 13, angående väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om hushållningssällskapens verksamhet och organisation,

nr 14, angående förnyad utredning om lämpligaste förläggningsorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena, samt

nr 15, i anledning af Andra kammarens beslut i väckt fråga om särskild stämpling å importerade ägg.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 3.9 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 18 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande nr 103, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkten 7 under sjätte hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning angående omorganisation och lönereglering för medicinalstyrelsen jämte i ämnet väckta motioner;

sammansatta stats- och bankoutskottets nr 2 memorial nr 3, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utgiftsstat för postsparbanken m. m.;

lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 51, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl.

Maj:t angående dels aflösning af torpare, bolagsarrendatorers och deras vederlikars jordbruk på enskilda domäner, dels aflösning af lägenhetsinnehafvares besittningar på enskilda domäner, dels ock expropriation i vissa fall af mark för bildande af nya jordbruk m. m.;

nr 52, i anledning af väckt motion om tillägg till förordningen den 22 april 1881 om tjuguårig häfd; och

nr 53, i anledning af dels återremiss af vissa delar af lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ideella föreningar, lag om ekonomiska föreningar samt lag om ändrad lydelse af 8 § i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom jämte i anledning däraf väckta motioner, dels ock kamrarnas skiljaktiga beslut i ämnet; äfvensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 16, i anledning af en inom Andra kammaren väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upprättande af stormvarningssignaler vid Sveriges ostkust.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden och memorial nr 90—102, bevillningsutskottets betänkanden nr 30—32, lagutskottets utlåtande nr 50, jordbruksutskottets utlåtande nr 113—119, Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 17 äfvensom Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 13—15.

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till kammarens skrifvelse till Konungen med anmälan om ledigheter, som inom kammaren uppkomma före nästa lagtima riksdag.

Grefve Douglas erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag anholder att få föreslå, att bland de andra gången bordlagda ärenden måtte nästkommande lördag uppföras först på föredragningslistan andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 13, angående väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om hushållningssällskapens verksamhet och organisation, och andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 14, angående förnyad utredning om lämpligaste förläggningssorten för första och andra lifgrenadjärregementena.

Härtill lämnad kammaren sitt bifall.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3.20 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
